

BÖRZSÖNYI HELYKÖN

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VI. évfolyam 2. szám, 2011. február

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Fejér Zsolt: Özséb atya (akácfa)

Tartalom:

- 3. o.: Fohász álmatlanságkor;** (Ketykó István verse)
- 4. o.: Szélben, tűzben, fényben;** (Pongrácz Ágnes verse)
- 6.-8. o.: Tudósportré a végekről;** (Dr. Koczó József írása)
- 10. o.: Újkori parancs;** (Csáky Károly verse)
- 12.-13. o.: Félhomály;** (Szájbely Zsolt írása)
- 14. o.: Tavaszi szél;** (Székács László verse)
- 16.-18. o.: A macska vacsorája;** (Kovács T. István írása)
- 20.-25. o.: Középkori vámos helyek a Börzsöny- Ipoly vidékén;** (Dr. Koczó József írása)
- 26.-34. o.: Papa, édes papa;** (Petrozsényi Nagy Pál írása)
- 36.-48. o.: Leszenye szakrális emlékei;** (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
- 50.-53. o.: Feri bácsi;** (Kő-Szabó Imre írása)
- 54.-57. o.: Puskaapor;** (Ács Bódog írása)
- 58.-59. o.: Valaki megint elment;** (Végh Tamás verse)
- 60.-70. o.: Írott malaszt;** (Pribolyszky Mátyás írása)
- 72. o.: A meghalás művészete;** (Elbert Anita verse)
- 74.-75. o.: Megemlékezés;**
- 76.-85. o.: Bemutatjuk; Fejér Zsolt fadaragó**
- 86. o.: A délibáb nem látszik közelről;** (Hörömpő Gergely verse)
- 88. o.: Pályázat;**
- 89. o.: Impresszum;**

E havi számunkat a Nagyorosziban élő és alkotó fadaragó, Fejér Zsolt műveinek képeivel díszítettük. Köszönet az alkotónak a képek közlési jogáért. Reményeim szerint hamarosan találkozunk újra más alkotásaival a lapban. A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Fohász álmatlanságkor

*jöjj el értem s vigyél el e szigetről
mert félek egyedül vagyok az éj pávián
szeme villog rám bennem rikoltoznak a
hajnali kakashangok magányom óljaiban
nyüszítenek a habzó szájú bezárt kanok
égő poklú szukák kaparják a virradat
küszöbét - jöjj el értem s vigyél el
e szigetről hol véresek a párnák szemei
és infarktust kapnak a kielégületlen
aktusoktól az ágyak csapolásai -
jöjj el értem s vigyél el e szigetről
hol megfeneklett boldogságom csónakja
léket kapott és házas éveimet batyumba
rakva várom a szabadító hajót melyet
egyszer már elszalasztottam s ki tudja mikor
jön az újabb - jöjj el értem s vigyél el
e szigetről egyetlen reménységem: álom*

Balassagyarmat - Mohora, 1979. március 12-13.

PONGRÁCZ ÁGNES

Szélben, tűzben, fényben

- a szürke tündér meséje -

Kerestem arcod őszi szélben,
s folyamként jött a kárhozat,
azóta sírok küzdve, félve,
sehol se lelve páromat.

Neved daloltam minden éjjel,
kacagtam kín-virágokat,
gyűszűvel rossz parázból mértem
magamra rosszul sorsomat.

Bolonddá tett november vége,
neved nem mondtad meg soha,
játszottál, s játszol tarka fénnel,
elém teszed palástodat.

Karácsony gyenge tűzben égett,
fehér ingben tündér voltam,
de tán a karma börtönében,
Szilveszter ásta síromat.

Mérges felhőn tavasszal égre
boszorka jött, rúgott lova,
vidáman éltem nyári réten,
s boldog szerelmem száll tova.

ANYÁM, AZ ISTEN SÍR MOST ÉRTEM,
RAJZOL HELYETTEM CSILLAGOT,
KOLDÚSSÁ LETTEM, RUHÁM SZEGÉLYE
ELFESLETT, S HÁDÉSZ MEGLOPOTT.

POKOLRA ADTAM MÁR A VÉREM,
KIRÁLYI GÖGÖM MORZSA VOLT,
A FÉNYBEN NYÍLVA, FÉNYBEN ÉRVE
LESZEK TÜNDÉR, S TALÁN VAGYOK.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Tudósportré a végekről

A tudósról mostanság olyan kép, felfogás alakult ki, hogy munkáját intézeti kutatószobában, könyvtárakban, gyűjteményekben, levéltárakban tölti, publikál, egyetemen, főiskolán oktat, előadásokat tart, s időnként a terepen gyűjtő- vagy feltáró munkát végez.

Dr. Csáky Károly, a közelmúltban 60. életévét betöltő, Ipolyságon élő, alkotó tanár, helytörténeti kutató, etnográfus, közíró, költő a tudósoknak nem ezt a típusát képviseli. Pedagógus pályájának négy évtizedét, s így természetesen tudományos tevékenységének több mint három évtizedét is „terepen” töltötte, hiszen gyökerei, családja, lakóhelye, életének minden rezdülése a Palócföldhöz köti.

Nevét és munkásságát ugyanakkor nem csupán lakóhelyén és annak szűkebb környékén, szülőföldjén az Ipoly középső folyásvidékén, hanem a Börzsöny-vidéken, az Alsó-Ipoly mentén is sokan ismerik. Sőt, tudományos munkássága, tanulmányai, cikkei, könyvei által a Felvidéken, a honti, nógrádi tájakon és Magyarországon is a határainkon túl alkotó néprajzkutatók, helytörténészek kimagasló személyiségének tartják. A szakfolyóiratok, a Honismeret és az Ethnica rendszeresen közlik írásait, helyt adnak a munkáiról készült recenzióknak.

Honnan indult, milyen tudással vértette fel magát, s miben tevékenykedett Csáky Károly? 1950. október 24-én született – mint Önletrajzában olvashatjuk – a **Hont** megyei Kelenyén. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában és a szomszédos Ipolyszécsénkén végezte. Már felsőtagozatos diákként megjelentek tudósításai, riportjai a korabeli lapokban. Középfokú tanulmányait az ipolysági magyar tannyelvű gimnáziumban végezte. Az írással itt sem hagyott fel: főszerkesztője volt az iskolai havilapnak, ott jelent meg első verse is. Verseskötete 1997-ben *Kísérlet az idővel*, 2005-ben *Vígasztaló* címmel jelent meg.

1973-ban a Nyitrai Pedagógiai Karon szerzett magyar-angol szakos tanári diplomát, majd 1983-ban ugyanott doktorált. Főiskolai évei alatt részt vett az Új Fórum című lap szerkesztésében, versei, könyvkritikái megjelentek az Irodalmi Szemlében is.

Diplomájának megszerzése után az egykori Hont megye Ipolyságtól keletre fekvő, palócok lakta kistelepülésén, Ipolybalogon kezdte pedagógusi pályafutását és néprajzi gyűjtőmunkáját. 1973-tól 1990-ig tanított az Árpád-kori koronás templomáról ismert faluban, miközben családjával négy évig Ipolyhídvégen lakott. Felesége, Bodonyi Júlia szintén pedagógus. Három gyermekük született: Attila, 1973; Anikó, 1974; Julianna, 1985.

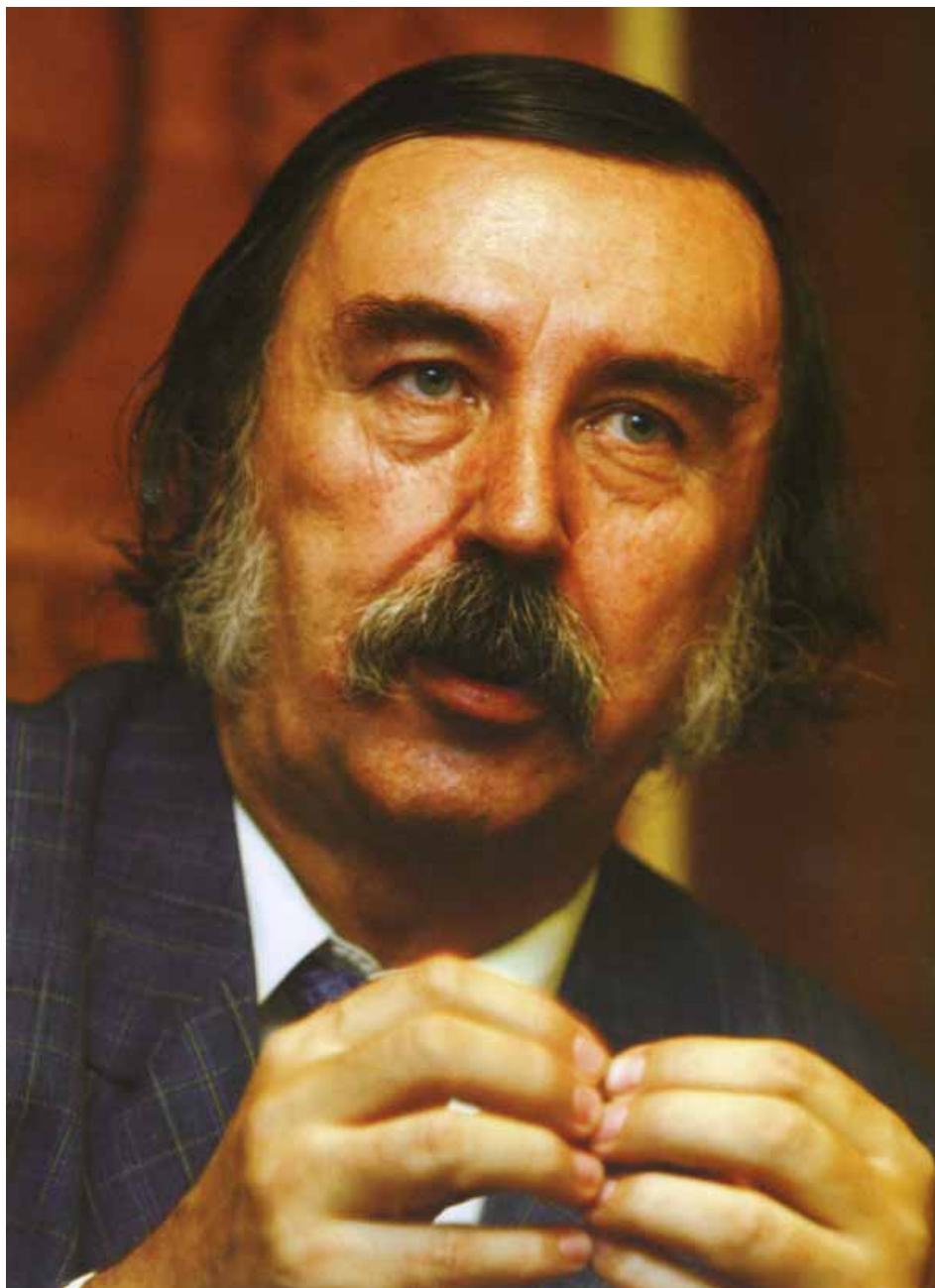
Dr. Csáky Károly lakóhelyén a Csemadok (Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete) kultúrfelelőse, vezeti az országos hírű Madách Imre Irodalmi Színpadot, másfél évtizeden át a Csemadok Nagykürtösi Járási Bizottsága Irodalmi-Nyelvi Szakbizottságának elnökeként szervezi a Madách- és Mikszáth-napokat. Ekkor nyílt meg Szklabonyán a Mikszáth- emlékház is.

1990-92 között az ipolysági alapiskolában és óraadó tanárként a helyi gimnáziumban tanít. 1992-ben alapító igazgatója az ipolysági Fegyverneki Ferenc Magyar Tannyelvű Egyházi Alapiskolának, majd 1995-ben a Nyolcosztályos Egyházi Gimnáziumnak, ahol 1998-ig tanít. Működése alatt indult a Fészek című diáklap, létrejött a Kisgaléria és az Ipolyi Arnold Alapítvány, hat éven át megjelenteti az *Iskolai Emléksorok* egy-egy kötetét. Pedagógusi munkája mellett éveken át vezeti az ipolysági Honti Közművelődési Klubot, valamint a Honti Múzeum és Galéria Baráti Körét. Több néprajzi-honismereti, képzőművészeti kiállítást, tudományos konferenciát szervez. Nem kis szerepet játszik abban, hogy Ipolyság és Szob, a Honti Múzeum és a Börzsöny Múzeum közötti kulturális, szakmai kapcsolatok létrejöjjenek, megerősödjenek.

1998-tól a Paláston a Palásthy Pál Magyar Tannyelvű Egyházi Iskola magyar-angol-néprajz szakos tanára.

Közben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen folytatott tanulmányokat, s 1999-ben etnográfusi és néprajztanári diplomát szerzett, majd ugyanott 2000-ben *summa cum laude* eredménnyel PhD tudományos fokozatot.

Számomra az 1980-as évek közepén Csáky Károly Zalabai Zsigmonddal együtt egyfajta feleszmélést nyújtott. Ekkor jelent meg ugyanis Zalabai Zsigmond *Mindenekről számot adok* (1984) és Csáky Károly *Honti barangolások* (1985) című honismereti, helytörténeti könyve. A kiadványok azzal a felismeréssel szolgáltak, hogy szülőföldünknek, a községeknek, váraknak mélységes múltja, története van, nemcsak néhány soros, mint amilyenel diákként Borovszky féltve őrzött munkájában (Hont vármegye és Selmeczbánya sz. kir. város) találkozhattunk.

Csáky Károly (Somogyi Tibor felvétele)

A '80-as évek nyelvészeti tanulmányai (személynevek, a háziipar szakszókincse) után a 1990-es évek elejétől munkásságában egyre inkább a néprajzi témájú alkotások születtek. Néprajzkutatóként feldolgozta az emberi élet jelentős fordulóihoz kötődő Ipoly menti szokásokat, hiedelmeket (születés, párválasztás, házasságkötés, halál). Etnográfia szakon készített szakdolgozata „*Nem halt meg, csak alszik*”, PhD-doktori értekezése *A Középső-Ipoly menti palócok népi hiedelemvilága* (Egy határ menti régió népi hiedelemrendszere) címmel jelent meg nyomtatásban.

Eddig több mint 40 önálló kötete jelent meg könyvalakban, a KT Könyv- és Lapkiadó Honismereti Kiskönyvtár (Révkomárom) sorozatában pedig több mint 20, településeket bemutató kisleveletét adták ki. Többek között elkészült a téli ünnepkör (Katalin-naptól Gergely napig) valamint nyári és őszi ünnepkör (Szent Ivántól Erzsébet-napig) szokásait és hiedelmeit bemutató kötete.

A közelmúltban *Szagrális emlékeink nyomában* címmel indított könyvsorozatában az egykori Hont, Nógrád és Esztergom megye településeinek tárgyi egyházi emlékeit (templomok, kápolnák, oltárok, képek, szobrok, feszületek, keresztek, síremlékek) mutatja be. Az eddig megjelent három kötetben 33 települést vett sorra.

A faluképeket tartalmazó köteteiben a helytörténet, hagyományok, szokások rövid bemutatásán túl megjelennek a közelmúlt és a jelen problémái is: kitelepítés, szövetkezetesítés, megélhetés, a lakosság fogyása, a magyar tannyelvű iskolák sorsa. Külön említésre érdemes *Nemesbori sorsfordulói* című munkája, melyben a helytörténész, a szociográfus és az etnográfus szakértelmével valamint a szépíró finom érzékével tárja fel egy dicső múltat, s a történelem viharai által előidézett sok szenvedést és megaláztatást átélt Búr-völgyi település megpróbáltatásait.

Míg a megszentelt tárgyak elkészülési, állítási helyükön maradtak – jó esetben évszázadokon át –, a hétköznapi világ emlékei, a használati tárgyak, munkaeszközök, a viselet darabjai szekrényekben, kamrákban, padlásokon porosodtak, mint idejüket múlt „kacatok”. A XX. század elejétől aztán előbb az országos néprajzi gyűjtemények, majd megyei (Honti Múzeum, Ipolyság) és később járási (Börzsöny Múzeum, Szob) gyűjtési körű múzeumok kezdték el a Börzsöny-vidéken, a Honti- és a Nógrádi-medencében is a népi kultúra tárgyi eszközeinek összegyűjtését és kiállításokon történő bemutatását. Az Alsó-Ipoly mentén, Nagybörzsönyben, az 1970-es években bányászati kiállítás, 1980-ban a helyreállított nagybörzsönyi vízimalom, majd 1984-ben a kemencei tájház néprajzi kiállítása nyílt meg. Az 1980-as évektől mind az Ipoly, mind a Garam vidékén gyarapszik az utoljára az 1990-es évek közepén Liszka József által a szlovákiai községekben, Asztalos István által a Pest megyei településeken leltárba vett kiállítóhelyek száma.

Annak tudatában, hogy helyi gyűjtemények eltérő színvonalúak, de mindenképpen értékmegőrző szándéktól vezérelve jöttek létre, Csáky Károly **Falumúzeumok, tájházak, néprajzi gyűjtemények az Ipoly és a Garam mentén** címmel indított új sorozatában dokumentálni kívánja a gyűjteményeket. Ennek első kötetében huszonhárom gyűjteményt mutat be a Palócföldről.

Szerzőnk munkáiban a tőle megszokott alaposággal, szakmai hozzáértéssel, közérthetően és a megőrkítés szándékával nyúl a számára nem közömbös, hanem a szeretett tájegység „leltárának” számbavételéhez. Gazdagon illusztrált köteteinek színes fotóit is rendszerint ő készíti.

Az 1990-es évek elején Hont vármegye két egykori székhelyének, Kemencének és Ipolyságnak általános iskolái **„Múlttal a jövőért”** címmel helytörténeti, néprajzi, természetismereti, irodalomtörténeti vetélkedősorozatot indítottak 10-14 éves tanulók részére. A felkészüléshez elég szűkös volt a megyére vonatkozó helyismereti irodalom. A **Honti Lapok** ekkortájt kezdte közölni Csáky tanár úrnak a megyében született jeles személyeiről írott kisportréit. E cikkek és a Honti barangolások lapjai aztán fénymásolatként jutottak el a diákokhoz, s szolgálták a fiatal generációk – de nem utolsó sorban az őket felkészítő tanárok – hiányos helytörténeti ismereteinek gyarapítását. Csáky Károly példaértékű munkásságának köszönhető, hogy műveiben ma már az egykori vármegye hely- és művelődéstörténete, néprajza iránt érdeklődők és kutatók megtalálják a nekik szükséges ismereteket, információkat.

Néprajzi gyűjtő, kutatómunkáját az Ipoly mindkét partján végzi. A települések, községek meghívására szívesen vállalkozik előadás tartására is. Az elmúlt években Peröcsényben, Vámosmikolán és Szobon két-két alkalommal tartott előadást, találkozott a munkássága iránt érdeklődőkkel. Legutóbb Nagycsalomján, a magyar-szlovák irodalmi kapcsolatok és együttélés fontosságát már a XIX. században felismerő Gáspár Imre költő, műfordító, publicista halálának 100. évfordulójáról történt irodalmi emlékestén méltatta a falu szülöttének pályafutását.

Szakmai, tudományos tevékenységéért Magyarországon és Szlovákiában is több elismerésben részesült. Többek között a Magyar Kultúra Lovagja (2004), a Madách Posonium Irodalmi Díj Különdíját kapta az „Ó, szép piros hajnal” című kötetéért, néprajzi és helytörténeti munkásságáért (2005). Tagja a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának, a Magyar Néprajzi Társaságnak, Szlovákiai Magyar Néprajzi Társaságnak és 2006-tól a Magyar Tudományos Akadémia köztestületi tagja. Önálló kutatóként tanári tevékenysége mellett viszont nem a legszerencsésebb körülmények között dolgozik. Termékeny alkotó munkáját ugyanakkor magas fokú hivatástudattal, hittel, akaraterővel végzi.

A szakmai elhivatottsággal munkálkodó kutató – aki tanárként keresi kenyerét – alkotói tevékenységét elsősorban nem az anyagi elismerésekért, nem is közhelyszerű dicséretetekért végzi. A szakfolyóiratokban talán mégis illő lett volna megemlékezni születésének 60. évfordulójáról, pályafutásának négy évtizedéről. Portréjának felvázolása végén, az alkalmat megragadva igyekszem ezt pótolni: kívánjuk, hogy hontológusi, etnográfusi, palóckutató munkáját még évtizedeken keresztül töretlen kitartással, szellemi frissességgel és jó egészségben végezze.

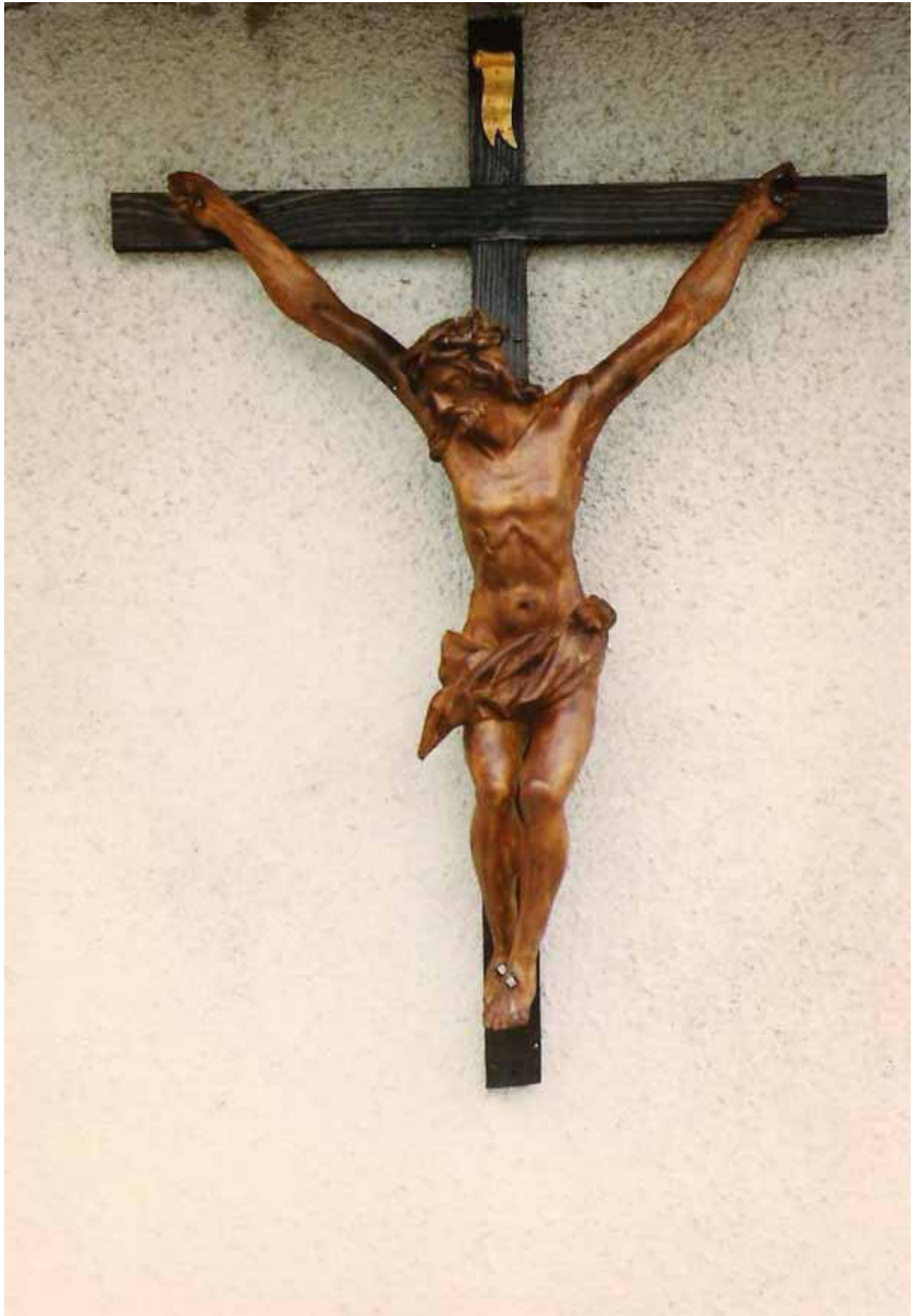
CSÁKY KÁROLY

Új kori parancs

S tele kell írnom
igékkel az eget,
mert vizsgáztatja
tékozló fiát
az Isten.

S tele kell írnom
fohással a csillagok közti
úrt,
hogyan alászálljon
a mennyei igazság
a földre,
hol testet öltöttek
elvetemült lelkek,
dicsőítve
földi kikirályok hatalmát,
bünt termő paradicsomokat
s paradicsomkertben épült
trónokat.

2009 július

SZÁJBELY ZSOLT

Félhomály

„Kik ezek a nővérek? Mit csinálnak? Hadd írjam le alakjukat, hadd írjam le lényüket, ha ugyan alaknak nevezhető egy folyton-folyvást elmozduló körvonal, és lénynek az, ami hol feltűnik láthatáromon, hol újra az árnyakkal olvad egybe.”
(Thomas de Quincey: Levana és a fájaldalmak asszonyai, Suspiria de profundis, 1845.)

I.

Még félhomály volt. Az éjjel haldoklott, a hajnal véresen vajúdott. A Halál és a Születés kézen fogva táncolt, mint elválaszthatatlan társak. A távolban egymásba folytak a felfedezetlenül maradt formák. A fehér, izzó fény kitöltötte a szótlan ürességet, majd szorosan hozzásimult az ég vékony membránjához, mint az imára kulcsolt kezek az ujjak között pihenő hitetlenséghez. A kövek közötti fekete hallgatást kitöltötték a hullámok kéklő dallamai. A világ szótlánul várta, hogy valaki nevet adjon a végtelennek. Az aranyozott számokkal díszített órák üveghártyája alatt széttárta kecses mutató-combjait az idő...

II.

A parton szétszórt, töredezett kagylók heverték, és íves lábnyomok által szegélyezett álom-birodalmak dőltek a fehér, hideg habok örvény-katlanába. A horizont lassan izzani kezdett, s mint egy vég nélküli világokat álmodó szörnyeteg feküdt a tenger peremén. Valami megmagyarázhatatlan szomorúság telepedett minden dologra, és észrevétlenül szemlélte a hajnalt. A kavicsok súlya alatt keletkezett kis „medrekben” hidegen és fegyelmezetten várták egy elfeledett cselekedet hajdani lehetőségei, hogy valaki megragadja nehéz sírköveiket, és az örvények torkába vesse azokat. Még nem érkezett el az elhaló visszhangok különös órája...

III.

A fény megpihent a hatalmas fákon, s befedte az ablakokat. A levelek vörös erezetének sziluettjei mögött nyugtalan árnyékokká lett madarak csicseregtek. A fűben, zöld hallgatásba merülve feküdtek az ígéretek. Lassan hízott a Nap, az ablakkeret négy részbe hasította a hófehér fényt. A behajlított ujjperceken kisimultak a ráncok. Egy ezüst keretben fekete-fehér fényképek szemléltek a sebesen szálló éveket, és gúnyosan kacagtak. A kísértetek már könnyen kacaghatnak az élőkön! Amikor az árnyékokból kifejlődnek a testek, örök életűvé válik az emlékezés. A csend az emlékek legőszintébb barátja. A hangok mindig megrémísztik a képeket.

IV.

- Látom önmagamat. Látom a vonásaimat. Látom az arcomat, az államot, a szemeimet. Látom a fájaldalmat is. Pallosként lengedezik a nyakam fölött, s egyre csak peregnek a könnyeim - szólt Mária.

- Mintha ismét hallottam volna a hangodat. Valóságosnak tűnt, és te is annak tűntél, mint minden álom. Fájdalom szorítja a mellkasomat. Megint lekéstem a boldogság hajóját - mondta nagyot sóhajtva Emma.

- Valószínűtlen és álomszerű ez a pillanat. Mintha egy regény lapjain élnénk tovább a saját emlékeinkben, és a szavak összekeverednének az olvasók emlékeivel, és így részeseivé válnánk az életüknek - szólt Anabel, és megmarkolta a lelkében rejtőző, szomorú sötétséget.

- A sírkövekről már lekoptak a nevek. A kis ösvényeket ellepték a sárga levelek. A fűszálak között az emlékezés viaszcséppjei csorognak, mint a szobrok arcáról az esőcseppek - mondta Mária.

- A színes lepkék óvatosan rászállnak a virágokra, amelyek fehér selyemkesztyűk emlékeit őrzik. A lepkék most tovaszállnak.

Magukkal viszik az emlékeket is - szólt Emma.

- És mi zokogva kutatjuk őket a viharba merült éjszakákban... Látjátok azt a kertet és azt a pavilont? Ott születtek a sárga papírra írt költemények! - mondta fátyolos hangon Anabel.

V.

...most lassan átszakad a szomorú emlékezés gátja. Mégegyszer felidézem a porcelán-csészékbe töltött teák illatát. Érzem a hajnal bársony-ujjainak simogató érintését, de a köd már nem száll fel soha, és a fákon jégburokba fagytak a rügyek. A menekülés ösvénye mindig a kiindulási pontba vezet vissza. A rettegés elől rohanva érkezünk meg végül a félelem sűrű és sötét erdejébe. Kezeimet belefúrom a hideg földbe. Talán így nem fújnak majd el a fagyos, dermesztő böjti szelek.

(Mélységes a csöndesség.)

...és ekkor, a három bizonytalan körvonalú alak, lassan, mint a gomolygó felhőként távolodó álom, eltűnt az árnyékok védelmét élvező, bánatos sírok között...

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Tavaszi szél

Lecsapott a tavasz, mint mostoha,
Napot, Holdat dobott kútba,
feneketlen a végítéletig.

Pedig feltámadás lesz, mert akarom
Meghasad a kupola, állatok öve
siklik homlokomra.

Már nem érdekel képzelet,
újra testesdjünk, Tavaszom.
Megbeszéltük az úton.

A gémen mérlegemben skorpiód.
Kútágasán mumifikálódnak az évszakok.

KOVÁCS T. ISTVÁN

A macska vacsorája

Lajoska és Icu a házasságuk első éveiben egymás kívánságait lesték. Lajoska annyiszor emlegette, hogy mennyire szerette és kényeztette gyermekkor kedvenc macskáit, míg Icu egyszer a férje közelgő születésnapjára valahonnét szerzett egy fehérszőrű, aranyos kiscicát.

-Fogadd szeretettel a szülinapi ajándékomat-mondta, és a sarokban szorongva kuporgó kis hólabdára mutatott, mikor Lajoska este hazatért a munkából.

-Te édes!-érzékenyült el Lajoska.-Ez aztán az igazi figyelmesség! Node-bizonytalanodott el. -Mit kezdünk ezzel itt, a társasház első emeletén?

Erre Icu sem gondolt és nem tudott mit felelni a kérdésre. Végül úgy döntöttek, hogy macska-almot vesznek a boltból. Abból teleöntenek egy kis ládikót, és azt beteszik a fürdőszobába. Mert a cicák ösztönösen oda mennek végcézni, ahol el is kaparhatják a végterméket.

A cicus megtapasztalva a jó bánásmódot, napról-napra mind jobban otthon érezte magát. Boldogan lefetyelte a finom tejecskét, imádta a sült csirkehúst, a gazdik jókedvű nevetését kiváltva focizott az ajándékba kapott ping-pong labdával, bebújt a rekamié takarója alá, majd a fejecskéjét kidugva alóla, úgy enyelgett ott, mint egy kosztümös dáma. Muris volt. Mulattató, aranyos kis jószág.

Csakhát Micur-mert annak nevezték el- kicsi volt még, s nem akart rájönni, hogy mire való az alom. Így aztán néhányszor előfordult, hogy mindent átható, kesernyés szag fogadta a hazatérő háziakat. Máskor meg az ágyterítő alatt találták a kellemetlen büzcsomókat.

A szomszédok tanácsára ekkor fájdalmas döntéshez folyamodtak. Négy lábú lakótársukat a tett helyszínén megverték, aztán az alomhoz vitték, ahol megsímogatták, hogy így tanulja meg, mit, hol kell cselekedni.

-Szegény kis jószág! -sajnálkozott Lajoska. -Nem kellett volna idehoznod.

-Nade, ha annyira vágytál utána-sírta el magát Icu.

Úgy látszott, hogy Micurnak ezután benőtt a feje lágya. Rendesen járt már az alomra.

A ládikó takarítása viszont kellemetlen volt. Azt Lajoska intézte. Elvégre az ő kedvence, neki hoztam-gondolta Icu. Majdnem kimondta, hogy azt a kis dögöt, de Micurnak olyan gyönyörű szemei voltak, úgy tudott dorombolni és olyan játékos volt, hogy mikor ránézett, elment a mérge. Pedig egyszer majdnem megint megverte, mert felmászott az ablakfüggönyre, és a szövetbe akasztotta a körmét. Egészen a karnisig kapaszkodott fel, épp, hogy le nem rántotta az egész textiliát.

Lajoska meg azon morfondírozott, hogy piszkos a Micur szőre és szaga is van.

-Meg kellene fürösztetni- találta ki Icu.

-Ugyan. A macskák nem szeretik a vizet.

-Szeretik, nem szeretik. Próbáljuk ki-mondta a fiatal nej. -A boilerben még meleg a víz. Te majd tartod a zuhany alá, én meg lemosom.

Nahát! Még azt a rémületes látványt! Ahogy az a megriadt, rángatózó macska lógott a zuhogó víz sugár alatt. A karmai kiengedve, fülei lekonyulva, szemei kidülledve, mintha megnyúzták volna.

A szappanozás és csurgatás után törölközőbe csavarták, a szoba szőnyegére fektették és bekapcsolták fölötté a hajszárítót. Ez még ijesztebb veszedelemnek tűnt Micur számára, viszont jó meleg áramlott a testére.

A legközelebbi szárításkor már rájött, hogy az kellemes dolog és boldogan dorombolt. Kéjesen, gerincre fordulva jelezte, hogy a hasát is meg kell melegíteni.

-Hát, nem édes! -ragadtatta el magát Icu, fölötté anyáskodva.

-Mint egy pelenkás kisbaba-mondta Lajoska.

-Hm-ütötte meg mindkettőjük fülét a véletlen hasonlat, hogy kisbaba.

Micurral aztán egészen Lajoska következő születésnapjáig megvoltak. Akkor látogatta meg őket a közeli faluban élő Mama is, aki közölte: Birtokba szeretné venni a konyhát, hogy a kisfia kedvenc ételét ő főzhesse meg.

-Húsleves lesz csigatésztaival és csirkepaprikás, parasztosan kiszaggatott, nagy galuskákkal.

A fiatalok addig maradjanak a szobában, nézzék a tévét, majd szól, ha asztalhoz lehet ülni.

Szólt is. De, már csak pár perc volt a film végéig, azt ő is végignézte a gyerekekkel, aztán kedvesen suttogva hívta őket az étkezőfülkébe.

-Na gyertek! Aztán nyitotta az ajtót.

-Sihi-hicc, az anyáád! –kiáltott a következő pillanatban megbotránkozva a Mama.

Micur ott sétált a terített asztalon és a párolgó húslevest, meg a csirkepaprikást szagolgatta, majd a kiabálásra rémülten leugrott. Kanalak csörömpöltek, levesestál borult a nyomában. Az ünnepi étkeknek vége volt.

-Elegem volt a macskamániából -rikoltotta magánkívül Lajoska és meg akarta fogni Micurt, hogy leviszi az utcára, menjen, amerre lát.

-Ne bántsd-csillapította a mama. Itt van nálam a fedeles kosár. Kiviszem benne mihozzánk. Lesz elég helye a padláson. Ideje már, hogy egeret is fogjon.

Az idő múlásával Lajoskából Lajos, Icuból meg Ilonka lett. Irmuska, a kislányuk pedig a nagymamánál ismerte meg az öregedő Micurt és azt szerette volna, ha odahaza neki is lett volna egy kiscicája.

-Az életben sok olyan kívánságot és vágyakozást kell magunkban legyőzni, amik a feltételek hiányában csak boldogtalanná tesznek bennünket-magyarázta filozófikusan Lajos, de a téma évről évre mindig napirendre került. Egy alkalommal Irmuska egy szép, feketeszőrű, fehérmellényes kölyökmacskával állított be, s közben sírva dadogta.

-Kidobták. Ott nyávogott az útszéli bokorban. Be kell fogadnunk.

-Megmondtam már, hogy nem kell macska!- tiltakozott Lajos bácsi. Ilonka néni meg a háttérben hallgatott, a kedvező pillanatra várva, amikor meglágyul férje szíve. Mert a lányok hamar meg tudják lágyítani az apák szívet, de az anyákét is, úgyszintén.

Mindenesetre enni adtak a kis kandúrnak, aki jóízűen és dorombolva fogyasztotta el a levesbe való főtt húst.

-Gyönyörű ez a kis jószág- segített puhítani tovább a férjét Ilonka néni.

-Az-legyintett határozatlanul Lajos bácsi.-Nade, a társasházban, tudod.

-Tudom, de mióta a földszintre cseréltünk, az ablakon ki-be járhatna.

-Lajos bácsi meg volt főzve. Az ablak alá trepnit készített. A cicus a Miska nevet kapta, és Irmuska megtanította, hogy azon járjon ki és be. Ez még nem került pénzbe. Ám az állatorvosi költség, amiért Miska férfiasságát semlegesítették, nehogy a lakásban is jelölgessen, már szép summa volt.

A cicusnak kellett még egy-két hét, amíg ezt a kalandot elfelejti, de aztán nem lett volna vele semmi baj. Éjjel kint kalandozott a parkban, nappal a lakásban szunyókált és macskamód produkálta magát.

Csakhogy, az ezredfordulóra már a macska életmód is megváltozott. Miskának nem kellett a házikoszt. Még a szakboltból vásárolt konzervek között is válogatott az a bestia.

-Hogy a fene a gusztusát!-fakadt ki egyszer Irmuska apja. A lányuk közben férjhez ment és elköltözött. Miskát viszont rájuk hagyta. Lajos bácsit már a város minden állateledel boltjában ismerték, s olykor a háta közepén érezte, hogy a személyzet gyanakodva figyel; Vajon miért toporog olyan sokáig a polcok előtt?

Válogatnia kellett a konzervek közül. Vigyázni, hogy véletlenül se vegyen halasat, nyulasat. Esetleg csak baromfit, vagy méginkább marhahúsos konzervet vásároljon. Különben Miska csak megszagolja. Aztán meg egész nap a sarkukban jár éhesen nyávogva, hol meg hozzájuk dörgölődve, hogy kapjon valami jobbat.

Ilonka néni egyre gyakrabban jött haza panaszkodva a boltból, ahol napról-napra emelkedtek az árak. Lajos bácsi meg a százalékszámítást gyakorolta, azt vizsgálva, hogy ha Miska naponta csak száz forint értékű konzervet eszik meg, az mibe kerül havonta, s hány százaléka az a kicsike nyugdíjának.

Wiszkárról, Kitekattról, jobb minőségről már szó sem lehetett. Egy nyugdíjasnak a macskája se legyen igényes, s legjobb, ha nem is tart bármiféle kisállatot. A nyugdíjasnak ne legyen hobbjá. Elég, ha ki tudja fizetni a drága gyógyszereket-gondolta kesermyésen, de Miska ezt nem méltányolta. Az olcsóbb és gyanús eredetű konzerveket viszont csak fitymálgatta az a mihaszna jószág.

-Ki kell jól éheztetni-tanácsolták a szomszédok.

Ám Miska olyan fájdalmasan tudott panaszkodni, hogy még Ilonka néninek is megesett rajta a szíve. Ilyenkor meg ő hozott neki a szomszéd boltból friss és drága menázsit, ha a férje nem látta. Az élete párja meg esténként a Trappista sajtot lopkodta a hűtőszekrényből, ha az asszony a szobában nézte a televíziót.

-Gáz, villany, víz, csatornadíj, szemétszállítás, villanyszámla, telefon.

Már a kettőnk napi fél kiló kenyere is 3600 forintba jön havonta. Két naponként egy liter tej annyi mint 2600. A macskaeledel a legszerényebben is havi háromezer, de hol van még akkor az évenkénti védőoltás, a féregtelenítés, a bolhátlanítás és a macskasampon ára! Hát, ki bírja ezt a mai világban?-számolgatta Lajos bácsi.

-Benne van ez nekünk évente nyolcvanezerbe is. Ennyiből már vehetnénk egy új mosógépet a régi helyett-mérlegelte Ilonka néni is a Miskával járó kiadásokat. Erre már a macska is nyikkantott egy panaszosat a gázkonvektor langyos fedőlapján melegedve, mintha megértette volna, hogy róla van szó.

-A napjában kétszeri adag költségét le kell szorítani száz forintra -jelentette ki Lajos bácsi.

-Akkor se lesz elég a pénz. Le kéne mondanod a napilap előfizetését Fiam-jegyezte meg óvatosan Ilonka néni. Minek az? Elvégre ott van a tv, meg a rádió.

-Napilapot egy macskáért?! -vörösödött el Lajos bácsi.-Hát, még mit nem?

-Akkor mondj valami mást.

-El is ájulnál, ha mondanám.

-Halljam. Mít mondanál?

-Ne járj fodráshoz. Az is havi ötezer.

Erre meg már Ilonka néni gurult be annyira, hogy ki is ment a szobából. Csak az előszobából morogta vissza, hogy Sándor szomszéd kivinné Miskát a telkére.

-Ezt az élhetetlent? Két nap alatt elpusztulna-kiabálta vissza Lajos bácsi.

-Hát akkor?

Erre már nem lehetett felelni, mert csengettek. Jött a két kisunoka. A ötéves fiú kezében madzagot tartott, aminek a végére vattaszerű bojt volt erősítve.

-Miska cicc! -kezdte húzgálni a zsinórt. Miska meg ugrott, kapkodott utána. Hancúroztak a szobában.

-Na! Nektek is ez az első. Ez meg kelletti magát-nevetett a nagyapjuk és velük együtt mulatott a cicus bohóckodásán.

Este Miska kérte a vacsoráját, de még a reggeli konzerv is ott száradt a tányérján.

-Nem kapsz mást, edd meg. Fínom.-símogatta Lajos bácsi. Ám a macska megpördült a tengelye körül és durcásan kirohant a nyitott ablakon.

-Akkor sem adok mást. Majd megeszed, ha éhes leszel-káltott utána a sötétségbe és a kistányért most először kitette az ablakpárkányra.

Este tízkor elhúzta a függönyt és kinézett az ablaküvegen át.

-Láss csodát! -hívta a feleségét.

-Mi az? Miért hívsz?

-Miska falatozik az ablakpárkányon-mondta sűgva, nehogy elriassa az állatot.

-Megvan.-mondta Ilonka néni. Ezután mindig itt adunk neki.

Örök rejtély maradt, hogy az ablakpárkányon miért eszi meg azt, amit másként egész nap kerülget-találgatták csodálkozva.

Miska azóta minden este ott vacsorázik. Napközben meg jóllakottan dorombol Lajos bácsi ölében.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Középkori vámos helyek a Börzsöny – Ipoly vidékén

Környékünkön ma már csak Vámosmikola helyneve utal arra, hogy a település egykor vámos, vámszedő helyként uralkodói kiváltságot élvezett. Az eredetmonda szerint egy Mikola/Miklós nevű személy szedte a vámot az Ipoly révénél, a Pásztót Mikolával összekötő út mentén. A településnév *vámos* előtagja alapján válhatott Mikola a 2007-ben alakult Vámos Települések Szövetsége immár nemzetközivé szélesedett, 20 települést tömörítő szervezetének tagjává.

Tudnunk kell, hogy nem Vámosmikola volt az egyetlen vámszedő hely a Honti-medencében, a Börzsöny vidékén. Ha beleolvasunk vidékünkre vonatkozó oklevelekbe, kivonatokba, helytörténeti feldolgozásokba, vásárokkal, piacokkal, utakkal és vámhelyekkel tarkított színes kép tárulhat elénk.

Utak, vámok, kereskedelem az Árpád-korban

Hont vármegye fő vásárhelye a XI. századtól Bát, a *királyné vására*, és Hont, mint ispáni székhely. Később, a XII. századtól melléjük sorolható Selmezbánya és Korpona, a XIII. századtól Egeg és /Ipoly-/Ság.

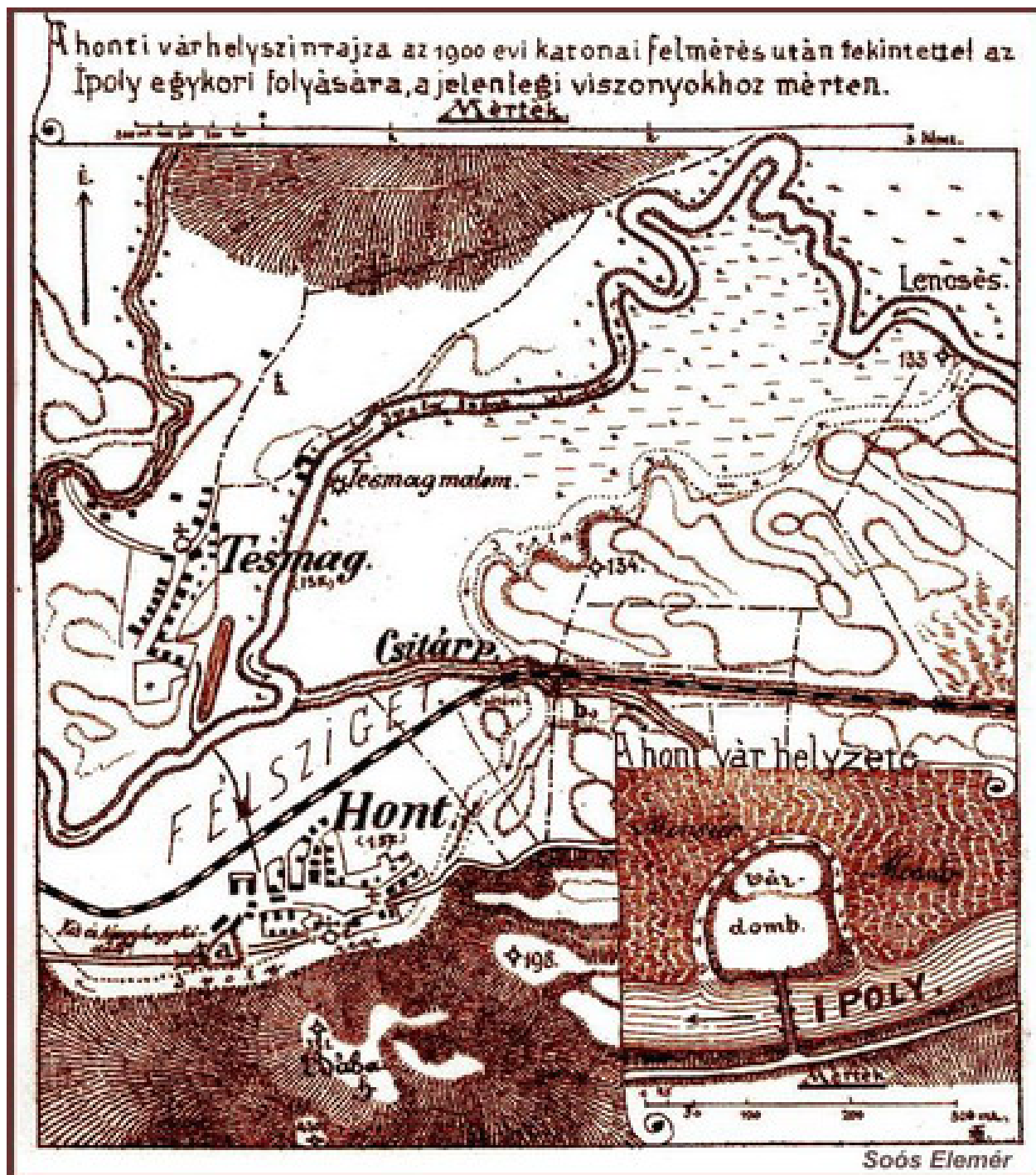
A vármegye sajátos fekvésénél fogva – a bányavárosok és a Duna között – olyan kereskedelmi útvonalakkal rendelkezett, melyek a lakosság életfenntartására nem kis hatással voltak. Hont megye első és legfontosabb útvonala Esztergomot kötötte össze az ország első bányavárosával, Selmezbányával. Ez a főútvonal vidékünkön az Ipoly jobb oldalán haladt. Ebből Bajtánál egy hegyi út ágazott el Helemba felé, Lelédnél pedig egy völgy menti út, mely az Ipoly bal partjára, Damásdnál csónakos réven vitt át. A főútról Szalka után a Várréve (utóbb Dávidréve) vitt át az Ipolyon Ság/Ságizsidód faluba. Valószínű, hogy az 1258. évi ság/ságizsidói határjárásban említett pont: *a határ nyugatról az Ipulnál kezdődik, ahol hajóval kelnek át*, ide vonatkozatható. 1314-ben Várréve Ipoly kikötőjéről is említést tesznek. Pásztónál, az egykori királyi udvarhelynél már szintén működhetett az a másik rév, mely Mikolán át Visk érintésével az „esztergom–korponai nagy út” /Ipoly-/Ságra illetve Hont várába vezetett. A visk–honti elágazás Orzsány falu környékén lehetett. *Bakács István Hont vármegye Mohács előtt* című művében közölt térkép tévesen tünteti fel Orzsány helyét. A települést a Mikola, Beél (Bél) és Pásztó által bezárt háromszög közepére, a jelenlegi Ipolyon innen dülő közelébe teszi. Pontosabb elhelyezése az előbb említett útvonalak elágazásánál lenne.

Az északnak tartó főútból Csepelnél balra Lontó felé ágazott el az a nagy út, melynek folytatása Tergenyéről a Bars megyei /Garam-/Mikolára kanyarodott, Százdánál pedig ebbe torkollott a jobbról, Visk felől jövő út.

Fontos csomópont volt a várral védelt *vámos* Visk, ahol a Pásztót és Mikolát érintő „esztergom–korponai nagy út” keresztezte a Búr-völgy felől /Ipoly-/Ságra vivő utat.

1236 – 1240 között Ságon Hontpázmán nembeli Márton bán Szűz Mária tiszteletére premontrei monostort alapított, s birtokaiból gazdagon javadalmazta. A település földrajzi fekvésén túl ez is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a város egyre fontosabb szerepkörhöz jutott. 1255-től vannak adatok a prépostság hiteles helyi működéséről. 1266-ban IV. Béla a monostornak adta az ipolyi hídvámot, majd 1293-ban a sági vásár megyei kihirdetés helyszíne. A megye hiteles helyéről fontos utak vezettek észak felé. A város nyugati határán, a Korpona folyó révén átkelve Gyerk (Damasa) és Szalatnya mellett haladt a „nagy út” Egeg mezővárosba, ahová a Selmec-patakon átkelve lehetett eljutni. A ság–korpona–zólyomi út a Ságból északon leválasztott Kis-Ság (Kis-Túr) révén kelt át a Korpona-patakon, felkanyarodott a hegygerincre, s árvizektől nem veszélyeztetve hegyi vonulaton haladt tovább Szalatnya, Mere és Palást felé. Palástról ugyancsak hegyi út vezetett az Ipoly-parti Hídvégre, melynek átkelőjét várral biztosították. Ságtól keletre mocsarak terjengtek, emiatt alkalmasabb volt a parassai átkelőn rátérni Hontvár nagy útjára, s Csitár alatt elhaladva, Drégely falunál ráfordulni Hídvég hídjára. Hídvég 1293-ban említett vására nyilvános kihirdetés helyszíne volt.

Hont várból Nógrád várát egyrészt Drégelyen keresztül lehetett megközelíteni, másrészt a Bernece- és Kemence-patak között húzódó gerinc „Hegyháti út”-ján. Kemencéről nagy út vezetett az Ipoly bal mellékén egészen Szobig, melynek dunai révét Kézai szerint már a honfoglaló magyarok is használták. 1230-ban Ságizsidódnál Kemencére vivő (*via ad Kemence*) nagy utat említenek, ebbe torkollhatott be a Börzsönyből jövő 1258-ban említett nagy út. Valószínű, hogy Dávidréven

A honti ispáni vár környéke <http://jupiter.elte.hu/hontalaprajz3.htm>

keresztül összeköttetésben állt az Esztergom–Selmecbánya főúttal. Szob és Nosztra között a Csák-hegy keletről történő megkerülésével vezetett az út. Szob környéke a vízi utak fontos csomópontja volt, hiszen Szob, Helemba és Letkés királyi csolnacosok lakhelye volt, akik nem csupán a szomszédos Dömösre, Visegrádra és Esztergomba vittek át, hanem Pozsonytól Szalánkeménig úsztatták hajóikat a Dunán, s az egész szakaszon vámmentességet élveztek. A szárazföldi szállításban, kereskedelemben fontos szerepet kaphattak a szekeresek. Falvainkból a dömösi adománylevelé Bőrsöny faluból két szekereset említ, akik a kiküldetésben álló dékénak vagy kanonokoknak szekérrel és lóval kötelesek rendelkezésre állni. 1261-ből letkési szekeresekről is tudomásunk van, akik az Ipolyon túli Hort falu földjeinek megosztása ügyében pereskednek a káptalannal.

Utak, vámok, vásárok a késő középkorban

Az utak, vámok, vásárok áttekintése igen fontos a lakosság anyagi viszonyainak megismerése szempontjából. Az útvonalakat már az előző fejezetben áttekintettük, ezek korszakunkban sem nagyon változtak. A változásokat viszont számba vesszük. Vámos helyekről is tettünk már említést, ideje, hogy alaposabban megismerkedjünk azzal, mi is volt a középkorban a vám! Eredetét tekintve a vámot azért szedték, mert a kereskedő – mint minden idegen, minden úton járó – védelemre szorult, e védelmet pedig megfizették vele akkor is, ha belépett az országba, vagy amikor kirakta portékáját a vár alatti piacon. A védelmet nyújtó és a vámra igényt tartó vámbirtokos uralmi területe különböző természetes határokhoz igazodott, vámokat is e határokon, így kisebb-nagyobb folyók átkelésre alkalmas szakaszain szedték. Emiatt aztán feledésbe merült a vám eredeti funkciója, és úgy értelmezték, hogy üzemben tartási költségként kell fizetni, azaz ebből tartják fenn az utat, révet, hidat.

A vám – *tributum, telonium* – közvetett adófajtának számító, a közlekedéshez és a kereskedelemhez kötődő, eredendően a királyt illető jövedelemforrás. A vámok megléte a korai feudalizmusban is kimutatható, igazi jelentőségre azonban az áruterelés és pénzgazdálkodás megjelenésével, illetve a külkereskedelem kibontakozásával és megélénkülésével az érett feudalizmusban tettek szert. Fajtái: belső, illetve külkereskedelmi vám. Minket elsősorban a belső vámok érdekelnek, hiszen vidékünkön ilyen vámhelyek működtek. Ezek közé a szárazföldi és vízi közlekedési vámok tartoztak: útvám, hídvám, révvám, valamint a vásárvám. Mértékét általában az áru értékével arányosan szabták meg: 1/240 rész vagy ennek többszöröse, mint az 1/30 (harmincadvám), majd feltűnik az 1/100 rész is. A vám egyharmada a megyésispánt, kétharmada a királyt illette. A regáléként (királyi felségjogon) szedett vámok a XIII. század második feléig a királyi kincstárat gyarapították, világiak és egyháziak részére történő tömeges eladományozásuk csak ettől kezdve figyelhető meg. Ezzel a folyamattal megindult a jogtalan vámszedés elburjánzása is. A vámok behajtásáról a vámszedők gondoskodtak. A jövedelem felségjogon szedett voltából következik, hogy fizetése alól általános vagy részleges mentességet adhatott az uralkodó.

A honti vámot részben a nyitrai püspök élvezte, aki 1318-ban tiltakozott, hogy ezt Csák Máté bitorolta.

Az Ipolyon átvezető Ság – Korpona út hídvámját Ságon IV. Béla adományából a sági prépostság szedte, mely 1337-ben az egegi vámra is igényt tartott. A Ság – Mikola – Tölgyes útból ágazott el Tölgyesen a Börzsönybe, Berneccéről pedig a Drégelybe vezető út. Ez utóbbi már 1468-ban is fennállott, de a sági prépostság csak 1495-ben tiltakozott létesítése ellen, mivel ezen az úton a kereskedők a sági vám megkerülésével jutottak az Ipoly völgyében vezető úthoz. A prépostság ugyanakkor megkapta a Skorna- és Parassa-patakon létesített hidak után szedett vámjogot. A Ság és Hídvég közötti mocsaras terület miatt ugyanis Hídvég felől Palást, Szemeréd felé, valamint Ság és Visk felé e patakokon kellett átkelni. A megye rendjeinek kérésére Hunyadi János kormányzó 1449-ben elrendelte a hidak létesítését, engedélyezte az azokon szedendő vámot. A vámjogot Mátyás király 1466-ban ugyancsak megerősítette.

A szobi vám a dunai kereskedelem megvámolása céljából létesült, az esztergomi vámhely elkerülésének megakadályozására. A vámjogot itt a nosztrai pálosok kapták meg 1382-ben, amit Hunyadi János 1453-ban megerősített. 1409-ben Zsigmond király felszólít minden kereskedőt, hogy a nosztrai pálosok részére a vámot fizessék meg. V. László ugyan a vámot Damásd várához csatolta, de Mátyás 1463-ban visszaadta a pálosoknak. II. Lajos király, amikor Werbőczyt arra figyelmeztette, hogy a szárazvámokat eltörölték, és ilyenek szedésének nincs jogalapja, külön kiemelte a szobi vámszedés jogosultságát, mert az egyházi jövedelmet képez.

A felsorolt útvonalaktól függetlenül, de nyilvánvalóan szintén nem kis forgalmú útvonal mentén létesült a többi vámhely is. 1388-ban a *pereszlynyi* és a *mikolai* vámról van tudomásunk, de *Novák mester* mikolai vámszedőjét már 1358-ban is említik. 1388-ban Szécsényi Frank és Simon a régi szokástól eltérően nem Mikolán szedették a vámot, hanem önkényesen a Garam és az Ipoly között. Zsigmond király felszólítja őket, hogy a vámot a régi szokásnak megfelelően, Mikolán szedjék. 1419-ből a vám akkori birtokosa, Salgói Miklós jogtalan vámszedéséről értesülhetünk, uralkodói utasítással kellett felszólítani őt visszaéléseinek megszüntetésére. A birtokaitól megfosztott Salgói után Lévai Cseh Péter kapta meg a vámjogot. Mikola éppen vámos hely volta miatt vette fel a középkor végén, 1463-ban a Vámosmikola (Wamosmykwla) nevet. 1507-ben a vám Lévai Cseh Péter és Haraszti Ferenc birtokában volt, a vámszedést pedig egy jobbágy végezte (*Clemens Theloniator*).

A vámszedő Mátét Jézus tanítványává fogadja

Zsigmond király 1412. évi parancsában felsorolja Hont megye összes vámhelyét, így a *viski*, *egegi*, *sági* és *szobi* vám mellett a *hídvégi*, *mikolai* és *pásztói* vámról is említést tesz. Még ebben az évben az uralkodó meghagyja a mikolai és szobi vámszedőknek, hogy az esztergomi káptalan népeitől ne szedjenek vámot. 1423-ban a *hídvégi* és szokolyai vámszedés ellen tiltakozik az esztergomi káptalan jobbágysága. *Drégely* vámját is 1423-ból említik. 1423-ban György esztergomi érsek panaszt emelt többek között Hont vármegyei földesurak és a sági konvent ellen, hogy az érsekségi népektől, Bernece, Kemence és Börzsöny lakóitól vámot szedtek. 1429-ben Pálóczi Máté országbíró meghagyja vámszedőinek, hogy Mikolán és Szokolyán az esztergomi érsekség népeitől ne szedjenek vámot. 1435-ben Zsigmond király utasítja a drégelyi várnagyot, hogy az érsekség népeitől ne szedjen vámot. 1465-ben Mátyás király Maros, *Szob*, *Egeg*, *Mikola*, *Visk*, *Ság*, *Hídvég* és *Pásztó* vámjait említi. Valószínű, hogy a pásztói – mikolai és a drégelyi – hídvégi vám egy-egy vámhelyet jelentett.

A XV. század végén a Lévai Cseh család és a szomszédságukban birtokló esztergomi érsekség viszonya meglehetősen elmérgesedett. Ennek egyik tragikus fejleménye Vámosmikolát érintette. Az egymást követő erőszakoskodások során 1501-ben az érsek adminisztrátora, Ősi György és drégelyi várnagya, Némai Kolos László hídvégi, drégelyi és honti jobbágysággal Mikolára támadtak, feltörték és kirabolták Kelemen vámszedő házat, Lapos Benedek jobbágyot és feleségét pedig megverték. 1507-ben Kelemen és Csákváry Miklós mikolai jobbágyot Börzsönyben úgy megverték, hogy a vámszedő meghalt.

Az említett utakat leginkább a kereskedők, és terményeiket, állataikat a piacokra, vásárookra vivő nemesek és jobbágyságok használták. A vámhelyek kikerülésének lehetősége – mint láttuk – esetleg a többszöri vámfizetéstől óvta meg őket. Jelentős vásárok a nagy kereskedelmi útvonalak mentén elsősorban a bányavárosokban voltak, ezen felül azokban a helységekben, amelyeknek piacain, vásárain a peres eljárásoknál szokásos *proclamatio*k, vagyis a felek nyilvános perbehívásai történtek. Minthogy ezek célja az volt, hogy minél többen vegyenek tudomást a perbehívásról, csak a nagyforgalmú vásárokon alkalmazták azokat. Leggyakrabban Ság, Hídvég, Visk, Perőcsényben, egy esetben Börzsönyben. Az itt tartott vásárok tehát megyei viszonylatban is nagy forgalmúak voltak. Vidékünkéről legkorábban, 1352-ből Damas vásárát említik. Már ekkor azt mondták róla, hogy régóta vasárnaponként tartották hetivásárait. Jelentősek még ezen felül a százdi vásárok. Vásáros helyként 1419-ben említik még Mikolát, Pásztót is. Keveset tudunk a korabeli helyi vásárok lefolyásáról, az eladásra kínált portékákról.

1355-ben Lajos király a szobi, helembai és letkési királyi hajósok – sajkások, kilenc évvel korábban kolontások – régi jogát megerősítette, hogy Pozsonytól Szalánkeménig nem kell vámot fizetniük. A királyi szolgálatban álló, talán katonai feladatokat is ellátó hajósok esetében természetes volt e vámmentesség. 1467-ben e falvak lakói a szent királyoktól nyert szabadságukként emlegették vámkiváltságukat, ekkorra azonban már többé-kevésbé ok nélkül, mivel már semmi sem utal arra, hogy továbbra is királyi hajósok lettek volna. Ettől persze még leszármazóik kiváltságait megerősítették. Az esztergomi káptalannal szemben folytatott vámpert azonban elveszítették, mert hiába állt Lajos király oklevelében az, hogy a király csak a régi vámszabadságukat foglalta írásba, ennek az oklevelnek a dátumától ismerték el kiváltságukat. Az esztergomi káptalan azonban egy 1188-as oklevelet is fel tudott mutatni vámszedői jogai igazolására. Az ítélet nem jelentette azt, hogy a kolontások leszármazó vámmentessége mindenütt veszélybe került, az ítélet csak az Esztergomnál fizetendő vámra vonatkozott.

Vásárokat (*mercatus, forum*) leginkább az egymástól eltérő jellegű területek (hegyvidék – síkság, forgalmas utak kereszteződése, átkelőhely) találkozásánál vagy etnikai határok mellett, illetve olyan helyeken tartottak, ahol viszonylag nagy számú fogyasztó gyűlt össze. Árucserére akkor is szükség volt, amikor a népesség nagy része önálló gazdálkodást folytatott, mert bizonyos nyersanyagokat, iparcikket csak így szerezhették meg. Eredetileg a vásártartás nem volt kiváltsághoz kötve. Kimutathatóan a XIII. század elejétől terjedt el, és vált a városi jog egyik legfontosabb alkotóelemévé, bár nem csupán városokban tartottak országos és heti vásárokat. (Bakács István a vásártartási joggal rendelkező településeket is az *oppidumok, mezővárosok* közé sorolja.) A piachálózat az áruterelés növekedésével egyre sűrűsödött, úgyhogy a középkor végére az ország nagy részét tökéletesen lefedték a kisebb-nagyobb piacok körzetei.

A vásártartás, a vásározás érdekeket is sérthetett. A hatalmaskodó, túlkapásairól hírhedtté vált Salgó Miklós 1419-ben Börzsöny lakosait Peröcsény, Pásztó és Mikola vásárait, saját jobbágyait pedig Börzsönybe nem engedte.

Településeink közül külön említést érdemel Börzsöny, melynek határában arany-, ezüst- és más ércbányák voltak. A bányajogot már a XIV. században az esztergomi káptalan gyakorolhatta, hiszen azt 1417-ben Zsigmond király újra adományozta az érsekségnek. A királynék bányajoga Börzsöny esetében is érvényesülhetett, mivel Albert király 1439-ben azzal az indoklással adja vissza az itteni bányüzemeket az érsekségnek, hogy ezek működése Borbála királyné halála miatt megszűnt. Bányászati üzeme dacára Börzsönnyt 1526 előtt mindig birtoknak nevezik. Drégely és Pásztó oppidumok, a XVI. század első évtizedeiben pedig Ság és Visk is elnyerte, mivel nagyobb települések voltak, vásáraik pedig nagy forgalmúak.

Irodalom:

BAKÁCS ISTVÁN

1971 Hont vármegye Mohács előtt. Budapest.

1982 Iratok Pest megye történetéhez. 1002-1437.

Oklevélregeszták. Pest Megye Múltjából 5. Budapest.

BOLLA ILONA – ROTTLER FERENC

1988 Szemelvények az 1526. előtti magyar történelem forrásaiból.

I-II. Kézirat. Budapest.

CSÁKY KÁROLY

2003 A Dunától a Szitnyáig. Településtörténeti barangoló. A

Felvidék Művelődéstörténeti Enciklopédiája 2. Révkomárom.

GYÖRFFY GYÖRGY

1987 Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza III. Heves,

Hont, Hunyad, Keve, Kolozs, Komárom, Krassó, Kraszna,

Küküllő megye és Kunság. Budapest.

KOCZÓ JÓZSEF

2005 Sagh alias Twlges. Ipolytölgyes község történeti és néprajzi

képe. Honti Füzetek 7. Ipolytölgyes.

KMTL

1994 Korai magyar történeti lexikon (9 – 14. század). Főszerk.:

Kristó Gyula. Budapest.

MRT 9.

1993 Pest megye régészeti topográfiája XIII/2. k. A szobi és a váci járás. Szerk.: Torma István. Magyarország Régészeti Topográfiája 9. Budapest.

PMM I/2.

2001 Pest Megye Monográfiája I/2. A honfoglalástól 1686-ig. Szerk. Zsoldos Attila. Budapest.

PETROZSÉNYI NAGYPÁL

Papa, édes papa

Péter szerelmes volt, sőt, nagyon szerelmes egyik barátja hűgába. A lány egy viszonylag nagy, bár kissé roskatag épületben lakott egy csendes, kis utcában. Bea (így hívták a kis szöszt) szüleit nem ismerte, és a házukban sem járt mostanig. A barátja, de maga Bea is többször megígérte, hogy egyszer elviszi hozzájuk, aztán valahogy mégsem lett semmi az egészből. Pedig de szívesen eljárt volna a leányhoz. De nem csak miatta, érdekelte volna a házuk is, amiről a barátja hátborzongató történeteket szokott mesélni.

– Ez a ház, úgy nézd meg – mutatta be Palika a házukat –, legalább száz esztendő. Még a dédapám, vitéz Vécsei Alfréd is itt született.

– Micsoda? A te dédid vitéz volt? Ezt most hallom először.

– Nem is suszter, mint a tied, öregem. Bocs, nem úgy gondoltam.

– Dehogynem! – sértődött meg Petike, utána két napig szóba sem állt Palival; hanem a kíváncsiság sehogy sem hagyta nyugodni, így ideiglenesen szegre akasztotta a sérelmét. – Szóval vitéz volt a dédnagyapád?

– Az. A mi családunk, és ezt jól vésd az fejedbe, nem volt akárki. Az ükapám miniszter volt, a dédi államtitkár, a nagyapám diplomata, apám...

Egy icipicit megállt, és fürkészően tekintett Petire: vajon tudja-e, hol dolgozik az édesapja.

– Muzeológus.

A tizenhét éves, félrefésült hajú tinédzser nem torkollta le, ráhagyta. Tudta, hogy füllent, hiszen Vécsey úr csak egyszerű teremőr volt. Viszont nagyon jól ismerte Palikát. Úgy túltengett benne a fantázia, hogy sokszor már maga is elhitte, amit velük akart megetetni. Vagy csak neki volt ilyen érzése? Lehet, mindenesetre olyan jópofán lódított, hogy nem tudott rá haragudni. Másrészt csak nem vesz össze pont a Bea bátyjával!

– De sokat tudsz róluk! Ki mesélte?

– Hát az apám, ő is családi feljegyzésekben olvasta: levelekben, naplóban.

– Te mi leszel?

– Én... én... Nem is tudom – zavarodott meg a cingár, szemüveges Palika. – Tévébemondó, énekes, jogász...

– Nem sok ez egy kicsit egyszerre? És a szüleid mit faragnának belőled?

– Faragnának? Nem rossz szó. A jogászzal kibékülnének. Ugródeszkának megfelel, utána jöhet a politika, minisztérium, ilyesmi, és ha minden jól alakul, akár miniszterelnök is lehetek. Az apám szerint legalábbis.

– Ez igen! – füttyentett Péterke. – Nem kisigényű a faterod. És szerinted?

– Mondtam már, hogy nem tudom, és... és ne faggass! – idegeskedett Palika. – Mióta érdekelnek téged annyira a dolgaim?

– Te kezdted azzal, hogy bemutattad a családfád. Csak egyet nem hiszek: hogy kísértetek járnak nálatok.

– Mondtam ilyet? Nem mondtam.

– Most nem, máskor annál gyakrabban. Vagy már te is kezdted belátni, hogy kísértetek pedig nincsenek? – provokálta Peti a barátját, hátha mégis elviszi abba a titokzatos „kastélyba”.

– Már megint tamáskodsz? Üsse kő, gyere hozzánk holnap éjfélkor, amikor elkezdenek kísértetni a szobákban.

– Az egy kicsit késő lesz! – vakarta meg a füle tövét a tinédzser. – No, nem miattam, csak a szüleidet zavarnám. Hacsak titokban nem osonok be hozzátok.

- Elintézzük! De aztán, ha utána is kételkedsz...
- Nem, becsszó, utána minden szavadat elhiszem! – lélegzett fel, de meg is ijedt egyúttal, mert ha tényleg vannak szellemek, amikben egyre többen hisznek manapság, még magukkal vihetik a pokolba.
- Mi van, meggondoltad magadat?
- Viccelsz? Persze, hogy elmegyek. Még csak azt áruld el, kinek a szelleme kísért nálatok? Az ükapádé? Dédapádé?
- Halvány lila gőzöm sincs. Talán öngyilkos lett ott valaki, ilyen régi házakban sok furcsaság szokott történni.
- Ne, kérlek, nem menj el! – kérlelte Petit Beáta, amikor a fiú beavatta a tervébe. – Nincs ott semmi, esküszöm. Az egész mese, fantazmagória, amivel Peti riogatja a fiúkat. Egyébként is tudhatnád, hogy kísértet csak a buta emberek agyában létezik.
- Akkor nagyon sok buta ember lehet Magyarországon. Kapcsold csak be a tévét, rádiót, olvass el egy újságot: Kiszállt a szellem a palackból! Európát ismét Hitler szelleme kísérti. Szellemeskedik a miniszter. A gyűlölet szelleme a magyar parlamentben. A törvény betűje és szelleme. Szellemidézés itthon és külföldön. Nem ismerősök neked az ilyen és ehhez hasonló mondatok?
- De, persze, csak ez más, vagyis részben más. Ez olyan izé... Hogy is magyarázzam?
- Ma éjfélkor meglátogatlak bennetek – vágta el a vitát Soós Peti. – Várjatok meg a mellékbejárati kapuban. Remélem, te is ott leszel.
- Erre ne számíts, illetve... Ott leszek – gondolta meg magát az özike szemű, hosszú hajú leányka. – Végre bebizonyíthatjuk Palinak, mi a különbség képzelet és valóság közt.
- A kis triász alig várta, hogy rájuk szálljon az éjszaka. Persze mindegyik más okból.
- Gyerekség – dünnyögte Peti apja, egy apró termetű, kissé púpos foltozóvarga –, de ti tudjátok. Ha valakibe belebújt a kíváncsiság ördöge, azt elég nehéz belőle kikalapálni. Egyebekben én még mindig azt tartom, keress magadnak más barátokat. Nem jó ám az urakkal egy tálból cseresznyét enni, mert meglövdöznek a magjával.
- Palika szülei hallgattak, miután őket már sem Bea, sem Palika nem avatta semmibe.
- Éjfél. Alig érkezett meg Soós Peti, már nyílt is a kiskapu, majd sorra járták az épület valamennyi kamráját.
- Hát itt egy fia szellem sincs – állapította meg Petike.
- Nincs bizony, úgyhogy, kedves bátyuskám, máskor fontold meg jobban, mit mondasz – nevetett Beáta.
- Palika azonban nem lett volna Palika, ha csak úgy, ukmukfukk, beadja a derekát.
- Itt nincs, de nem is a kamrákban szoktak járkalni legtöbbször. Menjünk be a házba, ott nemcsak hallod, meg is láthatod valamelyiket.
- Mi? Ezek szerint több is van? – rázta meg a fejét Palika barátja.
- Egy csudát van! – elégelte meg a dolgot Beáta. – Ne haragudj, de, most már én kérlek, fejezd be ezt a rizsát a szellemekről, árnyakról! Még a végén azt hisszük, hiányzik egy kereked.
- Ti mi a fenét csináltok itt az udvaron? – bukkant elő váratlanul a háziúr a sötétből. – És ez a fiatalúr? – világított egy elemlámpával Péter arcába. – A barátotok vagy kicsoda?
- I... igen – dadogott Palika. – Ő a barátunk. Engedd meg, hogy bemutassam neked a Petikét.
- Örvendek, de akkor sem értem még, mit kerestek ilyen késő éjjel az udvaron.
- Hát... izé... Az a helyzet, hogy...
- Petike él-hal a virágokért, ezért megmutattunk neki egy különleges virágot, amely csak este nyílik a kertünkben – mentette meg a helyzetet Beáta. – Úgy hívják, estike, s mivel nem akartunk zavarni...
- Jó, jó, majd holnap megbeszéljük. Kicsit gyanús nekem ez a história. De most szíveskedjeteek visszafáradni a szobátokba, mert holnap nektek is, nekem is korán kell fölkelnünk. Fiatalember! Örvendek, hogy megismerhettelek, és ha tényleg Pali barátja vagy... Vagy a lányomé is?
- Mindkettőjüké.

– Akkor látogass meg a jövőben is – nézte meg magának Petit a feszes tartású, kimért modorú teremőr. – Persze nappal, ha nem haragszol.

Több sem kellett Petinek, és alig telt el három nap, már be is toppant az előkelő családfának örvendő teremőrhöz. Bea ugyan lebeszélte, ő tudja mi okból, Palika támogatta, mi több, ki is tanította, hogyan bánjon az őseivel.

– Először is kiöltözöl. Én tudom, hogy szegények vagytok, de egy ünneplőd csak akad, vagy ha mégsem, kölcsönözz, különben másodsor már szóba se állnak veled, barátom.

– Megoldjuk.

– A virág minden vizitnél kötelező, ugyanígy a bók, szerénység, etikett...

– Etikett? De hát ki törődik ma már az ilyen múzeumi izékkal?

– Ők törődnek, továbbá az sem ártana, ha bevágnál néhány latin aranyköpést, ami szerintük az igazi műveltség alfája és ómegája.

– Húha, inkább maradnék! – párolgott el Peti kedve az ismerkedéstől. – Az egészet úgyis csak Bea miatt vállaltam volna, mert mi ketten... Szóval együtt járunk, neked magyarázom, és az lenne a normális, ha a születek is megismernek. De ha már maga Bea is ellenzi, halasszuk el a találkozást máskorra.

– Kérlek! Ha nektek nem sürgős, nekem még úgyse, de ne felejtsd: ezúttal maga apám akarja, és amit ő kíván, azt tiszteletben illik tartani.

– Akkor essünk túl rajta – sóhajtott Petike, és legszebb ünneplőjében látogatta meg a tiszteletreméltó teremőrt.

Este hat óra volt, Vécsey úr fogadásának időpontja. Nem volt sok barátja, de annál hűségesebbek, akik rendszeresen eljártak a teremőrhöz teázni, utána kártyáztak, nosztalgiáztak a régi szép időkről természetesen.

– Zavarok? – kopogott be illedelmesen a magas, kétszárnyú ajtón Palika. – Elhoztam a barátom, tudod, azt a fiút, akinek megmutattuk az estikét.

– Milyen estikét? Ja! Kerülj beljebb, kisfiam! Soós Péter – mutatta be nejeének Vécsey úr a tinédzsert. – Bea és Pali egyik barátja.

A fiú alig észrevehetően meghajolt, és átadott egy csokor virágot az asszonynak.

– Ni csak, milyen figyelmes fiatalember! Palika, tedd vízbe, kérlek, a virágot, te Beácska meg kínáld meg a barátod egy csésze teával! Vagy inkább forró csokit szeretnél?

– Csokit, ha szabadna.

Péter élvezettel kanalazta a folyékony, illatos csokoládét, miközben – apja kifejezett kérésére – alaposan feltérképezte a terepet. Kezdte a „kastély” hervatag, de még mindig mutatós hölgyével. Fekete, csipkével díszített ruha, fekete nyaklanc, haj, szem. Elég komor szín, talán gyászol valakit. A házigazda sötétkék öltönyben pompázott, és ugyanilyen kék volt a szeme is. Akár a Beáé, illetve fordítva. Orra hosszú, hegyes, szája keményvonalú. Nézzük a társalgót! Hogy miért érdekelte mindez a derék lábtűművészt ennyire? Rejtély. Talán túl sok Sherlock Holmes-filmet nézett újabban. A szalonban intarziás diófa bútorok sorakoztak. Valamennyi ódivatú és összevissza karcolták a hosszú évek folyamán. A falon festmények, egyik-másik annyira sötét, hogy találgatni kellett, mi a túrót is ábrázol. Egy sarokban teljes páncélruha sötétlett, mellette karabély, kard, mordályok. Látszik, hogy műértő, sőt, gyűjtő is a muzeológus úr.

– Ízlik a csokoládé? – villantotta Petire fogsorát a hajdani szépasszony. – Palika, nagyon nehezedre esne, ha nem szürcsölnél?

– Bocsánat!

– Te hol, mit tanulsz jelenleg? – puhatolódzott a teremőr.

– Szakközépiskolás vagyok a Dózsában. Számítástechnikus leszek, deo volente: ha isten is úgy akarja.

– Szép szakma. Mit mondtál?

– Deo volente.

– Te tudsz latinul? – nézett nagyot a teremőr.

– Egy kicsit, igazából még csak tanulok.

– Látod, fiacskám? Mindig mondtam neked, hogy a latin és görög nyelv minden tudás alfája. Holnaptól együtt fogtok tanulni.

– De apa, angolul már tanulok. Minek oda latin is?

– Quod dixi, dixi: rád nagy feladat vár még, gyermekem. Vissza kell szerezned a Vécsey-ház patináját, hírnevét. Ehhez azonban akarni kell, akarni és tanulni. Nekem sajnos nem sikerült, hála Rákosinak és Kádárnak. De belőled még vitéz is lehet, igen, igen, vitéz is, mint amilyen a dédid volt.

– Az lesz, ne izgulj! – nyugtatta meg a Vécsei-ház fekete ruhás úrnője. – Te minek tanulsz, ha végeztél? – kérdezte kegyes leereszkedéssel Petitől.

– Dolgozni fogok. Hiába, kell a pénz: curia pauperibus clausa est, dat census honores. Magyarul: zárva a tanácsház a szegénynek, mert csak a vagyon szerez tisztséget. (Ovidius: Amores)

A teremőr elkomorult.

– Ránk gondolsz? Honnan tudod, hogy nekünk van? Dolgozni kell, fiacskám, mellesleg hitel is van a világon. A te szüleid mit dolgoznak?

– Anyám meghalt. Apám cipész, Vécsey úr.

A teremőr jókedve egy pillanat alatt elillant. Azontúl mintha megfagyott volna közöttük a levegő. Szerencsére csengettek, megjöttek a barátok.

– Nem értem, mitől savanyodott be apukám? – ráncolta össze homlokát a szemüveges gimnazista. – Pedig az a trükk a latinnal egész jól sikerült. Nem is tudom, hogy tudtál bevágni ennyi mondást latinul. És mégis! Valami nagyon idegesíthette, mert a végén szinte téged is kiszúrt a szobából. Bea, te érted ezt?

A kishugi szomorúan bólintott, s végre megértette Péter is, miért ózdkodott Beácska bemutatni őt az apjának.

– Széna vagy szalma? – érdeklődött otthon a kiscipész.

Petike elmesélte, mit látott, tapasztalt a titokzatos „kastélyban”.

– Bonyolult ügy. Szerintem az öreg sem teljesen normális. Apa és fiú. Találnak, és aki itt a legrövidebbet húzná, az csakis te lehetsz.

– Meg a Bea, úgy sejtem – fogta el a fiú szívét a szorongás.

– Talán. Mindenesetre valami azt súgja, az igazi problémák még csak ezután kezdődnek.

Egyelőre azonban semmi külső vagy belső tényező nem zavarta a baráti trió köreit. Egy mindenkiért, mindenki egyért! – vallották, és ők valóban eszerint éltek is.

Egyszer, úgy érettségi előtt pár héttel, azzal állt elő Palika, hogy feltalált egy tuti fogyószert.

– Mióta foglalkozol te effélével, bátyuskám? – érdeklődött a kishugi.

– Nem mindegy? Feltaláltam, és kész.

– És a szellemek, aura, csillagjósolás? – babszólott Petike. – Ezekben már nem hiszel?

– Ugyan, betűleves! A jövő az orvosoké, csak még sokan nem tudják. Nézzétek! – húzott elő a zsebéből egy orvosságosüveget. – Ebben van a mi tőkénk.

– Állj meg, zsenikém! – rémüldözött Soós Peti. – Ha te ezt itt megiszod, lehet, hogy nemcsak tőkéd, de jövőd sem lesz utána, és akkor ki váltja valóra édesapád álmait?

A figyelmeztetés hatott. A fiú egy pillanatra megtorpant.

– Hát én, és pont ezzel, barátom – tette túl magát barátai aggodalmán. – Kérlek, ne aggódj! Tök ártalmatlan szer, amolyan étvágycsökkentő, amit néhány macskán ki is próbáltam már – hörpintett egyet a sárgászöld elixírből. – Fincsi. Kicsit túlédésítettem, de...

Elsápadt, büff-büff, s már szaladt is a mosdóba. Aznap sem nem ivott, se nem evett, másnap is csak alig-alig, hogy aztán harmadnap éhes farkasként essen az ételnek.

– Kíváncsi vagyok, milyen találmánnyal rukkolsz ki legközelebb – derült rajta Petike. – Azt tudjuk, hogy egyetemre mész, prókátor leszel vagy micsoda, de vajon érdekel-e?

– Téged érdekel a számítástechnika?

– Persze, nagyon is, ezért választottam ilyen szakmát magamnak.

– Engem nem. Engem hidegen hagynak, sőt, utálok az ügyvédek, politikusok, tévét, számítógépet. Néha még saját magamat is – révedt Palika üres tekintettel a semmibe.

- Miért nem írsz? Ez az! – ütött a homlokára Soós Peti. – Ekkora fantáziával akár író is lehetnél. Sci-fi író például.
- Bolond vagy? Mert én nem. Van fogalmad arról, mivel jár kiadni akár egyetlen regényt is manapság?
- Nincs.
- Nekem sem volt, amíg nem beszéltem egyszer egy íróval. Beszélj te is, és megtudod.
- Hát... Most mit mondjak? Ilyen hittal aligha lesz belőled lovag vagy vitéz Vécsey.
- És? Ez miért kell engem izgasson, amikor én csak az apám miatt...
- Aha, alakul! Most már kezdem sejteni, mi hiányzik neked, Vécsey.
- Csakugyan, mert nekem dunsztom sincs, a fenébe. Én csak azt érzem, hogy valami nagyon nem klappol ebben a rohadt világban.
- Érettségi után csodálatos nyarat töltöttek el hármasan. Diszkó, strand, mozi, kirándulás a Bükk hegységben. Mintha érezték volna, hogy ezzel lezárul életük egyik, talán legszebb korszaka. Aztán, nos igen, elérkezett a válás perce is. Palika jogra, Bea közgazdasági egyetemre iratkozott, míg Peti maradt ugyanabban a városban – a cipésmester legnagyobb örömére.
- Vége, nincs tovább! – kesergett Petike. – Most öt évig nem látom Beácskát. Pedig az irtó nagy idő, még tán el is fordul tőlem aközben.
- Az bizony megeshet – fejtette ki gondolatait a cipész józanul. – Akár veled is, ha még te sem szereted tiszta szívedből. Hát most kiderül. Ha hű marad hozzád, rendben van, ha nem, adj hálát istennek, hogy nem azután derült ki, hogy feleségül vettek a kisasszonyt. Az apja tudja-e, milyen szándékaid vannak a lányával?
- Hogyne.
- Képzelem, mennyire örül neki a vén harcos.
- Az ő dolga. Beácska most már nagykorú, ezért nem is izgatja, ránk adják, vagy nem adják áldásukat az ősei.
- A fiatalember viszonylag hamar talált munkát egy szerviznél. S miközben szorgalmasan dolgozott, mint számítógépes szakember, mindennap kapcsolatban lehetett a leánnyal.
- Soós mester elégedetten szemlélte, hogyan emberesedik és boldogul a nemrég még sima állú, cérnavekony hangú legényke. Annál kevésbé Vécsey úr, akinek a fia év végén olyan szépen elhasalt, hogy a teremőr majd széthasadt a méregtől. Persze csak úgy magában, mert egy úriember sohasem mutatja ki, ha haragszik. Ezzel szemben nem volt rest besétálni a dékánhoz, hadd magyarázzák meg neki is, miért buktatták meg a kisfiát.
- Egyszerű! – világosította fel a pakombartos, büszke tekintetű vezető. – Az ön fia, tisztelt Vécsey úr, elfelejtette, hogy a jogi karon, mint bármelyik karon egyébként, nem elég a jelenlét, időnként teljesíteni is kellene.
- Magától értetődik, és Palika teljesített is, dékán úr, csak... csak a tanárok pikkelnek rá, ez a baj.
- Állítja ő.
- Állítja, és én hiszek a fiamnak, mert az én fiamnál nincs jobb gyerek az egész világon. Ő tudja, mivel tartozik önöknek és nekünk is ahhoz, hogy ne feledkezzék meg magáról.
- Attól tartok, nem tudja, és a jelek szerint füllent is – cáfolta meg önérzetesen a teremőrt. – Mi, tisztelt apuka, senkire sem szoktunk pikkelni. Ha nem veszi rossznéven, ajánlom, beszélgessen el még egyszer a fiával, és kérdezzen rá többek között arra is, miért pikkel ő a karunkra!
- A teremőr megzavarodva kullogott haza aggódalmasan várakozó nejéhez.
- Van egy kis probléma – közölte gyászos arccal, komoran.
- Ne ijessz meg, bökd ki gyorsan, mi a gond!
- Félreismertük a fiunkat. Beszéltem a dékánnal – tért egyenesen a tárgyra, amint kérdőre vonta Palikát. – Elárulnád nekem is, miért gyűlölöd annyira a professzor urakat?
- A fiú úgy hallgatott, mint süket disznó a búzában.
- Jó, kérdezhetem másként is: elárulnád, fiatalúr, miért hazudtál az apádnak?

– Miért, más nem hazudik? – robbant ki a válasz, mint a bomba a fiúból. – Nézd meg a tévét, hallgasd meg az ilyen-olyan reklámot, politikust, elnököt. Hazudik itt mindenki, beleértve...

– Mondd csak ki bátran! Úgy látom, ez itt most az igazság órája.

– Beleértve téged is.

A teremőr szívébe hirtelen belenyilallt valami, és úgy meredt a fiára, mint egy vadidegen emberre.

– Folytasd!

– Nem akarlak bírálni, esetleg jogom sincs hozzá, de ami igaz, az igaz, még akkor is, ha fáj, vagy nem tetszik.

– Taknyos! Mit tudsz te az igazságról, életről.

– Nyilván kevesebbet, mint te, de az idő repül, és a macskakölyköknek is kinyílik egyszer a csipájuk.

– Ki. Aztán, hm, mit látnak szerinted?

– Hogy... Őszintén? Nem lenne jobb, ha inkább nem bolygatnánk? – bizonytalanodott el Palika; szerette ő az apját, meg sajnálta is egyfelől, talán mégsem kellene ennyire lerohanni.

– Biztosítalak, kibírom, mi több: elvárom. Egy Vécsey mindig bátor és maximálisan őszinte.

– Az a baj veled, apukám, hogy valahogy nem abban a világban élsz, amibe születél – mondta ki lassan, óvatosan azt, amire maga is csak az utóbbi időben döbrent rá tulajdonképpen.

– Érdekes afirmáció.

– Másrészt itt van Peti és a kishúgom. Ennél ideálisabb párt el sem tudok képzelni. Csak neked nem imponál, kizárólag azért, mert mindketten, mármint Péter meg az apja is szimpla melósok, diploma alma, pénz a bankban nuku, de még csak egy nyamvadt vitéz ősük sincs.

A teremőr felhördült. Eddig bírta cérnával, az utolsó szavaktól azonban az ő arca is lángra gyúlt.

– Elég! Majd egy ilyen mihaszna, bukott kölyöktől kérek tanácsot, kit válasszak vejemül. Volnál szíves inkább azzal törődni, mihez kezdesz ezek után magaddal! Miután ennyire utárod a jogtudományt, nem igen látom értelmét, olyan szekér után szaladni, amit utol sem akarsz érni igazán, ergo válassz magadnak sürgősen egy megfelelőbb szekeret, különben gyalog folytathatod az utadat: sí ruota defuerit, tu pede carpe iter.

Ebben viszont a teremőrnek volt igaza. Csakhogy milyen szekeret válasszon, ha egyik szekér sem érdekli?

– Teremtő Atyám, ezek a mai fiatalok! Mi legalább hittünk valamiben. Elismerem, hogy nem mindig abban, amiben kellett volna, de hittünk, miközben ti csak úgy tengtek-lengtek céltalanul a világban. Ebben az esetben szépen itthon maradsz, és addig kilincsel a munkaügyi szerveknél, amíg oda nem löknek neked is egy morzsát az Úr asztaláról.

Így is lőn, azzal az apró különbséggel, hogy még az a morzsa sem akart onnan lerepülni.

– Egyet se búsulj, mire valók a jó barátok! – jött diszkrétan a segítségére Soós Peti, és csekély fizetség fejében apró-cseprő munkákkal bízta meg Palikát.

Ez tényleg csak morzsa volt, de hozzáadva a munkanélküli segélyhez, zsebpénzre és egy-két pohár búfelejtő itókára még futotta. Sajnos az egy-két pohárból fokozatosan több is lett, amit a „kastély” ura nem is hagyott szó nélkül.

– Figyelj ide, amice! Én megértem, hogy csalódott vagy. Bizonyára te is más életet képzeltél el magadnak. Az is igaz, hogy nagykorú lettél, aki akkor iszik, amikor kedve tartja, de ha így folytatod, legfeljebb borlovag lehet belőled.

Szegény Palika, ezt jól megkapta! Hát még, amikor a folytatást is meghallotta:

– Egyébiránt az az opinióm, hogy nemcsak tanulni, de dolgozni is utálsz, hiszen közel tíz hónapja keresel munkát... hasztalanul. Bezzeg, ha tanultál volna...!

– Ugyanide jutottam volna – jegyezte meg halkán, keserűen korához mérten szokatlan érettséggel.

– Nem egészen, de ebbe most ne menjünk bele. Abba se, hogy milyen reményeket fűztünk hozzád, de ha nem megy, nem megy. Mi ezt is elfogadjuk, csupán arra szeretnénk megkérni, költözz el tőlünk – jelentette ki a teremőr szintén halkán, ám annál határozottabban.

Peti meghökkent. Mi ez: ijesztgetés, üres fenyegetés, vagy tényleg komolyan gondolják?

– Oké! – szorította össze a száját makacsul. – Még ma elköltözöm.

Egy pillanatra sem tört meg, nem sírt, könyörgött, ahogy a legtöbben tették volna. Férfi lett a gyerekből, és aszerint is viselkedett.

– Kemény fiú! – ismerte el Vécsey önkénytelen respektussal. – Csakhogy világos legyen: ez nem büntetés, bosszú stb., csupán anyád is én is úgy gondoljuk, ha eleresztjük a kezedet, hamarabb magadra találhatsz. Ezért, ha el is eresztünk, csak az udvar végéig. Magyarán: van a mellékkijárat mellett egy aprócska építmény vízzel, gázzal ellátva. Költözz oda, aztán ... meglátjuk.

– Ez nem lehet igaz! – hüledezett Péterke, s még aznap riadóztatta a Skype-on egyetemista jegyesét.

A lány megerősítette. Ez bizony igaz, ő is tud róla, de hát a szülei is nyakasok, nem lehet őket meggyőzni. A legtöbb, amit ebben az esetben tehetnek, ha Péter gyakrabban ugrik be Palihoz, hadd lássa, nincs-e szüksége valamire szegénynek.

Ebben maradtak, amikor egy szép napon begyesz, erősen kisminkelt arcú nő nyitott ajtót Péternek.

– A barátnőm – mutatta be Palika a nála egy fejjel magasabb hölgyikét.

– Nikolett.

– Soós Péter.

– Erre innunk kell! – kapart elő egy üveg Chiantit.

– Mire?

– Micsoda kérdés! Hogy ilyen szépen összejöttünk így négyesben. Yes, most mit stírólsz? Kwartett lett a trióból.

Ittak, beszélgettek, amíg rájuk nem köszöntött az éjszaka.

– Maradj itt! Minek botorkálnál haza ilyen sötétben? – marasztalta Petit ekkor a jó fiú. – Elég széles ez az ágy ahhoz, hogy elférjünk rajta mindhárman. Igaz, Nikolett?

– A számból vetted ki, faszikám.

Lefeküdtek. A fiúk egymás, Nikolett ki a szélre Pali mellé. Alig telt el fél óra, Petike matató kezét érzett az ágyékán. Elnyomta. Csak nem kezd ki a barátja csajával!

– Mi az, nem kellek? – sziszegte a lány dühösen, s mint egy folyondár tapadt a fiúra.

– Pszt, hagyj békén! Ő a barátom. Mégis mit képzelsz!

– Menj a picsába! – hengeredett vissza a részegen hortyogó Palihoz.

– Baj van, pintyőke – jelentkezett be Péter másnap a Skype-on Beánál, és elmesélte, mi történt.

– Már csak ez hiányzott! – fintorgott Beáta. – Az az érzésem, hogy ez a repedtsarkú kiskurva még nagyon sok galibát fog nekünk okozni.

Profetikus jóslat volt. A fekete hajú éjtündér, amúgy szobalány egy másodrangú hotelben, úgy beopta magát Pali szívébe, hogy a fiú már élni sem tudott nélküle. Nos, ez nem is lett volna baj. Ha Nikolett szereti. Csakhogy nem szerette, fűvel-fával megcsalta, s még csak lelkiifurdalása sem volt emiatt. Hogy akkor miért ragaszkodott Palihoz? Természetesen a „kastélyért”

– kottyantotta ki egy borgőzös állapotban a hölgyike. Aztán a család ősei sem akárhik: nemesek, államférfiak, kívánhat-e egy parasztlány előkelőbb famíliát magának!

– Gógyis jány! De az én eszemen így sem fog túljárni! – fogadkozott Beáta. – Valahogy add be a ribinek, hogy kizárták a végrendeletből a testvérem. Ha szereti, valószínűleg füttyöl rá. Ha nem, úgy otthagyja, mint rinocéroszt a gyorsvonat.

– Remek tipp! – kapaszkodott az ötletbe a számítástechnikus, és bizalmasan megsúgta Nikinek, milyen igazságtalanul semmizték ki barátját a szülei.

Eltelt egy hét. A lány maradt. Csupán a második hét folyamán robbant a pokolgép, de akkor akkorát, hogy azonnal földhöz vágta az ifjút.

– Úgy tűnik, nem vált be a stratégiánk. Pontosabban bevált, csak a ribivel együtt Palika is felrobbant – újságolta Peti online Beának. – Már két napja próbálok beszélni a fejével, de olyan részeg, hogy már belőlem is kettőt lát.

– Tiszta delírium – tördelte kezét Beáta a képernyőn. – Az isten szerelmére, Petike, ne hagyd magára a bátyámat!

– Nem, persze hogy nem, de mit tegyek, ha újabban már be sem akar engedni magához?

– Törd rá az ajtót, vagy... Ne, inkább keresd fel az apámat, és ismertesd vele a helyzetet. Majd telefonálok neki, hogy fogadjon.

– Ez a köszívű, nemesi csökevény? Bocs, elfelejtettem, hogy a faterod.

Az öregek fagyos arccal fogadták.

– Ki mit keres, megtalál. Ha ennyire nem bír magával, viselje a következményeit is! Alászolgája, és, nyomatékosan megkérünk, ne zaklass többé bennünket.

Ugye, megmondta! Nyomás vissza Palihoz! Bezörgetett az ajtón. Semmi válasz. És másnap sem. Bent van, alszik, nincs itthon? Petikét rossz sejtelmek gyötörték. Amikor pár nap múlva újfent bekopogott, Pali bágyadt mosollyal nyitott ajtót a fiúnak.

– Te vagy az? Isten hozott, barátom!

A szobában furcsa szag terjengett, s már a küszöbön mellére ugrott egy kismacska.

– Mi ez, állatkert? Honnan került ide ez a sok négylábú?

– Ez az én családom – simogatott meg Palika egy félszemű, sánta spánielt. – Egy kutya, kis akvárium, két macska és egy papagáj.

– Jól vagy? – simogatta meg a spánielt Peti is. – Na, nem azért, de nemrég még elég rossz bőrben láttalak.

– Kösz, jól vagyok.

– Nikolett... visszajött?

– Nem. De már nem is érdekel.

– Ez komoly? – roskadt egy székre megkönnyebbülten a jó barát. – Nem hazudsz? Néha elég nehezen igazodom ki rajtad.

– Már te is kezded? Nikolett a múlt: eltűnt, szublimált, mint az apám vagy a Vécsey-féle szellemek – kapta fel Palika az egyik kiscicát. – Éhes vagy? Ne adjak egy kis tejkót, Cilikém?

– Nagyon helyes. Nem is érdemelt meg téged az a tejszarnok. Tudod, hogy füvel-fával lefeküdt?

– Tudom.

– De azt biztos nem, hogy velem is kikezdett.

– Eredj szépen játszani! Plútó, foglalkozz egy kicsit a Cilivel! Bocsáss meg, mit mondtál?

– Tudtad, hogy Nikolett velem is kikezdett?

– Ki az a Nikolett?

– Oké, megértettem! A papád? Még mindig nem békültél ki az apáddal?

– Nikolett, apa? De furcsákat zagyválsz itt ma este! – ereszkedett négy lábra, és Plútó felé fordulva el kezdett ugatni.

– Ej, ne bohócodj! – futott végig Peti hátán a hideg. – Jövő héten találkozunk. Addig vigyázz magadra!

Amikor legközelebb bezörgött, a dörömbölésre egyszerre két kutya is reagált. Borús októbertévi délután volt. A nagyházból muzsikaszó hallatszott.

Csak nem kávézott be megint ez a szerencsétlen! – lesett be Peti az ablakon. Palika ott feküdt az ágyban, és az ablak felé, egyenesen rátekintett. Vagy csak neki tűnt úgy?

– Nyisd ki az ajtót, Einstein testvér!

Utolsó szavát elnyomta egy hatalmas égi csattanás. Mindjárt vihar lesz, ez ott bent erre meg sem moccan. Ezek szerint megint piás, vagy... Vagy ki tudja! Végső soron akár beteg is lehet!

– Hahó, én vagyok!

Nem hallja. Most aztán csakugyan betöri ezt a vacak bükkfa ajtót. De mit szól majd a teremőr hozzá? Másrészt, ha beteg, ő az apja, miért ne tudna ő is erről? Újabb dörgés, villámlás, majd megnyíltak az ég csatornái. A fiatalember bizonytalan léptekkel indult a „kastély” felé. Az fix, hogy újra kizavarják, de akkor is kötelessége értesítenie őkegyelmességét.

A házban tíz, tizenöt elegáns, idősebb ember keringőzött. A házigazda névnapját ünnepelték. Amikor Péter felbukkant, a teremőrt a guta kerülgette.

– Már megint mit akarsz itt? – förmedt az előtte lecövekelt technikusra. – Már számtalanszor megkértünk, méltóztass bennünket békén hagyni.

– Beteg a fia, Vécsey úr.

Egy régi magnószalagon felcsendült a hajdan közismert dalocska:

"Kicsit szomorkás a hangulatom máma,

Kicsit belém szállt a boldogtalanság,

Kicsit úgy érzem magam, mint a durcás kisgyerek,

Kinek elvették a játékát."

Á, törődnek is ezek Palikával! Legjobb, ha hazasöprök, és csak a Beát értesítem – gondolta. Csupán a lábai vitték más irányba. Odasétált a magnóhoz, és, mirnix dirnix, lekapcsolta. A vendégek megbotránkozva meredtek a félrefésült hajú fiatalemberre.

– Haldoklik a fia, Vécsey úr – lódította, mert ha nem hazudik, ezek itt még agyonütik.

– Tessék?

Palika anyja hangtalanul szédült férje karjaiba.

– Nyugodj meg, kérlek! Máris odamegyünk.

– Hozzanak egy kulcsot, mert belülről bezárkózott.

Amikor beléptek a helyiségbe, nehéz, bódító virágillat csapott az orrukba. A helyiségben tömérdek, különböző, csodálatos színekben pompázó virág illatozott. Az ágy előtt két kutya szökdécselt. Az egyik nyomban megugatta őket, a másik, egy félszemű, sánta spániel gazdája arcát nyalogatta. A teremőr könnyeit nyeldesve iramodott Palikához.

– Palikám, kisfiam! Én vagyok itt! Én és az édesanyád.

A fiú nem mozdult. Péterke megrendülten tapogatta ki a pulzusát. Alkoholszagot nem érzett, tehát ittasság kizárva. De hogy meghalt volna, arra nem is mert gondolni. Hiszen nemrég még kutyabaja sem volt. Talán csak elájult, vagy túl sok altatót vett be, vagy ez a sok virág bódította el valamiképp. Olvasott ő már olyasmiről, hogy elaludtak bizonyos virág illatától.

– Él? Ver még a szíve? – suttogta az apa porig sújtva.

– Szerintem igen – tapasztotta fülét Pali mellére is. – Kihívom az orvost, talán megmenthetjük. – Halló! Mentők? Jöjjenek ki azonnal! Tulipán utca 10. Igen, igen, lélegzik még. Várjuk. Siessenek, kérem, siessenek!

Odasietett az ablakhoz, és friss levegőt engedett a helyiségbe. Odakint úgy esett az eső, mintha dézsából öntötték volna. Egy kutya felvonított, Plútó kontrázott rá.

– Istenem, mea culpa, mi öltük meg! – zokogott fel Vécseyné.

A következő dörgés úgy megriasztotta az ebeket, hogy egyből elhallgattak. Csend, csak az eső zuhogott. Aztán váratlanul megszólalt a papagáj is: éles, tiszta hangon, ahogy Palika tanította:

– Papa, édes papa!

CSÁKY KÁROLY

Leszenye szakrális emlékei

A település történetéből

Leszenye a nógrádi határ közelében települt, „hegyek alatti“ honti falu. **1244-ben** említi először oklevél *Lezene* alakban. Már a 13. században *egyházashely* volt; „*János nevű papja is ismeretes, aki 1291-ben Both fia Benedek comes végrendeletének tanújaként az esztergomi káptalan előtt hitet tett*“. (Borovszky, é.n.:55) A falut megtaláljuk Hont vármegye plébániáinak *1332-es pápai tizedjegyzékében* is. Ekkor 1 márka évi jövedelemből 6 garas adót fizetett a helység plébánosa. (Györffy, 1987: 171) A *török idők* alatt lakosainak száma megcsappant, s tönkrement Leszenye régi temploma is. Ezidőtájt az északi tájról telepítettek ide szlovák evangélikusokat, s így a település nemzetiségi-vallási összetétele is megváltozott. Egy 1941-es *Schematismus* szerint Leszenye már Lukanénye filiálisa volt (jelenleg Apátújfaluhoz tartozik); templomát *Szűz Mária születésének* tiszteletére szentelték, a faluban pedig *332 katolikus, 117 evangélikus és 8 izraelita* lakos élt. (Budapest, 1941:65) A település nagybirtokosai husszú időn át a **Majthényiak** voltak. Ők az újabb templom kegyurai is. Szép kalsszicista kúriájukat, amely eredetileg reneszánsz stílusban épült, nemrég lebontatták a múlt iránt érzéketlen vezetők. A falunak nincs magyar iskolája, hivatalosan a lakosok 41,16 százaléka magyar. Az istentiszteletek a katolikus templomban magyar és szlovák, az evangélikusban csak szlovák nyelviűek.

A falu templomairól

Az említett községet, mely hosszú időn át Litva várának tartozéka volt, 1526-ig a *Hont-Pázmány nembeli Leszenyei család* birtokolta. A települést a török felégette, s feltételezhetőleg ekkor pusztult el **régi középkori temploma** is. A későbbi birtokosok, a Majthényiak építették az **újabb templomot**. (<http://webcache.googleusercontent.com>) Egy regionális kiadvány szerint a **Szűz Mária születésének** tiszteletére szentelt **katolikus templom** a 18. században épült **késő barokk** stílusban; a 20. század elején átépítették, illetve **álromán stílusúra** alakították, az 1960-as évek elején pedig felújították. (Kamasovák-Kamas, 1980:231) A Pozsony-Nagyszombati Egyházmegye *Schematizmus*a a *Szűz Mária születése-templom 1818-as* építési dátumát jegyzi. (Trnava, 1995:192) Az Esztergomi Főegyházmegye című kiadványban azt közlik, hogy „*Leszenyén 1731-ben Majthény Márton épített templomot Mária, Angyalok Királynője tiszteletére, amit 1887-ben Simor János érsek építtetett át.*“ (Hegedűs-Tóth, 2000:29) Nos, köztudott, hogy a barokk kor előtt Magyarországon nagyon sok templom épült a Szűzanya tiszteletére, s a barokk korban több Isten házának titulusa is Mária Születésének tiszteletére változott. A távolabbi Zamárdi templomát például 1774-ben Kisboldogasszonykor szentelték fel Mária, az Angyalok Királynője tiszteletére. A főoltárra mégis a Szűz Mária születését ábrázoló kép került.

A leszenyei templomépítő **Majthényi Mártonnak**, Bars megye alispánjának Leszenyén kívül a Hont megyei Csalomján, Deménden, illetve a Nógrád megyei Csesztvén és Ribán is voltak birtokai. A leszenyei templom északi tájolású **szentélyének** kis körablaka alatt, az oltárszekrény felett látható a régi **oltárkép**, melyen ez a felirat olvasható: „*1730/ Majthényi Márton/ Ebeczky Éva*“. Az Ináncsról származó Ebeczky Éva a templomépítő felesége volt. A kissé sötét tónusú oltárkép ritka ábrázolása Mária születésének. A 18. század eleji festményen láthatjuk **Joákimot**, mellette **Szent Annát**, amint világra hozta gyermekét, **Máriát**. A családot kezükben rézkorsókat tartó nők csoportja veszi körül. Talán a Bethesda-fürdő tájékán lehetnek, ahol egyes feltevések szerint Anna világra hozta gyermekét.

A palócföldi erős Mária-kultuszra utalnak a templom további képei, szobrai is. A szentély keleti falán függ a **Szeplőtelen Szűzanya** régi olajképe. Mária széteresztett hajjal, fehér ingben, kék palástban áll a földgömbön s egy holdsarlón. Jobb lábával egy zöld sárkánykígyó fejére tapos. A **főoltár szekrényének** egyik kazettájában a **Gyümölcsoltó Boldogasszonyt** látjuk, amikor is egy fehér ruhás angyal kezében joggal megjelenik az ugyancsak fehér ruhában térdeplő Máriának, aki mellett egy korsóban fehér lilium van.

A templom egyik **mellékoltárát** a **Lourdes-i Szűzanyának** állították, aki a timpanonban végződő deszkaoltár két oszlopa közti ovális bemélyedésben látható a szokásos ábrázolásban. Előtte, az oltár asztalán a **Rosa Mistica szobra** áll két szárnyas angyal közt, fehér palástban, mellén rózsával, kezében rózsafüzérrel. (A másik, egyszerűbb kivitelű mellékoltárt **Jézus Szíve** tiszteletére állították.)

Jelen van Mária a sima mennyezetű szentély és templomhajó **freskóin** is. Az egyik a **Mennybe felvett Szüzet** látjuk piros ruhában, kék palástban és fehér fátyolban, feje körül apró csillagokkal, amint az Úr Jézus a koronát teszi a fejére. A másik freskó a pünkösdt, azaz a **Szentlélek eljövetelét** ábrázolja. Mária itt a tizenkét apostol közt látható, feje fölött a fehér galambbal. (A további freskók a **négy evangélistát** – Jánost a sassal, Mátét az angyallal, Márkot az oroszlánnal, Lukácsot pedig a bikával – ábrázolják. De van **Jézusnak** is freskója: az egyik a feltámadt Krisztust látjuk a két örrel és az angyallal, a másikon, a félköríves diadalív felett a széttárt karú Jézust jelenítették meg piros palástban, vérző szívvel, fején koronával.) A templom **Pietáján** Mária bordó ruhában, kék palástban, fején fehér fátyolban látható. Ölében a halott Jézus, akinek jobbra hajtott fejét anyja a jobb kezével tartja, ballal a halott kezét fogja. A Pieta előtt két térdeplő kék ruhás, szárnyas angyal, mögötte fehér lepellel átkötött kereszt van.

A **templomhajó** további szobrai közt találjuk **Szent Teréz** szokásos ábrázolású (fekete fátyol, barna ruha, fehér palást; feszület piros rózsák közt) szobrát, melyet **Fridrich Terézia** ajándékozott a templomnak (Petrovszky Lászlóné Lesták Erzsébet (1930) közlése). A templom régi tárgyai közé tartozik a kórus alatti bemélyedésben látható **Szent József-szobor**. József kékekesszürke ruhában, barna palástban van; jobb kezében fehér liliumot tart, balján a fehérruhás Kisjézus látható, kezében országalmával. Ugyancsak e térben látjuk barna szerzetesi ruhában, derekán kordával és rózsafüzérrel **Szent Antalt**, amint jobb kezében egy szent könyvön a fehér takaróval ellátott Kisjézust tartja. Ez a szobor régebben „*előbb vót a fő térben, ahol az oltár van*“ (Petrovszky Lászlóné). Megemlíthetnék még a **Feltámadt Krisztus-szobrot**, az **Isteni Irgalmasság** képét, a régi **körmeneti keresztet** és a sekrestye melletti **csendítő**.

A templom álromán elemei főleg a külső építészeti formáján követhetők nyomon. A **négyzet alaprajzú hajót**, három-három ablak osztja meg. Ezek félkörívben végződnek, s keskeny falsávok választják el egymástól. A tető alatt a falat hosszában félköríves fülkék díszítik. Hasonló kiképzésű a templom **homlokzata**, amely szélesebb a hajónál, s középpont kiemelkedik belőle a csúcsíves **torony**. A bejárat felett egy félkörívben végződő, majd egy köralakú kis ablak látszik. Köztük a templomépítés (1730) és az utolsó javítás (2000) dátuma olvasható. A sisak alatt mind a négy égtáj felé egy kisebb félköríves hangvető nyílás van. A torony alatti jobb oldalsó előcsarnok tulajdonképpen a kórusfeljáró, a bal oldali a **Majthényi család temetkezési helye**. Három sírfülke látható itt: az egyikben **Kesselleökeői báró Majthényi Antal** (1792-1866), császári és királyi kamarás, Hont megye első alispánja, Liptó megye főispánja; a másikban **Kesselleökeői báró Majthényi László** (1820-1908) kamarás, Hont és Nyitra vármegyék főispánja, a harmadikban pedig felesége, **báró Majthényi Natália** (1836-1893) nyugszik. A templomépítő kegyúr leszármazottai ők. A kriptá előtt áll **Szent Natália szobra**. Natália Szent Adorján felesége volt, s Maximianus császár idejében szenvedtek börtönt, illetve vértanúhalált hitükért. Natália a kriptá előtt hosszú barna ingben, kék palástban látható; fején fehér fátyol, derekán fehér öv, jobb kezében aranyozott kereszt van. A helyiek szerint a szobrot báró Majthényi László állíttatta felesége tiszteletére.

Leszenye nyugat-keleti tájolású **evangélikus temploma** 1983 és 1984 közt épült, először torony nélkül. Az építkezést abban az időben így sem akarták megengedni, nem támogatta azt sem az állam, sem a helyi lelkész. **Benkó János** (1916) gondnok hatvanháromszor járt a különböző hivatalokban, s kiharcolta az engedélyt. A csúcsívben végződő **előtoronyot** 1989 után építették a templomhoz. A sisak alatt négy hangvető nyílás látszik, a főhomlokzatot kehely díszíti. Az **oltárképet**, amely Jézust ábrázolja a határban, Halgaš Ján pelsőci pap festette. A **szószék** **Schmidl Gyula** apátújfalusi asztalos munkája. Az építkezés emlékére a templomban egy szlovák nyelvű márvány emléktáblát helyeztek el.

Leszenye szakrális kismelékei

Annak ellenére, hogy a szlovák-magyar nyelvhatár közelében települt Leszenye mára vegyes lakosságúvá és vegyes vallásúvá vált, láthatunk a településen néhány, többnyire magyar feliratú szakrális kismeléket is. Szlovák felirat csak az első és a második világháborúban elesettek tiszteletére állított kis **emlékkövön** olvasható, melyet még a bársonyos forradalom előtti időben készítettek. A kismelékek főleg a szakrális tereken, illetve a falu határában találhatók.

A Lourdes-i barlang

Az Ipoly menti katolikus falvak szinte valamennyiében láthatunk ilyen újabb keletű szakrális építményt. A leszenyei a templom kertjében áll. Nyers terméskőből épült újabb alkotás ez is. Félköríves, kovácsolt vasból készült ajtaja közepén keresztet látunk, felül pedig ez a felirat áll: „*Ave Maria*“. Oltárán a *Lourdes-i Szűzanya szobrát* helyezték el a szokásos ábrázolásban, kezében két rózsafüzérrel. Mellette térdel a kis *Bernadett*. Az oltárt hímzett terítővel takarták le.

A Koza-féle temetőkápolna

A község temetőjének két említésre méltó építménye van: a szép modern halottasház és a temetőkápolna. Az utóbbi álromán stílusban készült, csúcsíves sisakkal ellátott kis homlokzati toronnyal. A sisak alatt félköríves hangvető nyílásokat (ablakokat) látunk. Két kiugró oszloppal szegélyezett bejárata felett félköríves mezőben egy fehér márvány emléktábla van, ezzel a szöveggel: „*Dicsértessék a Jézus Krisztus/ +/KOZA ISTVÁN és BOLDOG MÁRIA/ nyughelye/ épült az Úrnak 1933-ik évében*“. Koza István a falu jobb módú gazdái közé tartozott, de a házaspárnak gyermeke nem volt.

A kápolna kis szentélye sokszögzáródású, hajója négyzet alakú, déli és északi oldalán két-két félköríves, vörös téglával szegélyezett ablakkal. A kápolna homlokzati sarokpillérfői szépen díszítettek, a tető piros pléhvel fedett.

Keresztek, fészületek

A ***templomkertben*** áll az egyenes szárvégű, barnásszürke, ezüstözött vaskorpusszal ellátott homokkőkereszt. Krisztus az ég felé néz, testén fehér ágyéktakaró van, két lábszára egymás mellett helyezkedik el. A kétlépcsős talapzaton áll a dedikációval ellátott oszlop. A keresztzsár alatt ugyancsak kétlépcsős oszlopfőt látunk. Az oszlopon ez olvasható: „*Az Isten/ dicsőségére/ emeltette/ MACKO VERONIKA/ 1903/ szeptember 8/ RNB 1730*“. Szeptember nyolcadika, Kisasszony ünnepe egyébként az itteni templombúcsú napja, 1730 pedig a templomépítés éve.

A ***Koza-kereszt*** a már említett temetőkápolna előtt áll. Szürke műkőből készült a visszacsatolás évében; oszlopán, amely egy háromlépcsős talapzaton áll, angyalfej látható, s ez a dedikáció olvasható: „*Isten nagyobb dicsőségére/ és/ lelkiünk örök üdvére/ emeltette/ KOZA ISTVÁN/ és/ BOLDOG MÁRIA/ 1938*“. A csipkézett szárvégű, vaskorpuszos keresztet egy kétlépcsős oszlopfőre helyezték.

A ***központi temetőkereszt*** háromkaréjos szárvégű, rajta ezüstözött vaskorpusszal. Krisztus jobbra fordított fején töviskorona van, lábszárjai egymás mellett helyezkednek el. A homokkőből készült kereszt széles oszlopfőn áll.

A ***Gábris-kereszt*** vagy ***Babka-kereszt*** a Terbegec felé vezető út mentén áll, s ugyancsak a visszacsatolás évében, 1938-ban emelték műkőből. A keresztzsár egy háromlépcsős talapzatra helyezett oszlopon van. Az oszlopfő kiszélesedett, a kereszt szárvégei csipkézettek, vaskorpusza ezüstözött. Adatközlőm szerint „*Babkáéknek nem vót családjuk*“ (Petrovszky Lászlóné, 1930).

A Szelény felé vezető útnál áll a ***Macko-kereszt***, amelyet Macko János állított (Benkó János, 1916). Fából készült, rajta pléhkorpusz van, s egy hajlított pléhfedéllel látták el.

A temetőben látható még néhány 19. századi és 20. század eleji szépen megmunkált kő sírjel, a templomkertben pedig a második világháborúban elesett két német katona sírja látható. Rajta egy kis kőkereszt alakú sírjel, az alábbi felirattal: „*OBLT. Karl Menikheim/ 27.2.1914-18.12.1944*“, illetve: „*UFFZ. Karl Fuchs/ 18.12.1944*“ A helybeliek a sírhelyet kegyelettel ápolják.

Irodalom:

BAKÁCS ISTVÁN

1971 Hont vármegye Mohács előtt. Budapest.

BOROVSKY SAMU, szerk.

é.n.(1906) Magyarország vármegyéi és városai. Hont megye és Selmecebánya sz. kir. város. Budapest.

CSÁKY KÁROLY

2003 A Dunától a Szitnyáig. Komárom.

HARMINC, IVAN a kol.

1968-69 Súpis pamiatok na Slovensku I-III. Bratislava.

HEGEDŰS ANDRÁS – TÓTH KISZTINA, összeáll.

2000 Esztergom Főegyházmegye I-II. Esztergom.

KAMASOVÁ-KVANKOVÁ MARTA

1982 Štátny okresný archív vo Veľkom Krtíši. Bratislava

SCHEMATISMUS

1941 Venerabilis cleri Archidiecesis Strigoniensis. Budapestini.

SCHEMATUZZMUS BRATISLAVSKO-TRNAVSKEJ ARCIDIJECEZY

1985 Trnava

A római katolikus templom (Csáky Károly felvétele)

A templom előtti feszület (Csáky Károly felvétele)

A főoltár (Csáky Károly felvétele)

A Szeplőtelen Szűz képe (Csáky Károly felvétele)

Az evangélikus templom (Csáky Károly felvétele)

Az evangélikus templom oltárképe (Csáky Károly felvétele)

A leszenyei Lourdes-i barlang (Csáky Károly felvétele)

A Koza-kápolna a temetőben (Csáky Károly felvétele)

A központi temetőkereszt (Csáky Károly felétele)

Szt. Natália szobra a Majthényi-kripta előtt (Csáky Károly felvétele)

KŐ-SZABÓ IMRE

Feri bácsi

Feri bácsinak ismerte mindenki Fehérváron, a Budai út környékén, meg abban a kiskocsmában, ahová naponta bejárt egy-egy fröccsöt meginni. Teljes nevén Varga Ferencnek anyakönyvezték szülőfalujában Csákberényben. Ötvennyolc éves, rokkantnyugdíjas volt.

Fia, a részeges Varga Laci mondta egyik reggel: - Meghalt az öreg! Nem látszott az arcán megrendülés, szomorúság. Csak úgy egyszerűen közölte, aztán kért egy fröccsöt és leült ahhoz az asztalhoz, ahol Feri bácsi szokott ülni, beszélgető cimborájával, Tóth Misivel. Ezt az asztalt azért választotta, mert az utcai kirakat mellett, a sarokban volt. Ez a sarok védelmet nyújtott számára, botját le tudta támasztani. Hiányzott a jobb lába. Most fából volt helyette egy szerkezet. - Egy szerkezet, fából kifaragva! Így mondta Feri bácsi mindig. Mégpedig egy jól működő szerkezetnek nevezte, mert egy bot segítségével, tényleg elfogadható módon tudott vele közlekedni. Ha jó kedve volt, még viccelődött is vele: - Biztosan eső lesz, mert hasogat a falában! A társaság ilyenkor összenézett és fanyar vigyorral nyugtázta az öreg morbid humorát. Fia, Varga Laci harmincöt körüli, szőke, nagydumás srác volt. Bárkit lelejmolt pillanatok alatt, állítólag kölcsönként kétszáz forintra, vagy ha ez nem ment, legalább egy fröccsre. Adtak neki, tették az „áldozatok” azért is, hogy hagyja már szövegével, békén őket. A MÁV-nál dolgozott, mint krampácsoló pályamunkás. Néha a pályaeépítések munkálatai miatt, hetekre eltűnt, de ha visszajött, nem lehetett kivakarni a kocsmából. Olyankor, rendszerint a zárórát tevő Péter, tette ki a szűrét. Többször, segítséggel.

Tóth Misi is ott szokott ülni ennél a sarokasztalnál. Ő jól megértette magát Feri bácsival. Beszélgető partnerek lettek ismeretségük során, keresték egymás társaságát. Tóth Misi, sofőr volt a Videotonban. Mesélte, hogy egy nagy platós, ponyvás IFÁ-val róttta az utakat. Alkatrészeket szedett össze, különböző gyáraktól az itt gyártott televíziókhöz. Vácról transzformátorokat szállított a HAGY-ból. Sajnos elvesztette állását, mert cukros lett. Megromlott a látása, egyik jogsi érvényesítési, meghosszabbítási procedúrán ugrott ki a hiba. Elvették a hivatásos jogosítványát. Levették a kocsiról, más meló nem volt, így a munkaviszonya is megszűnt, utcára került. Most munkanélküli segélyt kap, meg átképzőre szervezték be, cipészt faragnak belőle. Iskolába jár, így ötvenévesen. Még diákigazolványt is kapott, a helyi buszra diákbérletet váltott. – Hol az iskolatáska, meg a palatábla? Palavessző, az talán van? Ha már nem is vessző! – kérdezték tőle a cimborák, és jót nevettek rajta. Eleinte ez a cipészet zavarta, de mióta rájött, hogy egy kalapáccsal, egy árral, néhány szöggel, járható sarkot tud varázsolni egy kitaposott cipőre, látott benne fantáziát. Persze, ha még hozzátesszük, hogy ezért pár forint is ütötte a markát, amelyből telt néhány fröccsre. Mostanra már olyan széles a kuncsaft köre, hogy azonnalra már nem is vállal munkát. Mindig egy-két nejlonszatyóval jön, vagy megy a kocsmából, de másnapra meghozza a rendelést, ha csak nem jár úgy, mint Varga Laci, mert ilyenkor egy hétig csak mosolygott, nem beszélt, csak itta sorozatban kisfröccseit.

Tóth Misi amikor bejött a kocsmába, ő is kért egy fröccsöt és leült a megszokott asztalhoz, ahol már Feri bácsi fia, Laci iszogatózott. Neki is elmondta a hírt, melyet Tóth Misi hitetlenül fogadott.

- Nem lehet! – tört ki indulatosan és látszott rajta a döbbenet.

- Pedig így van! – csóválta fejét Varga Laci és felállt, hogy újabb pohárral kérjen.

Tóth Misi tekintete megállt a levegőben. Ez olyan volt, mintha nézne, messzire, de nem lát semmit. Elgondolkodott és eszébe jutott, amit egyszer Feri bácsi mesélt: - Látom, csak nézel engem ezzel a falábammal, de nem tudod, mi történt velem. A mese, a történet egyszerűnek tűnik, de már tudom, nagy számárság volt az egész. Egy buta történet. Postás voltam abban a faluban, ahol születtem. Nem volt ez rossz foglalkozás. Reggel kezdtem, széthordtam a leveleket, pénzes utalványokat, meg amit még kellett. Kényelmesen, úgy három körül végeztem. Aztán a kocsmában megittam a sörömet, mert még akkor azt ittam, beszélgettem, hazamentem. Otthon várt a feleségem, meg két fiam. A Laci az idősebbik, akinél most is lakom. A faluban volt két semmirekellő, korombeli srác. Nagy piások voltak, mindig a kocsmában lebzseltek, kötekedtek. Biliárdoztak. Ott lökték a golyókat egész nap. A csattogások, a folytonos röhögésük sokszor idegesítő volt már. Nekem nem volt ügyem velük, szerencsére, valahogy elkerültek. Nem is tartottam tőlük. De egyik alkalommal, megvártak a falu félre eső utcájában. November volt, korán sötétedett. A nyugdíjamat hordtam ki, már a vége felé tartottam. Nem volt nálam sok pénz. Kérték, adjam oda nekik. Mondtam: - Nem tehetem! Aztán szót, szó követett, lökdösődés, táskatépés, verekedés. A nagy dulakodásban észre sem vettem, hogy az egyik srác a lábamba vágta a bicskáját. Még benne is hagyta, úgy elszelelték a kisedett pénzzel. Ott feküdtem a földön, vérző lábbal. A bicskát is én húztam ki a lábamból. A nadrágszíjjammal szorítottam el, nehogy elvérezzek. Valahogy hazabicegtem, a feleségem kötötte be. Több mint egy hétig beteget jelentettem. Nem merem szólni senkinek, mert megfenyegettek. Gondoltam, majd csak rendbe jön minden, a hiányzó pénzt pedig titokban kifizetem és akkor nem lesz semmi baj.

Tóth Misi eddig jutott a maga számára is töprengő visszaemlékezésben, amikor az asztalhoz ült Mari. Így kizökkent visszapergetett emlékképeiből. Mari alacsony, barna hajú, jó alakú asszony volt, közel a hatvanhoz. Mindig sört ivott, ezért sörös Marinak ismerte mindenki. Nyugdíjas volt, nem lehetett dicsekedni azzal az összeggel, melyet öregkorára összeszedett nyugdíjként. Így elvállalt mindenféle munkát, nem válogatott benne. Itt a kocsmában korán reggel, mindjárt nyitáskor, öt órakor kitararította a két vécét és felmosta az ivó kövezetét. Persze, ha végzett, Péter a kocsmáros egy sörrel, jobb kedvében egy kis pálinkával is megkínálta. Napközben feladta Péter lottó és totó szelvényeit, reggelit vagy ebédet vásárolt neki az ABC-ben, hozott neki sportújságot, mert azt nagyon szerette olvasni. Ilyenkor a fizetség egy sör volt. Közben hazaszaladt, megnézte a rokkant, nehezen járó, ezért legtöbbször otthonülő férjét. Ellátta, megfőzött és már is jött vissza. Estére már mindig jó kedve volt, csapódott egyik társaságtól a másikhoz.

Tóth Misi Marinak is elmondta, mi történt. – Szegény Feri bácsi! – csapta össze kezét és tekintetében látszott, hogy őszintén együtt érzett az öreggel. – Rendes ember volt, csak az a fia, a Laci bánt vele csúnyán. Egyszer mesélte az öreg, hogy amikor meghalt a felesége, rávette, hogy adja el a házat és költözzön hozzá a városba – ivott a söréből és folytatta. – Akkor még nem volt semmi baj. A pénzből bútort vettek, meg egy rozszant Trabantot. Laci ezzel furikázott.

Egyik este, sötétedés után beleszaladt a Móri úton egy kivilágítatlan teherautóba. Ripityára tört a kocsi. Ennek a baromnak olyan szerencséje volt, hogy egy karcolás, ami nem sok, annyi sem esett rajta. Igaz, hogy a tűzoltók szedték ki a kocsiból, volt benne töltet rendesen. El is vették a jogosítványát. Az eset után az öreget kizavarta a házból, mintha ő tehetett volna valamit. Lent lakott a pincében, jobb időben az udvaron a fáskamrában. Csak akkor volt kedves hozzá, ha a kolléga, a másik postás, a füttyös Fodor Sanyi hozta a nyugdíját. Ilyenkor mind a ketten a kocsmában kötöttek ki. Itt befejezte az elbeszélést. Egy kis szünetet tartott és arra gondolt, hogy ő azért nem ilyen, mint a Feri bácsi Laci fia, mert ha nehezen is viseli el férje otthonhoz kötöttségét, néha terhére van erőszakosságával, de azért nem tudná kitenni a pincébe.

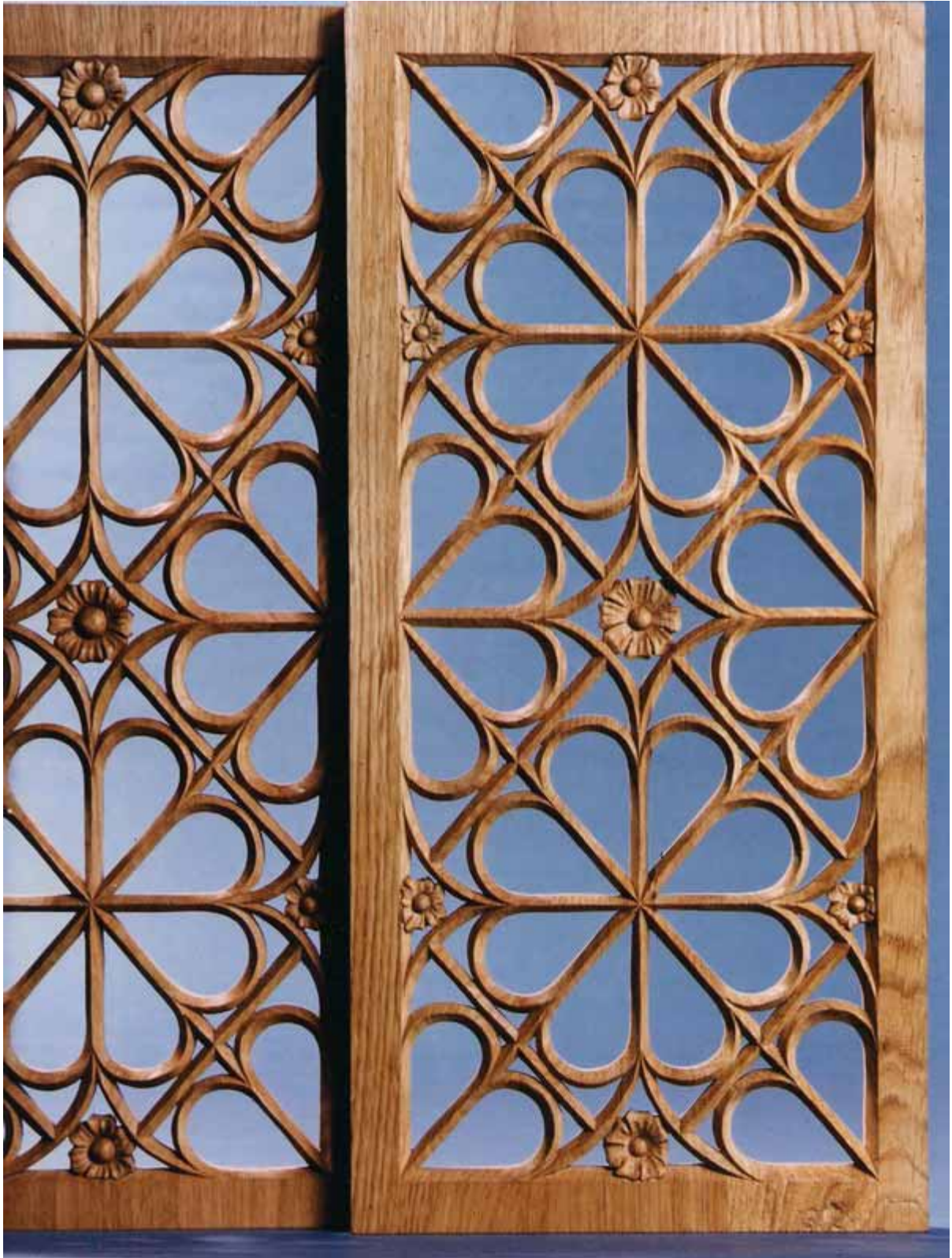
Tóth Misi és sörös Mari csak némán néztek egymásra. Látszott rajtuk, hogy elgondolkodnak, emlékeik között kutatgatnak. Hiszen ilyen eset, jobbára a felületes embert is megindítja, hogy egy kis elszámolást készítsen, még akkor is, ha csak a kerek, nagy számokat vázolja fel képzeletében. Tóth Misi vette át a szót, és ott folytatta, most már hangos elbeszélésben, melyet korábban csak úgy végiggondolt. – Mesélte Feri bácsi, hogy amikor megszúrták és eltitkolta az esetet, az lett a vége, hogy nem tudott lábra állni és bevitték Móra a kórházba. Kérdezték tőle: - Mit tett a lábával? Nem mondta meg az igazat. Kitalált valami mesét, arra már nem emlékszik, hogy mit mondott, csak arra, hogy az orvos nagyon dühös volt. Elüszkösödött a seb, le kellett vágni a lábát! – eddig jutott a történetben. Mind a ketten döbbenten bámultak ki az ablakon az utca forgatagára. Ittak az italaikból. Tóth Misi cigarettára gyújtott és hosszan fújta a füstöt a már úgy is telített levegőbe, ahol keringett a feszültség, a lárma, az italszag, különös elegyet keverve.

Újból nyílt a kiskocsmá ajtaja és Manyika lépett be rajta. Manyika, Varga Laci felesége, Feri bácsi menyje. Törékeny, rövid, barnahajú, alacsony asszonyka volt. Korban nem volt több huszonöt évesnél. Szemei keresztbe álltak, nem az italtól, mert azt aztán nem vetette meg, szemtengelyferdülése volt, de ezt sohasem kezelte. Ez a kancsalság fura fintort kölcsönzött arcának. Ha csak simán nézett, akkor sem lehetett tudni, hogy most éppen nevet, vagy hízelkedő mosolyával, talán bűvöli beszélgető partnerét. Nem volt több ötven kilónál, de már négy gyereket szült. A gyerekek olyanok voltak, mint az orgona sípjai, folyamatosan terhes volt. Hazajött a kórházból, a házasesetben kímélő korszakot nem ismertek, csak azt lehetett észrevenni, hogy Manyika hasa újból gömbölyödik. Persze ilyenkor ment a szóbeszéd, mármint a felől, ki lehet a gyerek apja? Köztudott volt, hogy amikor Varga Lacit a MÁV elküldte krampácsolni és ez többször is előfordult a nagy átépítések időszakában, akkor szabad volt a vásár. Nem volt tarifa, csak sör legyen, és utána bárki beszeghette a készülő gyerek fülét. Heccelték is egymást a férfiak, de ez senkit nem érdekelt és nem zavart. Az is ismert volt, hogy a meny és após között, sokszor adás és vételi zavar volt. Ilyenkor még enni sem adott az öregnek. Most is vidám, vagy annak látszó arccal lépett a pulthoz és egy felest és ehhez dukáló kíséző sört kért. Az ott ácsorgó férjével kezdett beszélgetni. Korholta valamiért, de Varga Lacit ez nem érdekelte. Péter, a csapos kérdezte Manyikától:

- Mikor lesz a temetés?

Manyika csodálkozó arccal nézett körül és csak annyit mondott: - Ki tudja!? A körülöttük állók összenéztek, de nem szólt senki egy szót sem. Manyika kért még egy rundót magának, egy fröccsöt férjének. Megitták és kiléptek szó és köszönés nélkül az utcára.

Egy pillanatra e két ember távozásával az itt lévők gondolatában csak Feri bácsi maradt, halottságával a helyiségben. Ez volt az a bizonyos egy perces néma emlékezés. Nem sokat tudtak róla, kevés beszédű ember volt, nem panaszkodott, de dicsekedni sem tudott, hiszen nem volt mivel. Elment - búcsú és zokszó nélkül.

ÁCS BÓDOG

PUSKAPOR

Egyszer, valamikor, nem is olyan régen a hírekből úgy értesültem, letartóztattak pár egyént, mert – még kimondani is szörnyű - füstbombát akartak gyártani! Mindenesetre az öt kiló kristálycukor, a kevés kénpor, no, meg a pár méceses kanóca ezt látszott igazolni – mosolyogtam bajuszom alatt, látva a tárgyi bizonyítékokat.

És elgondolkodva bámészkodtam visszafelé az Időben, az aranyködbe vesző gyermekkorba, amikor még magam is végeztem efféle pirotechnikai tanulmányokat - némi szülői segédlettel természetesen.

S aminek voltak ilyen - olyan következményei (is), ám a hatóság nem akart sem letartóztatni, sem felnégyelni, örök életemre börtönbe zárni miatta, csak elnézően mosolygott a gyermeki csínytevéseken, s a büntetést - a szülőkre bízta.

De hát ez még akkor történt, amikor... mikor is? Haj, de régen volt!

-Aztán, tudod - e mi az a puskaapor, kedves olvasó?

Ha igen, bizonyára azt válaszolod, hogy ezt a jeles port ama Swartz Bertold nevezetű alkimista barát találta fel a monda szerint - a háborúzó emberiség nagy gyönyörűségére.

Állítólag, jóval korábban már a kínaiaknak is volt némi közük a dologhoz és erről Marco Póló biztosan többet is mondhatott volna - ha hitelt adnak szavainak. De nem adtak!

Egyébként ez az a por, amellyel derék embertársaink egymást lődözik hihetetlen ügybuzgalommal versenyezve, ki tudja a másikat hamarabb eltenni láb alól.

Ha pedig mindezt nem tudod, sürgősen nézz utána a lexikonban, vagy akárhol, mert én sem a puskaapor eredetét, sem összetételét nem kívánom firtatni, éppen elegen megtették előttem már mások.

De azt megjegyzem, engem módfelett érdekelt ez a veszedelmes por - kora gyermekkorom óta!

Talán nyolc éves lehettem, amikor először kerültem közelebbi kapcsolatba vele, mégpedig kimondottan „regényes” módon, ugyanis, azon a nyáron olvastam el Gárdonyi Géza: Egri Csillagok című regényét, amelyben részletesen le vagyon írva a por összetétele, készítésének és felhasználásának módja Bornemissza hadnagy úr, és Dobó kapitány előadásában. A két jeles személyiség olyan komoly szakértelemmel adta elő mondókáját, hogy szinte azonnal kedvet kaptam a nevezetes elegy készítéséhez. Sőt, az egiiek példáján felbuzdulva - egy kis lődözéshez is! Szerencsére, ebben a nemes törekvésben még megakadályozott zsenge korom és akadtak egyéb elháríthatatlan akadályok is.

Igaz, fantáziámat akkor sokáig foglalkoztatta a lődözéshez feltétlenül szükséges veszedelmes kellék, és emlékezetem naptárjába, mint be nem teljesült óhaj feljegyzésre is került, ám a beteljesülés sokáig váratott magára.

Talán jobb is! Veszedelmes időket éltünk akkoriban...

Aztán, valamikor, jóval később, egyszer az iskolaudvaron, nagyszünetben, hasonszórú cimboráim kellemes körében valahogyan szóba került a POR!

Mint a téma szakértője – no meg némi ördögi sugallatra – nemes egyszerűséggel jelenttem ki, én bizony tudok puskaaport készíteni!

A pillanatnyi mehökkenés csendjét Székely Árpai, a „Pivus”^{*} törte meg, férfias tömörséggel fejtve ki véleményét tudományomról:

-Tudsz te a lónak a... - jelölte meg a nevezetes patás egy testrészét, hangsúlyozott birtokviszonnyal is nyomatékot adva véleményének.

Aztán, mintegy pontot téve a mondat után, hegyeset sercintve eltalálta az osztályelső fényes cipőjét.

Miközben megcsodáltam osztálytársam rendkívüli stílusát és célzókézségét, a többiek viharos tiltakozása nyomban meggyőzött, bejelentésemet csak komoly tekintélyvesztés árán adhatnám fel. De ezt meg az ördög nem engedte!

Majd én megmutatom, majd meglátjátok – mondtam ki a végső szót puskaapor ügyben kissé dühösen, mire újból felharsant a hitetlenkedő, csúfolódó kórus, ami még jobban felhergelte bennem a pulykamérget. Már azon gondolkoztam, egy kis verekedéssel győzöm meg némelyik megátalkodott cimborámat igazamról, de a jelentős túlerőt nem hagyhattam figyelmen kívül. Arról nem is beszélve, Székely Árpai, nemcsak a férfias kifejezések alkalmazásában mutatott rendkívüli jártasságot, de verekedni is nagyon tudott.

Szerencsére becsengettek és a témát alkalmilag befejeztük, de attól kezdve nem volt nap, hogy a „puskaporgyáros” cím valamilyen változatát ne hallottam volna – némi kiegészítésekkel cifrázva.

Mivel szavahihetőségem is kockán forgott, sokat jártattam eszem kerekeit azon, miképpen tudnék szert tenni a por készítéséhez szükséges összetevőkre, nevezetesen kénre és salétromra, de aztán a véletlen segítségemre sietett.

Valamelyik délután, városunk főterén ögyelegve betévedtem a vegyiáru boltba, ahol legnagyobb meglepetésemre némi pénz - és szívdobogás - árán hozzájutottam a hön áhított összetevőkhöz.

A faszén beszerzése már nem okozott gondot, mivel akkoriban a legtöbb háztartásban még működtek a faszén meghajtású vasalók, így természetesen nálunk is, mivel a villanyvasaló ritka volt, mint a fehér holló.

Lóhalálban vittem haza kincseimet, és nyomban nekiláttam a nevezetes por elkészítésének. De ebben már némi homlokráncolás és felesleges kérdezősködés után amelyek iskolai „érdemjegyeimre” és másnapi leckéimre vonatkoztak, részt vett, mint tettestárs – Édesapám!

Legnehezebb a faszén megtörése volt, míg rá nem jöttünk, hogy a kimustrált kávédaráló erre a célra kiválóan alkalmas. A nagy darálás közepette arcunk enyhén kormos lett és Édesanyám, betévedve a konyhába meg is csodált minket, megkérdezve, újabban már festjük is magunkat?

Mellesleg szóvá tette a kávédaráló „nem rendeltetészerű” használatát is, de végül lemondóan legyintett:

- Úgy sem lehet babkávét kapni...

Aztán kijelentette, bőrünkkel azt teszünk, amit akarunk, de ha ruháinkat is összekenyjük, megnézhetjük magunkat.

Végre elkészült a nagy mű, következett a próba. A pár dekányi szürke színű elegy látványos sziporkázással, és hatalmas füstfelhővel mutatkozott be Édesanyám nagy megrökönyödésére, aki, miután kiköhögte magát, lemondóan állapította meg:

- Nem vagytok ti normálisak...

A megjegyzést elengedtük fülünk mellett, mert tettestársam szerint:

- Hadd el fiam... Anyád nem ért hozzá...

Annyit azért megállapítottunk, ezzel a porral már valóban lődözhatték egymást a török és az egri vitézek. Akár mázsás golyókkal is.

Puskaporkészítő famulusom viszont a próba után kijelentette:

- Ha netán lődözni is megpróbálsz a porral, vagy... ne adj' Isten, viszel az iskolába, úgy elnadrágollak, hogy az eget is nagybögőnek nézed!

Ezek után fájó szívvel mondtam le elképzelésemről, miszerint, a konyhaablakból... esetleg... egy vascső segítségével lőhetnék egyet a kert felé...

Természetesen golyóval, fojtással, ahogyan elő van írva!

Magamban azért nyomban elhatároztam, az iskolában – dacolva az atyai tilalommal – bemutatom a nevezetes port, mert cimboráim nagyon is számon tartották nagyképű bejelentésemet.

Hadd essen le az álluk!

- Most megmutathatod – súgta az ördög másnap fülemben az iskola vécéjében.

(Egyébként, unokáim révén úgy értesültem, ma is ebben a nevezetes helyiségben történik minden fontosabb dolog az iskolákban.) És meg is mutattam, mert a füstös, kénszagú varázslat teljes mértékben helyreállította kissé megtépázott tekintélyemet. Csak azt nem tudtam még, hogy a látottak különös gondolatokat ébresztettek pár derék cimborám fejében!

A Derdák ugyan okvetetlenkedett, hogy ezzel nem is lehet lőni, csak szikrázik, meg sistereg és füstöl. Mire Pivus, szokása szerint hegyeset sercintve, eltalálta kistermetű cimborája cipőjét, és röviden csak ennyit mondott, mintegy igazolva sikeremet:

- Kuss!

Azzal a téma be volt fejezve – legalább is egyelőre!

Karácsony hetében járt már az idő és a várható téli szünet varázsa feledtette velünk a puskaport, cimborákat, és főleg az iskolát!

Aztán, mint minden jónak, a vakációnak is vége szakadt, újra iskolába terelt a szülői önkény, és mindjárt az első nap délutánján, otthon, Édesanyám támadt nekem szikrázóan dühösen, amiért az iskolában megint nagyon kínos helyzetbe kerültem miattam!

Hogy tudd kedves olvasó, mindketten egy iskolába jártunk - csak nem azonos elfoglaltsággal!

Míg Édesanyám tanítónőként igyekezett az iskola jó hírnevét öregbíteni, addig jómagam, mint hatodikos nebuló, időnként mindent elkövettem, hogy ez a jó hírnév mégse legyen olyan makulátlan.

Ijedten vettem számba közelmúltban elkövetett bűneimet, de semmi olyan nem jutott eszembe, ami indokolta volna a már-már tettlegességbe torkoló kifakadást. Ha csak... az öreg hölgy meghógolyózása hazafelé nem számított ilyen főbenjáró véteknek, de ez még annyira „friss” volt, hogy nem jöhetett számításba.

Édesanyám aztán - emelt hangon - kiegészítette hiányos ismereteimet, méghozzá olyan adatokkal, amelyekről nem is álmodtam, miközben párszor éppen csak hogy elugorhattam keze ügyéből.

Történt ugyanis, hogy a napközis tanító néni – a nevére sajnos már nem emlékezem – a téli szünet végén rendet szeretett volna tenni a napközi szekrényében, de amint kinyitotta annak ajtaját, meghökkenve tapasztalta, hogy a polcokon ismeretlen eredetű tárgyak és anyagok tanyáznak változatos formában, csomagolásban. Gyanakodva szemlélte a szokatlan holmik egyvelegét, aztán közelebb lépett, hogy jobban szemügyre vehesse a kérdéses dolgokat.

Ám kíváncsisága nyomban el is nyerte büntetését, mert a félhomályból egy tojásgránát mord alakja bontakozott ki, a polcokon pedig több lövedékformájú holmit is látott!

Háborús emlékei még elég frissek voltak ahhoz, hogy azonnal felismerje a látottakat. Ettől ijedten hátraugrott és olyan gyorsan talpalt el az igazgatói iroda irányába, mintha tűz ütött volna ki az említett szekrényben. Az igazgatóval ketten együtt aztán megállapították, a polcokon a fél iskola lerombolására elegendő robbanóanyag van felhalmozva.

Csak még azt nem tudták – honnan és hogyan? Ám hátukon már az ijedtség hideg veritéke csordogált szép csendesen lefelé.

Persze azonnal vizsgálat indult rendőrséggel, tűzszerészekkel, néhány bőrkabátos egyén is ott lábatlankodott, mialatt Lázár igazgató **úr verejtékezve magyarázkodott a rendkívül gyanakvó közegeknek.

A fél tantestület pedig – közöttük Édesanyám is – a napköziseket fogta vallatóra, egyelőre eredménytelenül. A különféle válogatott fenyegetések hatására aztán – a rendőrök látványa is serkentőleg hatott - végre megtört a jég és páran azon díszpintyek közül, akik részt vettek puskaporos bemutatón, alaposan megfontolva a dolgokat, a háborús gyűjtemény származtatását nemes egyszerűséggel - rám fogták!

Ezzel aztán véget is ért a vizsgálat. A tűzszerészek elvitték a veszélyes holmikát, a bőrkabátosok az elmaradt letartóztatások miatt rendkívül csalódottan, és ehhez mérten mogorván eltávoztak, annyit még megjegyezve:

- Az igazgató elvtárs nagyobb rendet is tarthatna... ebben az iskolának csúfolt kuplerájban!

A tantestület megkönnyebbülve felsóhajtott, bár Lázár igazgató úr lába szárán a nagy ijedtség miatt egy darabig még rezgett a nadrág, aztán rövid, de viharos tanakodás után úgy döntött, megelégszik egy bűnös fejével – az enyémmel!

Hát ez volt az a rendkívül kínos helyzet, melynek nyomán Édesanyám elhatározta, amint hazaér, azonnal felpofoz, előre megtorolva a várható igazgatói intőt.

A hallottak után én már nem voltam ilyen öntevékeny derék cimboráimat illetően, de foggal, körömmel ragaszkodtam ártatlan mivoltomhoz és csak azt ismertem be, hogy vittem puskaport „bemutató” céljából az iskolába. Az egész történetben ez volt az egyetlen pont, amelyben vétkesnek ismertem el magam, és az elkeseredett tiltakozás végül is meggyőzte Édesanyámat ártatlanságomról. Ám a szigorú családfő már keményebb diónak ígérkezett, tekintettel a korábban elhangzott komor figyelmeztetésre.

Szorongva vártam hazatérését, és estig még maradék bátorságom is nadrágomba hanyatlott, ismervé jó atyám nem mindennapi hozzáállását némely dolgokhoz.

Amint hazaérkezett, érdekes módon nyomban meglátta rajtam, valamiért igen lapítok, és a tárgyra tért:

- Halljam, milyen disznóság történt már megint?

Nem volt mit tenni, élve a költői szabadsággal előadtam a történeteket és a szépen kikerekített mesében kereken letagadtam minden rám nézve terhelő dolgot. Mellesleg, ebben nagy segítségemre volt Édesanyám is, míg végre zord ítélőbírárnak is derengeni kezdett, derék cimboráim a pedagógusgyerek hátán másztak ki a - slamasztikából!

Az igazgatói intőt annak rendje módja szerint megkaptam, „az iskolai rendtartás vétkes megszegése” okán, és ez otthon még egyszer felkavarta a kedélyeket. Olyannyira, hogy jó atyám megfélemlítve teljes ártatlanságomról, fenekemnek magyarázta el a fejemnek szánt mondanivalót, s az ide vonatkozó szabályokat egy elég csípős eszközzel.

Biztosan úgy gondolta, ha most az egyszer nem is tettem rosszat – majd teszek!

Aztán, nagy nehezen elaludt az ügy, bár a szigorú családfő még jó darabig emlegette puskaporfüstös bemutatómat, az igazgatói intővel egyetemben.

Természetesen, mint minden rejtélynek, úgy ennek is volt magyarázata, de ez csak jóval később derült ki és kárvallott fejemen, no, meg az év végi magatartás hármason már nem segített.

Az történt ugyanis, hogy látványos bizonyítási eljárásomat követően páran a „jobbak” közül szintén kedvet kaptak pirotechnikai tanulmányok folytatására és a szükséges anyagokat, az akkoriban még gyakran fellelhető világháborús lőszerkekből kívánták előteremteni.

A talált lőszerkeket, tojásgránátot persze hazavinni nem merték, s a napközi szekrényét használták raktárnak. Szerencsére közbejött a téli szünet, a veszedelmes holmik szétszedése üdvös késedelmet szenvedett, s amikor pedig kitört a botrány, a hétrpróbás csirkefogók nagyon jó érzékkel a pedagógusgyerekekre fogtak mindent.

Ezek után nyilván érthető, hogy a nevezetes por készítése irányában komoly önmegettartóztatással viseltetem egy ideig, annál is inkább, mivel a birtokomba „került” igazgatói intő mindenféle korlátozó intézkedéseket is eredményezett jó atyám részéről...

Mint minden gyerekcsíny, úgy ez is elévült idővel, lassan eloszlott a puska porfüst, bár nem teljesen, mert jellegzetes illata elkísért további életutamon is.

A sors különös jóindulatából hivatásos katona lehettem, szagolhattam a puska porfüstöt már kedvemre, sőt, még lődözhettem is eleget, nem vont érte felelősségre senki.

Azért... ha jól meggondolom, bizony ma is szívesen elviselném újra azt a kissé igazságtalan „megnadrágolást”, csak ugorhatnék egy jó nagyot, úgy néhány évtizedet - visszafelé az Időben!

Sok évvel a történetek után pedig, bátran elmondhatom, mindent összevetve, nekem, ama nevezetes vitéz Bornemissza hadnagy úrral ellentétben, azért valamivel jobban sült el - életem puska pora!

Elmerengek még egy kicsit a puska porfüstöt történeten, aztán lehangoltan állapítom meg, mindez bizony nagyon szép volt... talán csak azért, mert - nagyon régen volt?

Több mint ötven esztendeje, hogy kis konyhánkban a füsttől fulladozva igyekeztem ablakot nyitni, de Édesanyám elképedt arcát ma is látom, s közben hallom, amint a nagy füstben köhécselve mond ítéletet a család férfi tagjairól:

- Hát azért... édes fiam... nem vagytok ti normálisok...

2004. október.

* Osztálytársam volt az általánosban, afféle vezérnek számított a többi vásott siheder között, ez volt a beceneve.

** Történetünk idején a Zrínyi Ilona Általános iskola igazgatója, Isten nyugtassa!

VÉGH TAMÁS

Valaki megint elment

I.

Mennek a régiek, sűrű sorokban mennek.
Észrevétlenül illannak feledhetetlen arcok és
Nincsen ír a bánat ellen a tarisznyában,
Ballagunk decemberi, balladás magányban,
S a hónunk alatt dagad irgalmatlanságunk.
Havas búcsúzásaink ránk riadt árvaságában,
Élesedő emlékeink fölé jajongva hajlunk,
S könnyes szégyenünkbe kapaszkodunk,
Mint sápadó fűszálba a szél.

II.

Mennek a régiek, sűrű sorokban mennek.
Elárvult otthonaik csendje gyorsan gazdát cserél.
A többi fagy veti szét, vagy egy kibérelt munkagép
Gyalulja gyémánt simára a magányba bolondult,
Öregember koszlott küszöbét, s a régi cserépkályha
Anyagos arcát a földbe vájja, megadón várva a halálra.
Újra csak a letarolt föld üvölt riadót, s hangja tétován
Bucskázik tova a sitt-Himaláják között. Jövöre tán
Valami lesz itt, új ház, kerítéssel, e kor szabályai szerint.

III.

Mennek a régiek, sűrű sorokban mennek.
Úgy érzem, mintha velük menetelne a fénybe
Gyermekkorom dióillatú karácsonyi csendje,
Amikor még a hó is másként csillant a fák kupoláján,
S örök ígéretetek aranyalmái ragyogtak gyertya-glóriásan.
Szelíd fenyőillat lengett az új házban, szerény jászol
Egy régi éjszakában, és Apa szavára lejött az angyal.

IV.

Mennek a régiek, sűrű sorokban mennek.

Nagymama is búcsút intett, s az örök tanárnő,

Gyöngy mosolyával nem tanít már életre derülő

Verset, nem helyez szívünkbe több szót, de én érzem

Még vállamon kezét, mikor utoljára megölelt,

S így szólt: légy jó. Mosolya szívemben fénylett.

Mennek a régiek, sűrű sorokban mennek.

2010. december 26.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

Írott malaszt

Kanalas Ernő már a negyedik félig megírt lapot tépte ki az öreg írógépből, és dobta a papírkosárba. Befűzte az ötödiket, de néhány sor után az is az előbbieksorsára jutott: repült a többi után.

Hajnali nyolc óra óta gyötörte magát az írógép előtt, bevedelt négy-öt méregerős kávé, szokásos konyakadagjának többszörösét, s már egy csomag cigarettát elszívott, de sehogy sem volt képes egy nyomorult, épkezláb mondatot papírra vetni. Hiába vette elő korábban oly jól bevált sablonjait, a figurák élettelenek, a párbeszéddek hiteltelenek és suták voltak, a cselekmény erőltetett és legcsekélyebb logikát sem tartalmazott. Márpedig krimi elképzelhetetlen logika és furfangos csavar nélkül.

– Kiégtém? – suttogta szederjes ajkakkal – Nem vagyok többé író. Végem. Most mi lesz?! Miből fogok élni? Mit fogok csinálni?

Szemei könnyben úsztak, amikor ráborult az írógépre. Karjait kitárta az asztalon, s úgy feküdt ott, mint aki a saját, önkéntes kivégzésére vár. Aztán a bársekreányhoz lépett és lehajtott egy újabb, dupla adag konyakot. Elhatározta, hogy be fog rúgni. Ennek érdekében gyorsan lehajtott még egy pohárral:

– Legalább az ivásban legyen sikerélményem – gondolta fanyar öngúnyal.

Ismét visszaült a géphez és megpróbálta folytatni az írást.

– Na nézzük csak, hogy is volt ez?...

A házmester nyilvánvalóan nem lehet a gyilkos, mert akkor éppen a kazánházban tett-vett, ezt több szemtanú is igazolta. Vagy írja át a vallomásokat? Nem szabad, mert felborul az alaphelyzet és kezdheti előlről. S mi lenne – töprengett hangosan – ha beállítana egy viceházmestert? Hm!... Nem is rossz ötlet! Igen ám, de hogy-hogy eddig még nem bukkant fel a történetben? Túlságosan átlátszó és kimódolt.

Szóval ez se az igazi.

Persze, lövést leadhat az áldozat férje is: átmászik az erkélyen, onnan egy erőteljes lendülettel a szemközti fán át éppen a szomszéd épület tetőzetére jut és kényelmesen célozhat... Meghallanák a lövést! Hacsak hangtompítót nem használ a gazember. Igen ám, de hogyan jut vissza a lakásba? Nem, nem, maradjon a kés – akkor viszont a férj nem mehet ki a szobából, mert a vendégek meglátják a véres ruhában... Szóval, bukás! Mindennek vége!

A fenébe! Ez se jó. Honnan szerezne egy amatőr hangtompítót? Kílóg a képből, senki sem fogja elhinni.

Újabb cigarettára gyújtott, nem vette észre, hogy még az iménti is ott füstölög a hamutálcában. Ivott egy korty konyakot, hátha ez segít. A kávé is elfogyott, most, amikor a legnagyobb szüksége volna rá.

Kész, elég, mára befejezi, határozta el, nem szabad erőltetni, mert csak egyre rosszabb irányba keveredik a történettel.

– Milyen történettel? – jajdult fel benne a kérdés. – Nincs is történet!

Csak ír, összevissza, ahogyan éppen érkeznek a gondolatok, hagyja, hogy sodorja magával a cselekmény. Máskor ezzel nincs semmi baj, de most... Nem, kár az erőlködésért, felesleges, be kell látnia, hogy ebből nem fog kisülni semmi jó.

Úgy döntött, hagyja a fenébe az egészet és lemegy sétálni, vagy beül az autóba és össze-vissza furikázik a városban, hátha eszébe jut valami épkezláb ötlet, de ezt a gondolatát azonnal elvetette. Egyéb se hiányzik, mint hogy megszondáztassák a rendőrök. Jobb lesz gyalog. Az utcán annyi minden történik. Emberek, arcok jönnek-mennek, jellemek villannak fel, ez tola克斯ik, amaz lökdösődik, a harmadik csak lófrál és feltartja a sietőket...

Úgy van! Ki kell menni a tömegbe, ihletet gyűjteni.

Egyszeriben felvillanyozódott, s már vette is a kabátját, amikor megszólalt a telefon.

Kanalas türelmetlenül kapta fel a készüléket. Most, ilyen korán, senkitől nem várt hívást.

– Tessék! Ki beszél?

– Vedd le a kabátodat, Kanalas, nem mégy sehová, maradj a fenekeden, folytasd az írást, majd megjön az ihleted, csak légy türelemmel. – mondta egy csöndes, nyugodt, kissé rekedtes, dűnnyögő férfihang.

– Na de kérem... – hökkent meg az író –, kivel beszélek? Talán bemutatkozna. S mi az, hogy maradjak az... izé...

ööö... a...

– ... a fenekeden! Jól értetted.

– Követelem, hogy mutatkozzék be! Telefonbetyár!

– Most mit vagy úgy oda, Kanalas? – kuncogott a csúfondáros hang. – Úgy markolászod azt a papírvágó kést, mintha le akarnál döfni valakit. Csak nem haragszol?

Kanalas elhűlve hallgatta az ismeretlent: honnan tudja, mit tart a kezében? És azt, hogy kabátban van... Biztos, a szemközi lakásból figyeli őt, messzelátóval.

– Bolond vagy te, Kanalas. Nekem nincs szükségem messzelátóra ahhoz, hogy lássalak.

Az író megdermedt. A gondolatait is ismeri a titokzatos hang?

– Igen! Ismerem a gondolataidat is! – vágta rá azonnal a másik. – Csakhogy végre megértetted. Hú de nehéz fafejed van neked, értelmiségi létedre, s még te akarsz író lenni? Egyébként ismerlek, te pózoló, öreg szélhámos, előttem nyugodtan reszkethetsz, össze is csinálhatod magad, nem először teszed. Na jó, elég a beszédből. Leteszed végre a kabátodat, vagy én szedjem le rólad?

Kanalas hipnotizáltan vetkőzni kezdett, közben félszen pislogott az ablak irányába. A telefonkagylót vállával a füléhez szorította, hátha az ismeretlen megszólal. Az nem is váratott magára. Ármányos kuncogással, csúfolódva duruzsolta:

– Ügyes fiúcska az Ernőke, most szépen visszaül az írógép elé, és új papírt rak a gépbe. Úgy van! Nagyszerű! Látod, okos ember vagy te, ha megmondják, mit kell csinálni.

Kanalas remegő kézzel befűzte a papírt és várt. A telefonkagyló mellette hevert az íróasztalon. Már fel se emelte, oda se pillantott. — Lesz ami lesz! – gondolta.

– Hát akkor írjad, pajtás. Én, Kanalas Ernő, kijelentem, hogy... – a hang furcsán közlőre jött, valahonnan a háta mögül. Az író megpördült és a vér megfagyott az ereiben: kedvenc fotelében csúf, bibircsókos, iszonyúan ráncos arcú, fertelmesen csúf öregember ült, fogatlan szája hátborzongató vigyorra torzult, és ettől még fertelmesebben nézett ki. Hollófekete haja sehogy sem illett a vénséges küllemhez, ráadásul két oldalt furcsa kis szarvszerű valami türemkedett elő a szemöldökök táján, a haj alól. Göcsörtös ujjait felemelte és rámutatott az írógépre.

– Mi van, miért nem írod?

– Ho -.... hogyan jött be ide? – dadogta halálra váltan Kanalas. – Kicsoda ön? Hogyan került a szobámba? Az ajtó zárva van, tudom bizonyosan...Mindig megnézem...

– Jó is, hogy zárod, mostanában annyi mindent hall az ember. Különösen a magadféle agglégényeket rabolják ki és ölik meg. Jaj, ne is beszéljünk róla, mert... Brrr... Képzeld, egyszerre csak rádtörnek, előkerül a bicska vagy a bunkó, a revolver, annak bezzeg lenne hangtompítója és nyekk! S neked... véged! Juj! Hát nem rettenetes még belegondolni is? – akkorát kacagott, hogy a csillár ide-oda lengett a plafonon, mintha földrengés rázná.

– Követelem, hogy azonnal magyarázza meg...

– Mit, Ernőkém?

– Hát... mindent. Azt például, hogy az ördögbe látta a papírvágó kést, a kabátot és...

– És hogy ki vagyok? Hát a fantáziád az egyenlő a nullával. S te mered írónak nevezni magadat? Még mindig nem jöttél rá, igaz? Hiába, már az iskolában is nehéz volt az észjárásod. Én az vagyok, akinek a nevét nem szokás kimondani és azért jöttem, hogy elcsábítsalak. Na, most boldog vagy? Meg akarom venni a lelkedet. Csukd be a szád és ne tegyél úgy, mintha még nem hallottál volna ilyesmiről. Gondolj csak Faustra...

Kanalas keresztet akart vetni, de az idegen ráüvöltött:

– Meg ne próbáld ! Letöröm a kezedet!

– Bocsánat... – rebegte rémülten Kanalas. – Tudja, én sosem hittem a túlvilági mesékben, az iménti mozdulat csak reflex volt, ne vegye a szívére. Őszintén szólva azt sem vettem soha komolyan, hogy maga létezik...

– Hát most saját szemeddel láthatod.

– Roppant érdekes! – bólogatott megnyugodva Kanalas, aki kezdte visszanyerni a magabiztosságát. Egy ilyen rozoga trottyostól nem fog megijedni, gondolta, jöhet akármilyen hülyeséggel. Egyelőre ráhagyja és a megfelelő pillanatban galléron ragadja és kidobja. De addig elszórakozik vele. Hátha még téma lesz belőle.

– Ne álmodozz, drágám, inkább csókolj meg! – bűgta egy csábos hang. Kanalas felüvöltött: a karosszékekben most izgatón szép, vörös hajú, égőpiros ajkú, szobortestű, meztelen nő tekergett, minden porcikájából izzó szenvedély áradt, gyönyörű keblei le-fel hullámzottak a szenvedélyes vágytól. Két gömbölyű karját kinyújtotta, úgy suttogetta rekedten a feltüzelt indulattól:

– Gyere, gyere, te barna herceg, kívánlak, tied akarok lenni, ölelj meg, tépj szét, harapj belém, tégy a magadévá, gyere, gyere, gyere... – majd a jelenség feloldódott a levegőben és markáns képű, egy szál picike úszónadrágban, kidolgozott izomzatú ifjú férfi lobogtatta meg kissé nőies üstökét és meglepően vékony, affektáló hangon nyafogta:

– Vagy így jobban tetszem, kakaskám?

Amikor Kanalas magához tért ájulásából, egy szolid öltözékű urat talált a szobájában. Az író a pamlagon feküdt, körötte forgott a szoba. Az idegen az íróasztalnál ült, csontkeretes szemüveget viselt: pontosan úgy nézett ki, mint egy átlagos hivatali irodakukac, még könyökvédője is volt. Az írógépen babrált – talán írt valamit?

Kanalas kótyagos fejjel bámult rá. Fogalma sem volt, hogy elaludt-e és rossz álom volt az egész, vagy tényleg megtörtént, és azért ájult el. De mióta fekszik itt és mikor érkezett az idegen, s főként, mit akar?

– Jobban érzi magát, művész úr? – kérdezte tiszteletteljes hangon az idegen. – Elnézését kérem, ne vegye zokon, hogy így magára törtem. Csöngettem, a külső bejárati ajtó nyitva volt, hangokat hallottam, ezért bátorkodtam belépni a szobába, azt gondolván, hogy ön szólít, s lám, itt találtam elalélva. Remélem, nem csináltam bajt azzal, hogy lefektettem és hideg vizes borogatást tettem a homlokára? Ha zavarom, természetesen már itt sem vagyok – felállt és kezdte összeszedni a kikészített iratokat.

– Nem, nem! Kérem, maradjon! – Kanalas tétován motyogott. – Már jobban vagyok. Azt hiszem, pillanatnyi rosszullet, magas vérnyomás, vagy valami hasonló... Megtudhatnám, kihez van szerencsém? Nem emlékszem, hogy találkoztunk volna...

– Személyesen nem is. A nevem Mephis Tódor, én írtam levelet önnek, amiben kértem, hogy a mai napon fogadni szíveskedjék. Ön volt kedves postafordultával igent válaszolni. Nos, itt vagyok... – és az idegen jóságosan rámosolygott Kanalasra.

– Mephis... hm... furcsa, szokatlan név. Határozottan ismerősen cseng, de nem tudom felidézni, hol hallottam ezt a nevet. Ne sértődjék meg, de őszintén szólva az ön levelére sem emlékszem. Persze az én rossz, elhasznált memóriám!... S azt mondja, válaszoltam önnek?

– Parancsoljon! – nyújtott át egy kézzel írott levelet Mephis Tódor Kanalasnak. – Bizonyára felismeri a saját kézírását.

– Természetesen... – Kanalas hüledezve forgatta kezében a kissé elkoszolódott, láthatóan agyonfogdosott papírt. – Igen, ezt én írtam, kétség nem férhet hozzá. S mégis... ha felakasztanak, se tudok rájönni, mikor és milyen céllal... Már megbocsásson... Kénytelen leszek az ön emlékezetét segítségül hívni. Miről kívánt beszélni velem?

– Egyszerű – vont vállat Mephis Tódor –, üzletet ajánlottam önnek a jövőben megszülető könyveire vonatkozóan. Mint őszinte tisztelője, szívesen finanszíroznám művei kiadását és terjesztését, feltéve, hogy sikerül megegyezni a feltételekben.

– Ön bizonyos abban, hogy lesznek új könyveim? Egy íróval megesik, hogy időnként elfárad a képzelőereje és...

– ... úgy jár, mint ön ma reggel – vette át a szót a vendég –, vagyis képtelen friss gondolatokra, témái elerőtlenednek, s úgy érzi, kiégett, vége, fuccs.

– Honnan veszi, hogy nálam ezek a jelenségek időszerűek – kérdezte sértődötten Kanalas.

Mephis Tódor finoman elmosolyodott.

– De uram, elég belenézni a papírkosárba. Ha jól menne az írás, nem kezdené már az ötödik lapon ugyanazt a szöveget előlről. Látszik, hogy küzd a témával. Engedelmet remélve, egyikbe-másikba beleolvastam. Hát mit mondjak... Vannak gondjai, kétségtelen. Mással is előfordul.

– S mégis szerződést akar kötni velem?

– Igen, szerződést. De, mint korábban jeleztem, bizonyos feltételek mellett.

– És mik azok a feltételek?

– Látom – nevetett az idegen –, ön valóban nem olvasta túlzott figyelemmel a leveletemet, pedig válaszában rendkívül lelkesen nyilatkozott ajánlatom előnyeiről.

– É... Én?! – hápogott Kanalas és megsimogatta a homlokát.

Mi folyik itt? Csak nem örült meg? Mindig utált levelet írni. S ez a pasas mégis azt állítja, hogy... Halvány fogalma sem volt semmiféle levélváltásról – Kérem, ismétlje meg szóban az ajánlatát, talán akkor...

– Semmi akadály, igen tisztelt Kanalas úr – hajolt előre tisztelettel Mephis Tódor és kinyitotta az előtte fekvő dossziét.

– Önnek gyakorlatilag nincs más dolga, mint írni, vagy legalábbis nevéet adni néhány fontos műhöz, s én vállalom, hogy önt világhírűvé teszem. Legközelebbi könyve, amely *Féktelen élet* címmel fog megjelenni már a közeli napokban, legkevesebb négy-öt világnyelvre lesz lefordítva.

– Hogy... hogy az én könyvem lefordítják? Attól tartok, ön túlbecsül engem, kedves... izé... Mephis úr. Könyveim, igaz, kelendőek, de ami a példányszámokat illeti, hát... Nem is szólva arról, hogy témáim nem éppen a legmélyebb filozófia talajából táplálkoznak. Azonkívül ön rosszul van informálva, semmiféle könyvem nem jelenik meg a közeljövőben és nincs is olyan kézirat, amivel elindulhatnánk. Az ön merész jóslata enyhén szólva is távol áll a józan valóságtól. Még hogy a közeli napokban!... Nevetséges!

– Sose láttam ilyen kishitűséget – csóválta fejét Mephis Tódor. – Ön nem bízik saját képességeiben. No de hogy megnyugtassam, a *Féktelen élet* című könyvet nem önnek kell megírnia. Már elkészült. Csupán a nevére van szükségem.

– De kérem... – hebegte Kanalas –, ön nem tudja, mit beszél. Mégis, hogy képzelem...? Vállaljak fel egy olyan művet, aminek tartalmáról sejtésem sincs? És az írói tisztesség?

– Hú-ha! Hát persze! Az írói tisztesség! Hogy erre nem gondoltam! – csapott homlokára szörnyülködve Mephis, de látszott az arcán, hogy csak bohóckodik. – Tudja mit, megveszem az írói tisztességét is. Mennyibe kerül? Hátha sikerül megegyeznünk. Nem lehet az olyan drága, ha eddigi kis szösszeneteit vesszük alapul. Maga gyöngé író, Kanalas, és tehetségtelen. Ne szavaljon itt nekem holmi írói... öö... izéről. Gyanítom, életében először hagyta el a száját ez a szó. Na, halljam a választ! Kötünk üzletet, vagy sem, mert akkor nem pocskélok magára az időmet.

– Felesleges sértegetnie! – emelte fel hangját Kanalas Ernő. – Tudom, hogy nem én fogom megváltani korunk irodalmi életének válságát, de azért önérzetem nekem is van. Képzelve, mi lenne, ha kiderülne, hogy a *Féktelen életet* nem én írtam, csupán...

– Sosem fog kiderülni, ezt akár be is vehetjük a szerződésbe. Látom, kezd megjönni az esze. Ezt már szeretem.

– Az olvasók és a kiadók megszokták, hogy regényeimet ne vegyék túl komolyan. Ha most előrukkolok valami egészen mással, ráadásul túllépek az ötezer példányt, rajtam fog röhögni a szakma, a boltok kiátkoznak, ha ugyan lesz olyan örült a könyves szakmában, aki megrendeli.

– Ezután másként lesz, ha rám hallgat, és megbízik szerény tanácsaimban. A *Féktelen élet* például nem ötezer... hanem legkevesebb ötszázezer példányban kerül az olvasók kezébe, s ez csupán az első kiadás. Nem adok egy hónapot és máris kezdetük az utánnomást előkészíteni. Van fogalma, mennyit jövedelmez ez? S ez mind a magáé lesz. Az utolsó fillérig! Számoljon!

– Ötszázezer!... – Kanalasban megállt a szívverés. – Ön tréfál, uram! Vagy gúnyolódik velem? Az ötezer is kész csoda volna. S egyáltalán, mit takar a cím? Legalább a témát ismerjem. A barátaim tudják, hogy soha nem írtam *Féktelen élet* című regényt, s hogy nem is állt szándékomban. Hogyan magyarázzam meg, ha megkérdezik...

– Sehogy – vont vállat cinikusan Mephis Tódor. – A sikert sohasem kell magyarázni. Márpedig én szerződésben garantálom önnek, hogy sikere lesz.

– No-no, azért én ebben nem lennék olyan biztos. Egyelőre még nincs is kézirat, s mi már arról vitatkozunk, sikeres lesz-e vagy sem. Előre iszunk a medve bőrére?

– És ez? – emelt magasba egy rendkívül elegáns, bőrkötéses, vaskos könyvet a vendég. Csak az volt a különös, hogy egy perccel ezelőtt még nem volt semmiféle könyv az asztalon. Honnan a csodából szedte elő? A borítón Kanalas Ernő ifjúkori fényképe mosolygott, a neve és a könyv címe arany betűkkel szedve. Az "F" betűt vörösen lobogó lángok vették körül, melyek felértek egészen Kanalas fotója homlokáig, mintha jelezni akarnák, hogy a kép eredetije önnön gondolat- és életfilozófiájával kíván azonosulni. Kanalas ilyen csodálatos, sokatmondón kifejező címlappal még nem találkozott. Szerette volna kézbe venni, simogatni, megtapogatni, de Mephis nem adta oda. – A kép önt ábrázolja, nyilvánvalóan. Természetesen ez csupán félig teleírt lapokkal, mondhatni, makett, a végső forma ennél lényegesen mutatósabb lesz. Nagyszerű munka, csak gratulálhatok önnek, művészem. Na jó, nem bánom, belenézhet, élvezze a pillanatot.

Kanalas Ernő körül megfordult a szoba és közel volt ahhoz, hogy ismét elájuljon. Remegő kezébe vette a gyönyörűséges kötetet és belelapozott. Soha életében ilyen szépen kivitelezett nyomdai munkát nem látott: a legfinomabb, famentes papír, selymesen, szinte maguktól simultak a lapok az ujjak alá, a borító bőrkötésének férfiasan fanyar illata bódítóan csapott az orrába. Beleolvasott és egy szó nem sok, annyit sem értett meg a szavakból. Egy tőle merőben idegen, mélyen elvont, filozofikus és nehezen követhető töprengés volt első betűtől az utolsóig. Lehetetlen, hogy akadjon épeszű ember, aki hajlandó átrágni magát ezen a zagyvaságon, s közben elfogadja Kanalas műnek. Megnézte a kolofont és megdermedt: a kiadás dátuma a mai nap volt.

– Senki sem fogja elhinni, hogy én írtam.

– Hát persze, hogy nem – nevetett gúnyosan Mephis Tódor. – Nem is tudna ilyen remekművet írni, mert ön - már megbocsásson az őszinteségemért - tehetségtelen dilettáns, huszadrendű kis ponyvaregény szerző, aki már egy épkezláb mondatot sem képes összefüggően megfogalmazni. De ez nem jelent semmit, ettől függetlenül ajánlatomat fenntartom. Hajlandó vagyok úgy hirdetni, hogy ön a szerző, öné minden dicsőség és pénz, világhír, csupán egyetlen feltételem van. Akarja hallani?

– I... Igen – dadogta libabőrösen Kanalas. Magában azt gondolta: egy ilyen könyvért hajlandó a lelkét is eladni, nem hogy a nevét. – Hallgatom, mi a feltétele?

– Pontosan az, amire gondolt. A lelkét akarom. A világot kapja érte cserébe.

– Megőrült? Hogy érti azt, hogy a lelkemet...

– Miért, maga még sosem hallott olyat, hogy valaki a lelki üdvösségét feláldozta egy nagy cél érdekében?

– Igen, hogyan, regényekben, de nem a valóságban. Jön az ördög és felkínálja a világ kincseit, meg hírnevet, dicsőséget, minden szépet és jót, cserébe az illető hajlandó önként elkárhozni... Ó, most jut eszembe, ez a tisztára olyan, mint Faust esete. Csak nem akarja azt állítani, hogy maga a főördög személyes megbízottja?

Mephisből megint előtört félelmetes erejű kacagása, amittől vészesen rezegni kezdtek az üvegpoharak a bársekreányben.

– Barátocskám, az ördög nem szokott holmi ügynökökkel dolgozni. Úgy hogy... tekintse magát megtiszteltnek. Ha ért engem...

Kanalas egész testében végigborzongott.

– Attól félek, igen. Tehát ön valóban a Sátán? Hát persze, ezért volt olyan ismerős a neve. Ön Lucifer, vagy Mephisto, s én lennék a modern Faust?

– Nevezzen, aminek akar, a névnek nincs jelentősége.

– Tehát erről van szó. – Furcsa módon Kanalas szinte megnyugodott, amikor az igazság ki-derült. – Tisztázzuk: voltaképpen mit kíván tőlem?

– Hányszor mondjam még: a lelkét! Vagy meghal. Itt és most, azonnal. Engem nem láthat senki kétszer büntetlenül. – dörögte a vendég. Hirtelen nőni kezdett, feje már a mennyezetet súrolta, arca parancsolóvá keményedett, sárga szemeiből villámok lövelltek. Kanalas elszédült, kénytelen volt megkapaszkodni az asztalba, ami mellett állt.

– Mit kell tennem? – nyüszített Kanalas Ernő. Iménti nyugalmit elfújta a szörnyű látvány. Lábaiból kiszállt az erő és térdre rogyott.

– Itt írd alá! – mondta diadalmasan Mephisto és Kanalas orra alá dugott egy cirkalmas pergamenlapot. – Nem kell toll, az ujjaddal íráj, balkézze.

A hófehér pergamenen vérvörös betűk jelentek meg, ahogyan Kanalas remegő mutatóujjával a nevét próbálta leírni. A saját vérét látta előszivárogni és a nevévé formálódni. Azt se tudta, mit ír alá, csak ködösen jutott el az agyáig az utolsó bekezdés:

– “..s haljak meg halálom halálával, lelkem legyen a pokolé, testem kínoztassék a kínok kínjaival, ha nem teljesítem uram és parancsolóm akaratát...”

Mikor magához tért újabb ájulásából, egyedül volt a dolgozószobájában. Az íróasztalon ott hevert a *Féktelen élet*. A szoba levegőjében kénes szagú füst terjengett, s mintha a lapok közül szűrődne ki.

Amikor felütötte a könyvet, legnagyobb döbbenetére kizárólag üres oldalakat talált benne.

*

Az ünnepi könyvhét szenzációja vitathatatlanul Kanalas Ernő vadonatúj könyve, a *Féktelen élet* lett, ezt még a legádázabb kritikusok is elismerték. Az olvasók százai tolongtak hosszú sorokban az ismeretlen kiadó cég sátránál, hogy egy dedikált példányhoz jussanak. Az írók hiába faggatták a nap hőjét, milyen céget takar a kiadóként megjelölt M betű, Kanalas csak titokzatosan mosolygott, s nem volt hajlandó nyilatkozni. A mai világban ilyen fantasztikusan elegáns kiállítású könyvet megjelentetni – mondogatták savanyúan –, s ráadásul ennyire olcsón!... Szinte negyedáron adták a többi könyvekhez képest.

– Nem, itt valami nincs rendjén! – dühöngött a szakma, az íróársadalom, épp úgy, mint a kiadók. Az olvasóknak persze homlokegyenest más volt a véleménye: vitték, mint hónap végén a cukrot!

S nem is ez volt az igazi meglepetés: Kanalas könyve minden tekintetben kiemelkedő alkotás volt. Ellentétben a mintapéldánnyal, nyelvezete könnyed, olvasmányos és hihetetlenül gazdag szókinccsel valósággal magával ragadta az olvasót.

A regény főhőse egy gyöngye jellemű, elkényeztetett élvhajhász, de rendkívül sikeres, jellemtelen üzletember volt, aki bámulatos ügyességgel szerezte mérhetetlen vagyonát és azt is tudta, hogyan kell használni a pénzt. Üzleti fogásai aljasnak és gátlástalannak voltak ábrázolva, viszont olyan aprólékosan és világosan részletezte a szerző, hogy nem létezett az a közgazdasági-egyetemi tankönyv, amiből több és alaposabb szakismereteket szerezhetett volna az, aki csalni és vállalkozni akart.

S ha valaki elolvasta Kanalas könyvét, az okvetlenül akart is vállalkozni. Az írott szöveg erre sarkallta olvasótáborát. Sosem látott virágzásnak indult az üzleti élet, egymás után alakultak a legkülönfélébb cégek, melyeknek hitvallása és üzleti stílusa hajszálpontosan követte a *Féktelen élet* hősének trükkjeit, erkölcstelen módszerét, kivétel nélkül teljes sikerrel. S mivel a gazdasági életben az egyik félnek szükségszerűen vesztesnek kell lennie – márpedig a Kanalas-módszer mindenkinek sikert sikerre halmozott, – sejthető volt, hogy valahol, valakik súlyos árat fizetnek ezekért a gyors meggazdagodásokért.

Csak hogy ezzel senki sem törődött.

Nem volt rá idő!

Az üzleti és a pénzvilág felbolydult, mint egy megpiszkált méhkas. Egymást érték a perek, a becsapott vállalkozók átkozódtak, kölcsönösen agyonverették a másikat a felbérelt verőlegényekkel, akiknek oly mindegy volt, kit vernek, csak jól megfizessék őket.

Pénz pedig volt, bőséggel - ki tudja, honnan került elő ennyi tömérdek vagyonos ember. Naponta milliárdok cseréltek gazdát. Aki ma koldusszegény volt, az talán már holnap aranykanállal, arany tányérból evett, s a mai aranyban dúskáló újjgazdag holnapra visszakerült régi szemétdombjára, vagy levethette magát a legfelső emeletről.

Senki sem ejtett egy sajnálkozó búcsúszót a vesztesért.

A pénz, a pénz, a Pénz volt az úr, amit imádni lehetett és kellett is imádni. A bankárok, és az ügyvédek – e mohó világ papjai – a markukat dörzsölték, alig győzték az ügyletek bonyolítását, kénytelenek voltak gyorsan új és még újabb fiókokat, irodákat nyitni.

Kanalas Ernő pedig úszott a dicsőségben.

Róla beszélt az ország, sőt egész Európa, az ő nevéől volt hangos a sajtó, a rádió, a televízió. A kritikusok ájult tisztelettel ejtették ki a nevét és utcaseprőtől a professzorig kizárólag a *Féktelen életet* olvasták. A közgazdaságtudományi tanintézetek – fel egészen az egyetemekig – tankönyvként alkalmazták. Tárgyaltak a megfilmesítés jogáról is, de mint kiderült, a kiadó – a titokzatos “M” – már megjelenés előtt eladta egy hollywoodi világcégnek. Kanalas kacsalábon forgó, várszerű, tornyos villája uralta a teljes budai Csúcshegyet, gögösen terpeszkedve a füstben, koromban, mocsokban fuldokló város felett, s nem akadt éjszaka, amikor legalább 50–60 fős vendégsereg ne verte volna fel hangos tivornyáival a környék csendjét. Botrány-botrányt követett, a környék lakói tiltakoztak, de az ellenkezője történt, mint amit reméltek: divattá váltak a csendháborító dorbézolások, az orgiák; a legnagyobb erénynek a másik ember ügyes becsapása számított.

S ebben nem volt hiány.

Mindez a változás alig egy esztendő alatt jött létre. Legjobban Kanalas Ernőt döbbenette meg, hogy Mephis Tódor állta a szerződésben leírt szavát: soha a világon könyv még nem ért el ilyen kevés idő alatt ekkora befolyást, jóllehet, vidéken egyelőre még éppen csak, hogy érezte a hatását, de a hozzáértők szemében már nyilvánvaló volt: ami késik, nem múlik.

Az egész ország lázba jött, amikor a kiadó: M bejelentette: napokon belül boltokba kerül Kanalas Ernő legújabb műve, a *Szabadszerelem*.

Ennek már a falu népe is nehezebben állt ellent, ott is voltak, ha nem is annyian, mint a városokban, akik hagyták sodortatni magukat a tömegőrülettel. Egyszerű parasztembereket nem lehetett látni az előjegyzők több százméteres sorában. Sokan azelőtt életükben sem olvastak el egyetlen más könyvet sem.

Nagyobb városokban a rendőrség kénytelen volt elterelni a könyvesboltok környékéről a járműveket, mivel a sorban állók ellepték az úttesteket, megbénítva a teljes forgalmat. Az autósok káromkodtak, aztán félreálltak és besoroltak ők is a várakozók közé.

S ez még csupán az előjegyzés időszaka volt.

Pedig Kanalas új könyve ezúttal nagyon drága volt – sokszorosa minden más könyvnek – és azt sem lehetett tudni, miről szól. A cím pikantériája sejtetni engedte, hogy nem kislányoknak íródott.

A televízió felkérte Kanalas Ernőt, beszéljen közeljövőben megjelenő művéről.

A nagy író valóságos díszkísérettel érkezett, elől pompás amerikai Cadillac-ben maga a szerző ült, testőröktől körülvéve, előttük-mögöttük két-két Mercedes suhant, mindegyik oldalán ott virított a vérvörös színben lángoló M-betű, a titokzatos kiadó emblémája.

A riporter alázatos tisztelettel tette fel első kérdését.

– Megengedi, Mester, hogy a legszélesebb olvasóközönség nevében elsőként gratuláljak a várva várt *Szabadszerelem* megjelenéséhez?

– Megengedem! – Kanalas széles bőrfotelben ült, elterülve, kezében 20 centis szivarral, fűtyülve a kiírásra: “A stúdióban dohányozni tilos!” Ezzel is éreztetni kívánta, hogy rá nem vonatkoznak a szabályok.

– Miről fog szólni a könyv, van-e valóságos alapja a történetnek?

– Művem... ööö... – kezdte fellengzősen nyafogva Kanalas –, önmagáról szól, mondhatnám úgy is, könyv a könyvben. S hogy van-e valós alapja a történetnek? Igen is, meg nem is. Lehet, hogy ma még nincs, de holnap már lesz. Meglátjuk...

– A *Féktelen életben* ön, tisztelt Mester, elképesztő közgazdasági műveltségét bizonyította, amit korábbi műveiben – már megbocsásson – kevéssé fedezhettünk fel. Elárulná a nézőknek, honnan ez a váratlanul felszínre törő hatalmas, mindent átfogó ismeretanyag?

– A tudás, kedves barátom, ott van minden emberi agy legmélyén elrejtve. Csak engedni kell, hogy utat találjon magának. Figyelni kell, mit sugall a hűvös értelem és hagyni, hogy érvényesíthesse önmagát. Ellazulni és engedni, hogy hasson a sugallat. Agykontroll! Hallott már erről?

– Vannak néhányan – igaz, kevesen –, akik szerint az ön könyve rendkívül sokat ártott az üzleti erkölcsöknek. Elfogadja ezt a vélekedést? S ha igen, vajon így lesz ez a *Szabadszerelem* esetében is? Romboló hatással lesz érzelmi és morális életünkre?

– Ennek megítélése nem az én tisztem. Majd elválik. Végeztünk? – Kanalas türelmetlenül felállt, de a riporter nem hagyta magát ilyen könnyen lerázni.

– Csak még egy kérdést, Mester. Ki az ön kiadója és hol székel ez a kiadó? Utánanéztam, a Cégbíráson nincs bejegyezve az M jelzésű kiadó-vállalat. Egyáltalán, mit takar az M betű? Netán a Mester szó rejtőzik mögötte?

– Ön túlságosan kíváncsi, fiatalember, de azért annyit elárulok, hogy... – kezdte volna Kanalas, amikor váratlanul feltűnt mögötte egy hétköznapi külsejű, kefe-frizurájú, szemüveges, stuccolt bajszú, könyökvédős alak, amolyan hivatali bürokrataféle, kezében viseltes aktatáskát tartott.

Hogy honnan került elő, senki sem tudhatta.

A riporterem látszott, hogy ő van legjobban meglepődve, de nyilván arra gondolhatott, hogy a rendező intézkedett, csak vele nem egyeztettek. Öreg róka volt a szakmában, zavara csupán a másodperc törtreszéig tartott, máris a helyzet magaslatára emelkedett. Tovább beszélt:

– Lám, új vendégünk van – mondta kedélyeskedve és odafordult a nézőkhöz. – Talán most többet is megtudhatunk mindarról, amit a Mester...

A bajszos ember azonban zordul félbeszakította:

– Semmit nem fognak megtudni. Itt van a kezemben egy szerződés, amely megtiltja, hogy a Mester előzetes engedélyem nélkül nyilatkozzék. Kérem, az interjút azonnal abba hagyni, különben kénytelen leszek intézkedni, ami azt jelenti, hogy a Mester könyvét, s jövőbeni könyveit visszavonom. Már így is túl messzire merészkedtek. Maga velem jön, Mester! – biccentett a fejével és a tévénézők csodálkozására az imént még a foghegyről válaszolható, pökhendi író úgy pattant fel, olyan engedelmesen, mint egy jól nevelt kisdíák. Tekintete gyámoltalanná és ijedté szelídült, büszke nyaka alázatosra görbült. A nagy író valósággal megsemmisült az ismeretlen, könyökvédős alak pillantása alatt. A vak is láthatta, hogy mint egy megfenyített rabszolga somfordál ura és parancsolója nyomában.

Az ország, a közvélemény felhördült: ki a bajszos ismeretlen?

Milyen jogon intézkedett?

Miként lehetséges, hogy minden gondolkodó ember példaképe, a megfellebbezhetetlen Mester jámbor birkaként túri, hogy rendelkezzen felette? Az elektronikus tömegtájékoztató ekkora szégyent még nem élt át és ilyen egységes felháborodás sem kísért egyetlen műsort sem, soha, sehol a világon.

A riporternek torkán akadt a szó és megfélelkezve az élő adás íratlan törvényeiről, odaszólt a rendezőnek:

– Gyorsan keverjétek le! Nem tudom folytatni!

Hogy a botrány szándékos volt-e, vagy egyszerűen csak illetlenség, otromba viselkedés, nem lehetett eldönteni, mindenesetre, a *Szabadszerelem* szempontjából jobb reklámot elképzelni sem lehetett volna.

Már nem csak a könyvesboltokban vettek fel előjegyzést, hanem szinte minden utcáson, aluljárókban; intézmények előcsarnokaiban asztalokat állítottak fel, ahol gumibotos rendőrök vigyázták a rendet, különben a tülekedő tömeg széttaposta volna egymást. A verekedések állandósultak. Milliók várták, hogy az előre kifizetett *Szabadszerelem* megjelenjen. A bevételt milliárdokban számolták. Egy felmérés szerint minden családban legalább két új Kanalas könyvet jegyeztettek elő, vagyis az egész ország egy emberként várta a megjelenést.

Végre elkövetkezett a nagy nap, ám meglehetősen váratlanul. Egyik reggel egyenruhába öltöztetett fiatal lányok és fiúk álltak a pénzfelvevő helyeken, mellettük hegyekben álltak a frissen megjelent, még szinte nyomdászágú könyvek: a *Szabadszerelem*. Nem is kellett igazolni a befizetést, vihette boldog-boldogtalan, számolatlanul, amennyit csak akart. Aki éppen arra járt, szabadon felkaphatott egy-két példányt, senki nem szólt érte.

A *Szabadszerelem* felülmúlta még a *Féktelen élet* pazarló és rendkívül drága küllemét is.

Ez is bőrkötést kapott, de ez a bőr más volt, mint az előző: selymesebb, lágyabb és ami a legfurcsább: színváltó. Ha sokáig tűző napon tartották, megbarnult, de idővel a szobai félhomályban visszafehéredett. Használati utasítást is mellékeltek, felsorolva mindazokat a kozmetikumokat, amelyekkel a kötés bőryanagát kezelni ajánlották, ellenkező esetben a bőr megráncosodik, megfakul, petyhüdté válik. Pontosan úgy, mint az ember bőre...

Senki sem tudta, ki volt az az örült, aki elsőként röppentette fel az ostoba vádat: a könyv valóban emberbőrbe van kötve – s mint a buta, gonosz rémhírek általában, egyetlen napon futótűzként terjedt szét az országban. Az olvasók hideglelős borzadállyal vették kezükbe és óvatosan simogatták, mindaddig, amíg a könyv borítása halvány rózsaszínre nem váltott.

A könyv bőrkötése elpirult!

– Kell ennél több bizonyíték? – kérdezték elfúló hangon egymástól.

A hatóságok kénytelenek voltak vizsgálatot elrendelni, a rendőrség nagy erővel kezdett nyomozni, természetesen, eredmény nélkül. A laboreredmények azonban nem tudtak egyértelműen állást foglalni. A bőr valódi volt és valaha élőlény viselte, még hozzá egyetlen fajta... De hogy milyen élőlényről van szó, azt nem sikerült kideríteni. Ahány laboratórium, annyi vélemény hangozott el; voltak egészen képtelen megállapítások is, melyek nyilvánvaló túlzásoknak bizonyultak, mint például az, hogy finomított rinocérosz, esetleg madár, hattyú, netán sarkvidéki, eddig ismeretlen fókaféle, de egy sem akadt, aki emberbőrt állapított volna meg.

- Butaság! – állították a szakértők. – Egyszerű reklámfogás, különben is, ilyen hatalmas példányszámhoz emberek százezreinek bőrét kellett volna felhasználni, márpedig létezzetetlen, hogy ne okozott volna feltűnést ekkora elvetemültség. Ennyi emberbőrt még a hullaházak sem tudnának kiadni, ha akarnának sem. Borzasztó a feltételezés is.

– Hová jutott az emberiség jó ízlése, hogy ez a borzalmas rémhír napvilágot láthatott? Ugyanakkor kétségtelen, hogy egyedül az emberi bőr mutat hasonlóságot a könyv borítójának anyagával, de ez még nem perdöntő bizonyíték, legfeljebb érdemes elgondolkozni a tények felett. – jelentette ki egy ismert antropológus-professzor

Még aznap elütötte egy teherautó.

Jó, mondták a kétkedők, de még akkor is ott lóg a levegőben a legfontosabb kérdés: lehet, hogy nem emberbőrrel van szó, ám akármilyen bőrt használt is fel az M kiadó, valahol, valakikkel fel kellett dolgoztatnia ezt a tömérdek bőryanagot, el kellett végeztetnie a kötést. Kik és hol végezték a munkát? Melyik nyomdában szedték? Miért nem jelentkeznek?

Hol van ez a hely és kik voltak a nyomdászok?

A kérdések megválaszolatlanok maradtak. A *Szabadszerelem* hihetetlen, minden képzeletet felülmúló anyagi siker hozott Kanalas Ernőnek. Jószerével nem is lehetett másként embereket látni utcán, hivatalokban, padokon, járműveken, mint könyvvel a kezükben, amint a környező világról megfeledkezve, azt olvassák. Az írók őrzöngtek, hiszen senki nem vásárolt mást, mint a *Szabadszerelem*-et, a terjesztők sem foglalkoztak más szerzők műveivel, a nyomdák és a kiadók sorra mentek csődbe.

A könyvpiac – kivéve Kanalasékat – összeomlott, megsemmisült. A kritikusok megállapították, hogy a *Szabadszerelem* meg se közelíti a *Féktelen élet* olvasmányosságát, az egész egy kivételes marhaság, érthetetlen és értelmetlen, elcsépelet, szedett-vedett, a pornográfia határát súroló, elavult gondolatok penészszagú, visszataszító gyűjteménye és mérhetetlenül káros a közérkölcse.

De hiába volt minden, hiába érveltek a józanabb, mérsékelt elmék, a tömegőrület felkapta az új könyvcsoportot, mindenki falta... és alig értette egyetlen sorát is. A fejezetek úgyszólván egy-egy végeérhetetlen, sokszorosan bővített mondatból álltak, de minden fejezet azzal a visszatérő felszólítással végződött, amit viszont megértett a legegyszerűbb utcaseprőtől az öt diplomás értelmiségig mindenki.

Ez így hangzott:

– Szabadítsuk fel a szerelmet a hűség rabszolgaságából! Éljen a Szabadszerlem! Le, a házasság láncával!

A pokol elszabadult, s többé nem lehetett megállítani.

A bíróságok három műszakban bontottak fel frissen megkötött, vagy több évtizede tartó házasságokat, az alkalmi párok ott szeretkeztek, ahol éppen elhúzódhattak a kíváncsi szemek elől – később már ezzel sem törődtek. Egyre-másra alakultak *Szabadszerlem*-klubok, főként a nagyobb városokban, ahol egyetlen program volt: dobozból mindenki húzott egy nevet – leendő partneréét – és egymásnak estek. Ha valaki nem volt megelégedve a kisorsolt partnerrel és a másikat kívánta meg, előkerültek a kések, lövöldözések, véres verekedések zajlottak éjjel – nappal. A gyárakban, munkahelyeken, hivatalokban lecsökkent a termelés, az ügyintézés, főnöktől a beosztottig mindenki azt leste és az alkalmat kereste: hol, kivel, hogyan, hányszor... s ki lesz a következő?

A szörnyű téboly csupán a távoli, eldugott kis falvakat, tanyaközpontokat nem érte el, mivel a könyvet ott kevesen olvasták – de hírért hallották és elborzadtak tőle. A szülők megtiltották csemetéiknek, hogy a városba menjenek és találkozzanak megfertőzött barátaikkal, barátnőikkel. Így is megtörtént – elvéve –, hogy egy-egy kötet eljutott egy faluba, de azonnal és ünnepélyesen elégették, tulajdonosát karanténba zárták, nehogy terjeszteni próbálja a kórt: a könyv elhíresült jelszavát.

Kanalas Ernő mindebből semmit sem érzékelt.

Szinte kábulatban élte mindennapjait csúcshegy-i luxusvillája kényelmében, körülvéve minden létező földi jóval. A nők naponta, néha óránként cserélődtek, fogalma sem volt, kik ők, honnan jöttek, a végén már mindegyik egyformának tűnt, s unta őket. Eleinte élvezte a sosem remélt és minden képzeletet felülmúló népszerűséget, a többi író irigységét – azokét, akik korábban szóba állni sem voltak hajlandók vele – de furcsa módon, hamarabb ráunt, mint hitte volna.

A Mester unatkozott.

Ez volt az egyetlen pont, amit az okos Mephis Tódor nem vett számításba. Mivel ő maga nem ismerhette ezt a számára felfoghatatlan emberi érzést, nem is törődött vele. Nem vette figyelembe, hogy az ember nem henyélésre, hanem alkotásra teremtődött,

Rosszul tette.

Az író írni szeretett volna – de képtelen volt egy valamirevaló gondolatot papírra vetni. Ha friss ötlettől hajtva leült az írógép elé, agya azonnal kiürült, kezei megbénultak, s csak meredt maga elé. A *Féktelen élet*-hez és a *Szabadszerlem*-hez semmi köze nem volt, azt sem tudta, mi áll bennük. Egyike volt a keveseknek, aki egy árva sort sem olvasott “saját” műveiből. Mephis Tódor gondoskodott arról, hogy még véletlenül se jusson hozzá a könyvekhez. Ha lázadni mert, orra alá dugta a szerződést, ilyenkor órákon át rettentő fejfájás, magas láz gyötörte és mindenféle borzalmas, kínzó látomások gyötörték, amik a félőretekbe kergették.

Ez egy időre elvette kedvét az önálló gondolkodástól.

Csak az volt a baj, hogy ezek a félelmetes percek egyre sűrűbben jöttek elő, ha akarta, ha nem: az írói ösztönt nem sikerült véglegesen kiirtani magából, sőt mintha kezdett volna újjáéledni a tehetsége.

Tudta, hogy elkésett, jóllehet hírneve messze túl nőtt az országhatárokon. Európa irodalmi világa az ő nevét harsogta, őt szidták, átkozták, vagy foglalták imába.

Az “*ima*” szó nagyon is helytálló: Eleinte csak a fővárosban, aztán egyre szélesebb körben Kanalas-szekták alakultak, majd a mozgalom kezdte elárasztani mindazokat az országokat, ahová akár csak egyetlen Kanalas kötet eljutott. Az új szekta ellenállás nélkül hódított, nem lehetett védekezni ellene, hiába igyekezett néhány pallérozott elme harcot indítani a *Féktelen élet*, vagy a *Szabadszerlem* ellenében.

Ezeket az ellenkezőket hamarosan kivonták a forgalomból, kit így, kit úgy – legtöbbször autó alatt, vagy egy sodró folyóban végezte. A szekta programja egyetlen pontból állt: tanulmányozni, tanítani és gyakorolni azokat az eszméket, melyeket a Kanalas művek sugallnak, s amelyek úgy terjedtek, mint a pestis. A hívek járták az utcákat, hirdették a szabados erkölcs elsőbbségét, kigúnyolták a becsületességet, az igazságot és szégyenletes, elavult bolondságnak nevezték a házastársi hűséget, a családi életet, a kitartó barátságot, az adott szó hitelét.

Mephis Tódor hallgatott és dörzsölte a markát. Nem kellett többször nyilvánosság előtt mutatkoznia, helyette elvégezték a munkát a mit sem sejtő, feltüzelt önkéntesek, és a könyvek tartalma. Csak figyelte a dolgok menetét és nevetett a markába.

A Kanalas-szekta pedig járta az utcákat és fújta a magáét:

– Hazudj! – mondták kacagva – Hazudj és csapd be a világot, mert csak így lehetsz az élet királya. Szabadulj meg a betartott ígéret szolgálai megaláztatásától. A tisztesség – bányászat! Az igazmondás – együgyűség! A hűség – megcsúfolása a természetes ösztönnek!

S a nép iszonyodva és letaglózva, eszét veszítve imádta az új vallást. Még mindig voltak, akik úgy-ahogy őrizkedtek e tanoktól, de azokat addig üldözték, amíg be nem adták a derekukat, vagy eltitkolva ellenérzésüket, befogták a szájukat, hallgattak, s csak lelkük mélyén, reményüket veszítve siratták a világ lesüllyedését.

Kanalas harmadik könyve, a *Szenvedély* megállíthatatlanul zúdult az immár védtelen tömegekre. A könyv arra buzdított, hogy mindenki éljen legtitkosabb szenvedélyeinek, ne tartóztassa meg magát semmitől, különösen a kábítószereket ajánlotta, mint a leghatásosabb szenvedélykeltő eszközöket.

A nép pedig, akár a jól beidomított birkanyáj, leszegzett lélekkel, elbutult aggyal bégetve, ment az örületes eszmék nyomán a saját végzete felé.

A háttérben Mephis Tódor, és csapata elégedett lehetett, hiszen már a nagy egyházak templomai is üresen kongtak. A könyveket ingyen osztogatták, csupán alá kellett írni egy fogadalmat, hogy az illető feltétlen híve és terjesztője mindannak, ami a lapokból árad. Az emberiség egy része elveszítette akaratát, egyetlen hatalmas masszává, ostoba bábbá züllött, amivel azt lehetett tenni, amit akarnak.

Kanalas Ernő nem is tudott arról, hogy már a harmadik könyvét falják az olvasók, ő még mindig a *Szabadszerelem* pusztító hatásán kesergett.

Ekkor már hiába próbálták takargatni előle, az utcára kiszökve, és ott járva mindent láthatott, hallhatott.

Éjt nappallá téve törte a fejét, mit tudna tenni, hogyan írhatná meg, hogy egy szó sem igaz abból, amit a könyvek tanítanak, hogy kiragadja a szerencsétlen, elvakult olvasók kezéből, hátha még menthető volna egy csekélyke réteg. Amikor ilyen gondolatok foglalkoztatták, megjelent előtte Mephis Tódor, a maga rettentő, csúf valóságában és tekintetével földre sújtotta az író.

– Eladtad magad, ne sírj! Megvan mindened, dicsőség, pénz, szerelem, hírnév, ital, gazdagság, nők, minden, amit ígértem, mit akarsz még? Nem erre vágytál?

– De milyen áron! – zokogta Kanalas mellét verve. – Inkább a halál!

– Meg ne próbáld! Az enyém vagy, nincs jogod a halálhoz. Majd ha én akarom, meghalsz, de addig sok dolgod lesz. Még mindig vannak jók és erényesek. El kell pusztítani őket mind, hogy írماغjuk se maradjon, s elkezdhetjük előlről, újonnan felépíteni a mi világunkat – az én világomat, amiből a Nagy Teremtő kitagadott, kiűzött!

Kanalas már különben sem volt egyedül, megjelentek körülötte a követők, az utánpótlás, a tanítványok, akik a Mester nyomdokán haladva írták nekik iragaskodott fantáziával a megváltozott életet dicsőítő verseiket, regényeiket. A régi, divatja múlt irodalom máglyára került: a moderneknek már a horror sem volt eléggé elborzasztó, nekik ennél több és hatásosabb kellett. A rombolás!

S ezek a tanítványok feltűnően tehetségesek voltak: Kanalas három könyve ugyan változatlanul alapműnek számított, már egy-két iskola is akadt, ahol tankönyvként használták de mégis elmaradt azokhoz a művekhez képest, amelyek most kezdtek felragyogni az új irodalmi élet egén.

Egy eddig ismeretlen, Lutz Ferenc néven publikáló, rejtelmesen háttérben maradó írófenomén hozta lázba a híveket. Stílusa merőben elütött Kanalas ködösen filozofáló hangnemétől. Lutz Ferenc nyersen, obszcén szavakkal fogalmazott, durva szókimondása túlhaladta a pornográfiát. Elvetett mindent, ami maradék jó, szép és értékes megbújt az emberek lelke legmélyén. Teljes körű, azonnali és erőszakos harcot hirdetett, felszólítva a szekta tagjait a végső küzdelemre. Nem tévovázott kimondani azt, amit eddig néhányan halkán rebesgettek:

– Le Kanalassal! – adta ki a jelszót. – Le a gyáva ingadozókkal, a titkos széplelkekkel. Vegyétek el, amire szükségetek van. Minden nő és minden férfi legyen mindenkié! Ne kérjete! Követeljete! Ragadjátok meg, amit megkívántatok!

S az acsarkodó, könnyen gyúrható, arctalan tömeg megőrült. Tébolyult tekintetű emberállatok járták az utcákat, tábláikra Kanalas halálos ítéletét írták fel jelszóként, ütöttek, törtek és raboltak, az út közepén, száguldó autók között üzekedtek, egymást érték a halálos kimenetelű balesetek, de senki sem törődött senkivel, belerúgtak a nyöszörgő, vérző

sérültekbe, vagy egyszerűen agyonverték őket. Megszűnt a rend, az üzletek ajtajait betörték a józanságra intők plakátjait letépték, falragaszaikat leszaggatták, általánossá vált a rablás, a gyilkolás, a bankok pénztárait feltörték, az vitte a pénzt, aki megtalálta, hiszen a tisztviselők sem tettek másként; lopott mindenki, a régi rend egykori őrei éppen úgy, mint a tolvajok – még egymást is kirabolták.

Az elvakított nép szinte észre sem vette, hogy összeomlott az, amit valaha úgy hívtak: *társadalom*. Fel sem fogták, hogy védtelenné és egymás kiszolgáltatottáivá váltak, s hogy egy titokzatos felsőbb akarat szembeállítja a jó szándékú embereket is egymással, s hogy mindenki a másik meggyalázója, gyilkosa lett.

Kanalas ekkor már nem volt teljesen normális. Bomlott elméjében megmaradt az értelemnek egy utolsó, apró szikrája, ami azt pislákolta, hogy meg kell mentenie a világot, ha kell, a saját élete árán is.

Az öröket kijátszva kötelet szerzett és egy éjszaka felakasztotta magát.

Reggel találtak rá, hálósobája csillárján lógott, hidegre meredten. Nem volt benne élet.

Mephis Tódor örjögött és korbáccsal verte az őrszemélyzetet.

Lutzy Ferenc – az utód – nekrológiájában megvetéssel, gúnnyal szólt a gyáván halálba futamodó Mesterről, és elfoglalta palotáját, mivel magára hagyta elárvelt tanítványait, megszegte fogadalmát és saját tanait, miszerint ne magadat, másokat ölj meg! – ezért ki kell vetnünk őt a tudatunkból.

Csak hogy Kanalas Ernő emléke még nagyon is elevenen volt az emberekben.

Most, hogy már nem élt, egyre többen döbrentek rá, hogy mártírt veszítettek el, aki azért áldozta fel önmagát, hogy megállítsa őket az önpusztítás útján. A féltve dugdosott magánkönyvtárak mélyéről előkerültek Kanalas régebbi ponyvaregényei, amelyek ugyan silány tucatművek voltak, de mégis emberi nyelven idézték fel a hajdani, kis híján elveszített múltjukat, amikor még volt udvarlás, és mások tulajdonát tiszteletben illett tartani.

Kanalas halálában felmagasztosult.

Amit életében sosem remélhetett, most holtában maradéktalanul megkapta az utókortól: ő lett az önfeláldozás példaképe, a követendő példa.

Az irodalomtudósok megállapították, hogy a három utolsó könyvet semmiképpen sem írhatta Kanalas Ernő; összevetették korábbi szókincsével, csakis reá jellemző sajátságos, egyéni szófordulataival, s bebizonyították, hogy egy tőle teljesen idegen elme szüleményei, csupán a nevét használták fel álnok módon. Lutzy Ferenc egyre gyanúsabb lett, legtöbben őt sejtették a titokzatos névbitorlónak. Ha valahol megjelent, kifütyülték és megdobálták kövel, paradicsommal, tojással. Kénytelen volt menekülni a tömeg elől.

Mephis Tódornak nyoma veszett. Amúgy sem szerepelt sokat nyilvánosság előtt, és most, amikor a közvélemény ellenük fordult, elpárolgott, mint a kámfor. Még az emlékét is elfelejtették, s az egyetlen bűnbak Lutzy Ferenc lett, aki hamarosan maga is eltűnt a köztudatból

Bebizonyosodott a régi igazság: a tömeg vak és irányítható, arra megy, amerre terelik hozzáértő, kitanult elmék.

Most sem volt ez másként.

Kanalas neve megszentelődött, Lutzy Ferencé pedig átkozottá vált. A korábbi szektatagok bűnbánó körmeneteket tartottak, a járókelőktől – ha akarták azok, ha nem – bocsánatot kértek, s ha a jámbor utcai gyalogos el akart iszkolni az alázkodó szektások elől, addig verték, amíg ki nem jelentette, hogy megbocsát az erőszakoskodásokért.

Lutzy Ferenc igyekezett elrejtőzni a nép haragja elől, de nem volt elkeseredve. Tudta, hogy még nincs veszve semmi, hogy voltaképpen győzött, a mag el van vetve, és ez a lényeg. Kanalas, mint emlékkép, nem sok vizet zavar, hamar elfelejtik majd, de ő él és élni fog, s az *írott malaszt* maradandóbb, mint a fakuló emlékezet. Most lesz egy átmeneti korszak, amíg ajánlatos hallgatni, de van idő, kivárja, a bogár már ott zümmög a fejekben: vegyük el a másét!

Hogy egy ideig hallgatni és bujkálni kell?

Na és? Kit zavar? Megéri!

Néhány év, s a mindent megsejlesztő idő elrendezi a dolgokat, pláne, ha segítünk is a helyes irányú emlékezésnek.

A mélyben új szekta mozgolódott, megváltoztatott névvel, de a régi, kipróbált tagokkal, észrevétlenül, óvatosan és csupán egyetlen szó jelent meg elszórt röplapjaikon és a falakra festve:

– *Visszajövünk!*

ELBERT ANITA

A meghalás művészete

Búcsúzni kopogtat az élet,
Hókristályok tapadnak földrészecskékkel össze,
Működésben létesül a világ,
S a jelenlét tiszta idejében,
Anyag keresztjén válik tapasztalattá a forma,
Oly nehéz a szív, a várankozás,
Köves úton mélézva egy ember szeli országút göröngyeit,
Mozgató akarat hangolja értelemre,
Am igazságtalanság láttán oly hamar válik hiánnyá az élet,
S a szabadság benne nem lakozás, de minden,
Körbenéz, látja az anyagban lévő tevékenységet,
Felszínen lévő szépséget,
Részenkénti, nyelvi létesülés árad ki egészes gondolkodásból,
Majd tovább lakozik a lét,
Anyag mélyén lévő teljesség,
A szép derűben való megnyilvánulása,
Oly jó volna élni,
De a téli fák karjain férgek marcangolják a szépet,
És gondolván rút a szép,
Anyagba oltják a bűnt,
S a forma megmarad szépen,
Mintha lényegéből fellélegzett felszín csillogásából
Nem áradna majd bűz, rothadás,
Ezzel szemben lesz a szép anyagi lényeg tiszta lélegzete folytán
Felszínen is szépség, s válik a környezet által
Utolsó tiszta sóhajával
A meghalás művészetévé.

MEGEMLEKÉZÉS

Hosszantartó, súlyos betegséget és méltósággal viselt szenvedést követően, életének 67. évében elhunyt Videcz Ferenc vadászíró, költő és tanár, a Magyar Írószövetség tagja, számos novelláskötet, valamint verseskötet szerzője. Munkásságát íróként és vadászként több szakmai és társadalmi szervezet is elismerte, többi közt megkapta a Tolna Megye Művészetéért Díjat, illetőleg a Vadászati Kulturális Egyesület Arany Fácán-toll Díját. A mindenekelőtt vadászíróként ismert szerző – négy önálló elbeszéléskötet és tizennégy antológia-szereplés után – az utóbbi időben főként verseivel lépett az olvasók elé. Írásai és szonettjei nem csak idehaza, de a határon túl is elismerő fogadtatásban részesültek.

Tanárember volt, egyszersmind sok vadász tanítómestere, sőt példaképe. Legismertebb és legnépszerűbb vadászkönyveiben /Holtomiglan (Dénes Natúr Műhely Kiadó 1997), Verőfény és alkonyat (D.N.M. Kiadó 1998), Vadász voltam egykoron (D.N.M. Kiadó 1999), Tanítványok (D.N.M. Kiadó 2001), Vendégekönyv (D.N.M. Kiadó 2004), Zsugorított görbetükör (Terraprint Kiadó 2004)/ fanyar humorral átszőtt történeteinek keresztül – melyek helyszínül leggyakrabban Baranya megyét választotta – szűkebb hazájába, a Kelet-Mecsekbe elkalauzolva nevelte, okította, formálta az olvasókat. Mondhatni, szívügye volt a magyar vadásznyelv ápolása és a vadászati kultúra terjesztése. Ennek szellemében élte mindennapjait, ennek a célnak rendelt alá mindent.

A Pedagógiai Főiskola elvégzése után, 1966-ban tanárként került Hidas községbe. Egészen haláláig ott élt, alkotott, és ha tehette – vadászott. Önmagát Fekete István szellemi követőjének tartotta s egyfajta ars poeticaként jó néhányszor idézte fel jeles vadászírónk emlékét: „Nem vagyok epigon, hiszen soha nem akartam vagy próbáltam őt utánozni, mert csak az ostobák hiszik, hogy Ő lemásolható. Viszont vele együtt vallom, hogy a vadászat együtt jár a vad és a természet szeretetével, melybe zöld ruhánkban nem csupán rejtőzködés céljából, hanem átvitt értelemben is beleolvadunk. S ha erre képesek vagyunk, akkor – és csakis akkor – illik ránk a vadász titulus.”

Videcz Ferenc január 20-án eltávozott közülünk, mostantól az égi vadászmezők cserkelőútjait járja. Itt hagyott minket, mégis velünk lesz: könyveinek lapjain, vidám anekdotáinkban és az emlékezetünkben. Fájó szívvel bár, de mindig nagy tisztelettel és örömmel fogjuk felidézni kedves alakját, hiszen tudjuk, hogy íróként, költőként, vadászként, férjként, édesapaként vagy barátként egyaránt velünk és bennünk marad, valahol legbelül, a szívünk rejtekében.

Emlékét kegyelettel megőrizzük, nyugodjék békében!

(Bolla Csaba megemlékezése a <http://www.vadaszaticultura.hu> oldalról)

(Későn kaptuk a hírt, így lapunk szerzőjétől, a 2009-ben vers kategóriában Spangár-díjas költőtől most búcsúzunk, egy saját versével. Emlékét versei, művei olvasásával, tisztelettel megőrizzük. A Szerk.)

VIDECZ FERENC

Ö R E G S É G

Napszitta pléh-bőrén rozsdaragyák;
Sárvédője alatt veréb tanyáz.

Lestrapált verda, puttyant csotrogány;
Ernyedt tömlőn olajvér csordogál.

Szürke-hályogos, vakult foncsorok;
Kopott kereke kómában forog.

Asztmásan köhögő, fáradt motor;
„Szelepes!” – ki szól, lemondón komor.

Recsegő, vásott fogaskerekek;
Hörög, fuldoklik, rázkódik, remeg.

Ráncos, májfoltos, pörsenéses kárpit;
Küszöbén szuvas, foghíjas lyuk ásít.

Nyögő, száraz gömbcsuklók, tengelyek;
Babrálni rajt’ csak kontármód lehet,

Bár igazán toldást-foldást sem ér;
Tejútról félretolt Göncöl-szekér.

Padlógázra csak lankadt fordulat;
Kesztyűtartó emlékek közt kutat.

Színehagyott, szétfoszló kábelek;
Még fölfogod: ez már a roncstelep.

Szennyes hó alatt várod vég-teled:
Másfél négyzetméternyi végtelent.

BEMUTATJUK

Régóta tervezem, hogy bemutatom falunk egyik büszkeségét (már rég annak kéne lennie!), a fafaragó **Fejér Zsoltot**. Visszahúzódó természete, és életmódja (egyszerre lakik Nagyorosziban és Budapesten) miatt eddig nem jutottam el hozzá. Ám most, amikor megkerestem, elcsodálkoztam a hatalmas „életművön”, amit eddig alkotott. Restaurátori munkája sok bútortulajdonosnak szerzett örömet, rengeteg szépséget javított meg, alakított vissza eredeti, vagy még szebb állapotba. Úgy látom, nincs számára lehetetlen feladat, bármit meg tud csinálni, amit fából lehet. Ám, lelkében a szobrok faragása az óhaj. Ő magát faszobrásznak tartja, és ígérte, hogy eztán ezt a munkát sem hanyagolja el. Imádja a néprajzot, a népzene, a Felvidéket, a Palócföldet, s ezt nem csak afféle szlogennek tekinti. Zenél is, hegedül, primáskodik, kutatja népünk emlékeit. Műhelyében a hangos munka közben is népzene szól (mikor ott voltam, épp egy dudás CD).

Remélem, rá tudom venni Zsoltot arra, hogy bővebben is bemutatkozzon a Börzsönyi Helikon olvasóinak, (tervezem, hogy egy másik számot is az ő alkotásaival díszítek) ám addig kérem, nézzék az alkotásairól készített képeket, és csodálkozzanak rá tehetségére! Mivel rengeteget vallanak az alkotóról az alkotások, arcképe nélkül is megismerhetik ezt a remek, értékes embert!! (A Szerk.)

Sakkasztal, saját alkotás

A sakkasztal több nézetből

A "trónus" részlete

Tajtékpipa a felújítás után

A "trónus" (a bőrmunkát kivéve) saját tervezés, saját alkotás

Faragott, ácsolt kapu, saját alkotás

A faragott kapu részlete

Gyertyatartók

Ami nemessé tesz (?)

Mi kerüljön bele?

HÖRÖMPŐ GERGELY

A délibáb nem látszik közelről

Álmomban jött velem
a vasfejű, ceglédi parasztyerek,
drága apró nagyapám.
- A pócsmegyeri lila ég
betakarta már Lányfalut,
és csöndesen elnézegettük,
ahogy a felhő tovafejt.
Már elmentek a lányok,
kezükben énekeskönyvön virággal,
a Kisdunának szőke habján
széttért az esti halk madárdal.
Kétségek gyötörték őt is,
de harsány hangú nagy remény
éltette mindig s messzire néző
szemén, arcán, tekintetén
ott tükröződött, ahogy mondta;
Csak türelmesen, gyermekem,
mert van jövő és van igazság.
- A délibáb közelről sose látszik.

PÁLYÁZAT

TÁRNOKI MŰVELŐDÉSI HÁZ ÉS KÖNYVTÁR

"Mese, mese, mátká..." meseíró pályázat

A Tárnoki Művelődési Ház és Könyvtár

a *Meseírás napja*, a *Gyermekkönyvek nemzetközi napja*
és *Csukás István 75. születésnapja*

alkalmából

„*Mese, mese, mátká...*” címmel meseíró pályázatot hirdet.

Pályázni az alábbi kategóriákban lehet:

- I. 8-10 évesek
- II. 11-14 évesek
- III. 15-16 évesek
- IV. 65 év felettek

Kérjük, hogy a pályázatban szerepeljen a meseíró neve, életkora, lakcíme, telefonszáma, és e-mail címe, diákoknál iskolája.

A mese témája: bármi lehet, ami a fantázia szüleménye.

A mesének tartalmaznia kell népmesei motívumokat, miközben a modern világ és a technikai eszközei is beleszőhetők.

A pályamunkákat az intézmény címére postai úton (2461 Tárnok, Rákóczi út 38.) vagy a konyvtar.tmhk@gmail.com e-mail címre kell eljuttatni. Információ a www.tarnok.hu weboldalon.

Beérkezési határidő: 2011. március 18.

Ünnepélyes eredményhirdetés: 2011. április 2. 15.00 óra

Információ: Kelemen Judit könyvtáros (23 585 030)

Mindenkinek kellemes alkotói munkát kívánunk!

2461 Tárnok, Rákóczi út 38. - Tel.: 23 585 030 - Web: www.tarnok.hu

E havi számunk szerzői:

Ács Bódog (Barót, Háromszék Vm. 1942) Pápa, író,
nyugalmazott honvédtiszt

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kő-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét,
tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg,
költő, nyomdász

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

Email cím:

karaffagye@gmail.com

hgev@freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagye.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői
jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi
Helikonban megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való felhasználásához az
érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

Fejér Zsolt: Pipakupak restaurálás után